

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 949

25. LIPNJA 2021. CIJENA 50 DINARA

Turistička sezona

Hajdemo na more, pa makar raditi

SADRŽAJ

8

Dr. sc. Jelena Lončar o političkoj zastupljenosti nacionalnih manjina

Tema potisnuta na margine

10

Jelena Dodig o odlasku iz Kukujevaca

Jednosmjerna karta za odlazak

12

Prof. dr. sc. Jovan Komšić, politolog

Vlastito sudjelovanje u kreiranju javnog dobra

20

Monografija o srijemskim Hrvatima predstavljena u Hrtkovcima
Škrinja prošlosti

32

250 godina od smrti Luke Čilića (1707.-1771.)

Franjevac i filozofski pisac iz Baje

44

Hrvatska u osmini finala Europskog prvenstva

Na ruskom tragu

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stanić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Ivana Petrekanić Sič

(koordinatorka dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Zvonko Sarić

(novinar)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Birograf Comp DOO, Zemun

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Prioriteti

Skupština Srbije usvojila je 7. lipnja prijedlog za izmjenu Ustava, a koji je pred zastupničke stigao iz Nemanjine 11 (za neupućene: iz Vlade) kako bi se omogućila neophodna (pogađate: iznuđena) reforma pravosuđa. Iza te reforme pravosuđa zapravo stoji promjena načina izbora sudaca i tužitelja. Sada taj izbor obavlja Narodna skupština, što kod nas znači (a kada nije?) da se suci i tužitelji biraju po principu političke, a ne stručne podobnosti. Izmjene Ustava trebale bi to spriječiti, pa je predloženo rješenje po principu – i vuk sit i ovce na broju. A da će ipak vuk biti sitiji da se zaključiti iz reagiranja koja su stigla nakon što je objelodanjeno kako bi se ubuduće trebali birati suci i tužitelji.

A proces u koji se ulazi posljedica je obveze Srbije da do kraja ove godine promijeni Ustav, kako bi ispoštovala rok dobiven 2016. godine kada su otvorena poglavlja 23 i 24 koja se tiču pravosuđa i osnovnih prava i sigurnosti. Tu se još poprilično »šanta«, a upravo vladavina prava bit će ključna u daljem napretku Srbije k Europskoj uniji.

Zato bi najavljena promjena Ustava mogla biti i zgodna prilika da se riješi i problem izbora zastupnika predstavnika nacionalnih manjina. Suglasna je s tim i dr. sc. **Jelena Lončar** uz jedno ali, čiju suštinu Lončar u razgovoru za naš tjednik sažima u jednu rečenicu: »Kada bi ovo pitanje netko 'gurao' i postavljao na dnevni red vjerojatno bi i došlo na red, ali u ovom trenutku to nikome nije politički prioritet«. I to je ključno – nikome nije politički prioritet. Strankama »velikih« manjina nije, jer i s ovakvim izbornim zakonima zbog brojnosti i koncentriranosti imaju svoje političke zastupnike u tijelima vlasti, strankama »malih« manjina nije, jer nemaju političku snagu pokrenuti bilo kakve promjene.

Između te dvije krajnosti hrvatska je nacionalna zajednica. Mala da bi njena inicijativa mogla potaknuti promjene srbijanskih izbornih zakona, a opet ne beznačajna, jer u rukama joj je bilateralni sporazum s Hrvatskom kojim se Srbija obvezala da će osigurati zastupljenost hrvatske manjine na svim razinama vlasti. A htjela Srbija ili ne, uz dalje europske integracije i to će stići na red.

Z. V.

Predsjednik IO HNV-a u Vukovaru

Proslavi Dana Zajednice vijeća općina (ZVO), jedne od institucija srpske nacionalne manjine u Hrvatskoj, koja je održana 21. lipnja u Srpskom domu u Vukovaru, prisustvovao je i **Lazar Cvijin**, predsjednik Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća.

Na marginama skupa Cvijin je razgovarao s predsjednikom ZVO **Srđanom Jeremićem** o nastavku kulturno-sportske suradnje koja se započela intenzivnije razvijati 2019. godine, a koja je prekinuta zbog pandemije, te je zajednički zaključeno da se ona svakako treba nastaviti. Također, u razgovoru sa županom Vukovarsko-srijemske županije **Damirom Dekanićem** Cvijin je uputio poziv da kao novi župan u što skorije vrijeme posjeti hrvatsku zajednicu u Srbiji, što je on rado prihvatio.

Proslavi je nazočilo vodstvo srpske zajednice na čelu s **Miloradom Pupovcem** i **Borisom Miloševićem**, župan Vukovarsko-srijemske županije Damir Dekanić, predstavnici hrvatskih i srpskih vlasti Hrvatske, diplomatskog kora Srbije, kao i predstavnici SPC-a i društvenog života srpske manjine iz ove regije.

H. R.

Publikacija posvećena nagrađenim učenicima u nastavi na hrvatskom jeziku

Snage budućnosti: nagrađeni učenici u školskoj 2019./20. godini naziv je nove publikacije u izdanju Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji, a posvećena je učenicima u nastavi na hrvatskom jeziku koji se svake godine nagrađuju u sklopu svečane akademije koja se obilježava povodom praznika hrvatske zajednice Dana rođenja biskupa Ivana Antunovića.

Nakon uvodnih informacija o trenutnom stanju nastave na hrvatskom jeziku, o povijesti razvoja svečane akademije u čast najboljih učenika te o kriterijima nagrađivanja učenika, publikacija donosi govor predsjednice HNV-a **Jasne Vojnić** sa svečane akademije, a potom slijede

tablični prikazi nagrađenih učenika, svrstanih u različite kategorije. Poseban dio publikacije posvećen je kandidatima za titulu *crvena kravata*, te njezinom konačnom dobitniku za prošlu školsku 2019./20. godinu **Davidu Kozmi**. Osim učenika, prikazani su i nagrađeni prosvjetni djelatnici koji nastavu izvode na hrvatskom jeziku. Publikacija je bogata fotografijama koje prikazuju program svečane akademije održane u rujnu 2020. godine i predstavlja svojevrsni foto-album koji će učenici ponijeti sa sobom kao uspomenu na jedno završeno poglavlje svog života.

Od ove godine, pod ovim nazivom i u ovom format, publikacija će redovito izlaziti jedanput godišnje, u razdoblju nakon održavanja svečane akademije koja se redovito održava u lipnju (prošle godine je iznimno održana u rujnu).

(HNV)

70. obljetnica Hrvatske matice iseljenika

U zagrebačkom Hrvatskom narodnom kazalištu 18. lipnja obilježena je 70. obljetnica Hrvatske matice iseljenika. Tom je prigodom predsjednik Hrvatske **Zoran Milanović** naglasio kako su velike šanse da se Hrvatsku danas pozicionira među najnaprednije države Europe, »tamo gdje nikada nije bila, ali gdje joj je mjesto«. Osvrnuo se i na povijest istaknuvši da je hrvatska nacija bila san čija je realizacija ovisila o »malo dobrih, pravih ljudi« koji su se oko te ideje okupili u određenom povijesnom trenutku.

Hrvatska matica iseljenika je institucija koja predstavlja »čvrst i siguran most s domovinom« za oko 3,5 milijuna Hrvata i njihovih potomaka diljem svijeta, rečeno je na svečanoj akademiji na kojoj su sudjelovali i izaslanica predsjednika Hrvatskog sabora **Zdravka Bušić**, izaslanik premijera **Zvonko Milas**, zamjenik predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH **Dragan Čović**, kao i mnogi uvaženi gosti iz svijeta politike, kulture i medija i izvan granica Hrvatske od Amerike do Australije.

Danas Matica godišnje realizira oko šezdeset programa i manifestacija povezujući 45 država sa svih kontinenata u kojima u većem broju žive Hrvati i građani hrvatskih korijena, istaknuo je ravnatelj Matice prof. **Mijo Marić** te pozvao mlade hrvatskih korijena iz cijelog svijeta da se i ovoga ljeta uključe u Matičine škole i seminare hrvatskog jezika, povijesti, kulture i folklor.

U sinergiji sa Središnjim državnim uredom za Hrvate izvan Republike Hrvatske napredujemo višestruko u 21. stoljeću, razvijajući naše ljudske i materijalne potencijale za djelovanje u suvremenoj ljudskoj mobilnosti na dobrobit našega naroda u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini kao i u trećim zemljama na udaljenim meridijanima, naglasio je Marić.

H. R.

Delegacija HNV-a s povjerenikom za nacionalne manjine OESS-a

Delegacija Hrvatskog nacionalnog vijeća, koju su činili predsjednik Izvršnog odbora HNV-a **Lazar Cvijin**, međunarodni tajnik HNV-a **Darko Baštovanović** i dopredsjednik Povjerenstva za praćenje povreda manjinskih prava u Srbiji HNV-a **Goran Krnčević**, susreli su se 15. lipnja s visokim povjerenikom za nacionalne manjine Organizacije za europsku sigurnost i suradnju **Kairatom Abdrakhmanovim** u zgradi Skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine u Novom Sadu.

Ovome sastanku su nazočili i predsjednik Mađarskog nacionalnog vijeća mr. **Jenő Hajnal** i pravnik **Emil Lulić**. Tijekom ovoga susreta cilj je bio upoznavanje povjerenika s ostvarivanjem prava nacionalnih manjina u Srbiji.

Cvijin je visokog povjerenika upoznao s modelom funkcioniranja HNV-a i njegovim strukturama te problemima vezanim uz pitanje položaja nacionalnih vijeća nacionalnih manjina, istaknuvši probleme vezane uz uvažavanje odluka vijeća, nedovoljnu participaciju i neadekvatna fi-

nancijska sredstva koja se izdvajaju iz državnog proračuna za rad vijeća.

Baštovanović je ovom prigodom ukazao na nekonstentnost zakonskog okvira, na nepostojanje posebnog zakona o nacionalnim manjinama koji bi uredio položaj nacionalnih manjina u Srbiji, te na unificirani pristup koji Srbija primjenjuje kada su u pitanju nacionalne manjine. Također, skrenuo je pozornost da je potrebno obratiti pažnju na posebnost svake nacionalne manjine, što hrvatsku zajednicu osobito pogađa, te da je neophodno imati pristup svakoj zajednici spram njezinih potreba.

Po riječima Baštovanovića, tom prigodom Abdrakhmanov je naglasio da će sabrati svoje dojmove i, budući da posjeduje veliko iskustvo u području zaštite manjinskih prava, da će ih predstaviti na sastancima s predsjednikom Skupštine Srbije **Ivicom Dačićem** i predsjednikom Srbije **Aleksandrom Vučićem**.

Ž. V.

Zaštita nacionalnih manjina

Seminar o primjeni Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina Vijeća Europe u Srbiji održan je 16. lipnja u Beogradu. Na seminaru je predstavljena i nova Rezolucija o provedbi preporuka Četvrtoga mišljenja o provedbi Okvirne konvencije u Republici Srbiji. U ime Hrvatskog nacionalnog vijeća na seminaru je sudjelovao međunarodni tajnik HNV-a **Darko Baštovanović**.

Po njegovim riječima, Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina Vijeća Europe najznačajniji je dokument o zaštiti nacionalnih manjina, a posebna pozornost semina- ra bila je usmjerena k službenim stajalištima i pozicijama nacionalnih vijeća nacionalnih manjina. Baštovanović je referirao na svaku točku Rezolucije, napose kada su u pi-

tanju problemi s položajem i pravima hrvatske nacionalne manjine.

On je istaknuo kontinuiranu posvećenost HNV-a praćenju provedbe najvažnijih međunarodnih dokumenata, ukazavši kako se stječe dojam postojanja neslužbene državne politike neuvažavanja specifičnosti manjinskih zajednica. Upozorio je, također, na velik broj problema na koje državne institucije više od desetljeća ne obraćaju pozornost. Među njima je izdvojio kontinuirano isključivanje iz procesa donošenja odluka, socioekonomske probleme hrvatske zajednice, te komunalnu i infrastrukturnu nerazvijenost mjesta u kojima žive Hrvati. Baštovanović je naglasio kako Srbija nema ni jedan službeni natječaj koji se tiče pitanja revitalizacija manjinskih područja te se ne primjenjuju ni kratkoročne mjere kako bi se situacija uravnotežila, te je istaknuo kako su Hrvati u potpunosti isključeni iz procesa donošenja odluka, te da se, čak, zaprječava prikladno sudjelovanje Hrvata unutar manjinskih tijela i institucija.

Seminar je održan u suorganizaciji Ureda Vijeća Europe u Beogradu, Odjela za borbu protiv diskriminacije Vijeća Europe, Odbora stručnjaka za praćenje primjene Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina Vijeća Europe i Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Republike Srbije. Seminar je organiziran na visokoj razini uz sudjelovanje stručnjaka iz Vijeća Europe i visokih predstavnika državnih institucija Srbije.

H. R.

Turistička sezona u Hrvatskoj

Hajdemo na more, pa makar raditi

Turizam u Hrvatskoj kao jedna od najvažnijih gospodarskih grana zapošljava na tisuće ljudi iz šireg i bližeg okruženja. Ljetna sezona ulazi na velika vrata, a svi vjeruju kako ju epidemiološka situacija neće pokvariti.

Europski centar za prevenciju i kontrolu bolesti objavio je ažuriranu kartu Europe, na kojoj niti jedan dio Hrvatske više nije u crvenoj zoni. Ipak, ovu godinu obilježit će covid putovnice, maske, PSR i antigenski testovi, ali onima koji žele (a financijski mogu) uživati u plavetnilu mora najposjećenijeg i najvažnijeg turističkog odredišta Sredozemlja mjere neće biti prepreka.

Potreba za radnicima

Jedan od problema s kojim se već dugi niz godina susreće turizam u Hrvatskoj jest nedostatak radnika, a tako će biti i ove sezone.

»U cijelom svijetu turizam počiva na tom da ljudi rade dok im to odgovara, dok imaju interesa i fizičku sposobnost. Ljudi odlaze sezonski raditi po cijelom svijetu, a to polako dolazi i kod nas. Turizam počiva na mlađoj radnoj snazi, a ako se netko želi ozbiljnije baviti time mora se usavršavati, a potom najčešće prelazi u profesionalce«, pojašnjava predsjednik uprave *Solaris d.d. Amadria Park* **Goran Zrilić**, koji je skupa s kolegama ravnateljem Hotela *Ivan* u Šibeniku **Vedranom Kopačevićem** i direktorom za ljudske resurse **Matejem Rukavinom** posjetio Beograd i Suboticu kako bi ljudima ponudio mogućnost zaposlenja u jednom od njihovih hotela.

Amadria Park je obiteljska firma, koja se ugostiteljstvom počela baviti još davne 1904. godine otvorenjem obiteljskog restorana u Benkovcu. Danas je četvrta najveća firma u Hrvatskoj koja upošljava 1.800 radnika, koji su raspoređeni na tri lokacije: Zagreb, Opatija i Šibenik.

»Želja nam je napraviti jednu dugoročnu suradnju s ovdašnjom zajednicom, tako da ljudi koji žele raditi u Hrvatskoj imaju nekoga kome se mogu javiti i gdje mogu raditi u normalnim uvjetima i za to biti adekvatno plaćeni. Trebamo ljude svih profila: kuhare, konobare, recepcionere, sobarice... Zapravo, mi na godinu trebamo 500-600 dodatnih radnika. Prvi puta u Srbiji smo se pojavili 2018. godine kada smo došli na prve razgovore i 2019. godine smo imali oko 90 ljudi uposlenih s teritorija Srbije«, kaže Zrilić i pojašnjava kako kod njih na rad dolaze ljudi sa svih strana svijeta i da je prednost za Srbiju i Bosnu i Hercegovinu što nema jezične barijere.

Očekuje se dobra sezona

Iako je potreba za radnicima u turizmu najveća tijekom ljetne sezone, hoteli *Amadria Parka* u Zagrebu i Opatiji

rade tijekom cijele godine, dok će se hoteli u Šibeniku ove godine priključiti tom načinu rada.

»Godine iskustva i rada s ljudima su pokazali da ima ljudi koji su tijekom sezone kod nas, a tijekom zime odlaze raditi u razna skijališta. Imamo veliki broj ljudi koji rade godišnje po sedam-osam mjeseci iz godine u godinu, pa neki i dulje od desetljeća«, kaže Zrilić i odgovara na pitanje o prošlogodišnjoj sezoni: »Prošla godina je bila ne-normalna i nju je najbolje ne spominjati. Nitko nije mogao pomisliti da se tako što može dogoditi i nema onoga tko to nije osjetio.«.

No, za ovu sezonu očekuje se značajan oporavak.

»Ljudi su željni putovanja i odmora, a činjenica da se avio prijevoz neće odmah oporaviti i da daleke destinacije nisu najatraktivnije, jer ipak je korona još prisutna u zraku, računamo da će Hrvatska kao autodestinacija uspjeti ostvariti veće rezultate od planiranih. Nama je već sada dnevni booking bolji nego 2019., a planira se raditi ozbiljno do listopada ili studenoga«, kaže Zrilić.

Kako do posla?

Tijekom razgovora dotakli smo se i pitanja koje nas je osobito zanimalo: gdje su stanovnici Hrvatske kada je tolika potreba za radnom snagom? Odgovor je bio jasan, čista matematika.

»U Hrvatskoj nema fizički dovoljno ljudi. Hrvatska ima oko 3,5 milijuna stanovnika, a 10 milijuna turista godišnje. Budimo jasni, nisu svi ljudi u priči oko turizma, a vi u jednom momentu u Dalmaciji imate 2-3 milijuna turista, a nas 500 tisuća. Nema nam tko odraditi posao. Uvijek fali ljudi u turizmu, a činjenica da imamo uposlenika iz raznih zemalja se pokazala dobrom. Još uvijek je najbolja reklama preporuka zadovoljnog korisnika, kako za raditi, tako i za odmarati«, kaže Goran Zrilić.

Po riječima Mateja Rukavine, za sve one koji su zainteresirani za rad u Hrvatskoj potrebno je poslati zamolbu elektroničkim putem i odgovor će stići u roku od dan-dva. Da biste se uposlili u Hrvatskoj tijekom sezone potrebno je osim zamolbe, preslika putovnice i potvrda da se ne vodi kazneni postupak protiv podnosioca zamolbe, te preslika svjedodžbe.

Za radnike u *Amadria Parku* je osiguran smještaj i hrana, a po riječima Vedrana Kopačevića radi se 48 sati tjedno i jedan dan je slobodan. Svi oni koji žele mogu raditi dodatno, ali ne više od 54 sata tjedno, a raspored smjena se dobiva tjedan dana ranije. Plaćene su nedjelje, blagdani, noćni rad... Neka okvirna plaća na bazi 48 sati rada tjedno za konobara iznosi oko 7.000 kuna, za kuhara oko 7.800 kuna, dok za sobaricu nešto više od 6.000 kuna (800 eura) uz mogućnost napredovanja.

Za posao je, osim zamolbe, potrebna preslika putovnice i potvrda da se ne vodi kazneni postupak protiv podnositelja, te preslika svjedodžbe. Okvirna plaća na bazi 48 sati rada tjedno za konobara iznosi oko 7.000 kuna, za kuhara oko 7.800 kuna, dok za sobaricu nešto više od 6.000 kuna

Iskustva s terena

No, obala Jadranskog mora je velika i nisu svugdje isti uvjeti rada i iste plaće, a to nam je potvrdila i **Marina Ilić** iz Vajske koja je skupa s kćerkom **Mirelom** otišla na rad u Hrvatsku.

»Već treću godinu radimo u Opatiji. Prve godine sam došla raditi s ciljem da se kći osamostali i da vidim kakav je to posao. Imamo osiguran smještaj u Lovranu, koji je udaljen 5-6 kilometara od hotela, ali dobivamo putni trošak i dva obroka. Prve godine sam kao sobarica imala plaću od 4.000 kuna, a Mirela kao konobarica 5.000 kn i za četiri mjeseca u sezoni još dodatnih 1.000 kn. Moram reći kako je bilo naporno raditi, jer sam 'zaradila' išijas i kada bih završila svoju smjenu, odmarala sam da bih sutra mogla ići raditi«, priča nam Marina Ilić i govori kako je prošlogodišnja sezona bila dodatno teška, budući da su dobivali minimalac, a radili pod maskama i posebnim uvjetima.

Marina će i ovo ljeto provesti u Opatiji.

»Planirala sam raditi samo od 6. do 9. mjeseca, no došla sam ugovor od polovice svibnja do kraja listopada. Ne znam hoću li ostati do kraja, jer je 4.000 kn malo za opseg posla i brzinu koju moram postići«, kaže Ilić i pojašnjava kako je dosta ljudi iz Vajske na radu u Hrvatskoj, osobito mladih.

Raditi tijekom ljeta u Hrvatskoj otišla je i **Svjetlana Parčetić** iz Sombora, koja je drugu godinu u *Plavoj laguni* u Umagu.

»Prošle godine sam prvi puta odradila sezonu, a ove godine sam sa zadovoljstvom došla ponovno. Imamo odlične uvjete rada, kao i smještaj, a poslodavci su dobri ljudi. Moj opći dojam je da je Hrvatska uveliko u Europi«, kaže Parčetić koja će naredna tri mjeseca provesti radeći na moru.

Već treću godinu zaredom u *Solaris Amadria Parku* u Šibeniku na rad odlazi **Boris Horn** iz Sombora, a do ovoga posla došao je po preporuci prijatelja.

»Ovo je treća godina da radim u Hrvatskoj tijekom sezone. Prvi puta cijelu sezonu (sedam mjeseci) sam odradio 2019. godine, prošle godine nešto malo, a ove godine sam ponovno tu i sada sam šef u baru. Moram naglasiti kako sam izuzetno zadovoljan sa svim, jer je sve dogovoreno ispoštovano. Imam osiguran smještaj, hranu i dobru plaću. U Šibeniku ima pet hotela koji imaju *à la carte* restorane i raspoređeni smo po potrebi i sposobnosti. Radi se osam do maksimalno devet sati dnevno i jedan dan imamo slobodan i to se striktno poštuje. Takav je protokol firme, te se stignemo i odmoriti«, kaže Horn i pojašnjava kako za rad nisu potrebno isključivo hrvatski dokumenti nego se bez problema može raditi i sa srpskim papirima, a firma rješava sve potrebno od radne dozvole, boravišta do zdravstvenog osiguranja.

Ž. Vukov

Dr. sc. Jelena Lončar o političkoj zastupljenosti nacionalnih manjina

Tema potisnuta na margine

Izborni sustav kakav jest dobar je za manjine koje su bolje organizirane i brojnije. Važno je da manjinske stranke imaju jasne prijedloge i utječu na izmjene izbornih pravila

U procesu pridruživanja Europskoj uniji Vlada Srbije usvojila je Akcijski plan za poglavlje 23 kojim se, među ostalim, obavezala da će urediti i demokratsku participaciju nacionalnih manjina. Međutim, po postojećem izbornom modelu participacija je praktično moguća samo za brojnije i teritorijalno koncentrirane nacionalne manjine, konkretno albansku, bošnjašku i mađarsku. S druge strane, glas hrvatske manjine ne može se čuti ni na nacionalnoj, ni na pokrajinskoj a ni na lokalnoj razini premda se Srbija obavezala i bilateralnim sporazumom s Hrvatskom da će osigurati zastupljenost na svim razinama. O ovoj temi razgovarali smo s docenticom na Fakultetu političkih nauka u Beogradu dr. sc. **Jelenom Lončar**, koja je obranila doktorsku disertaciju na Sveučilištu York na temu »Konstruiranje manjinskog predstavljanja: empirijsko-teorijska studija« i master rad na temu »Političko predstavljanje nacionalnih manjina: studija slučaja manjinskih partija u Srbiji«.

Neformalni dogovori umjesto sustavnog rješenja

U razgovoru za *Hrvatsku riječ* docentica Lončar kaže kako je pitanje demokratske participacije manjina maskirano dogovorima političkih elita i da se, umjesto na formalni, institucionalni način, ovo pitanje rješava »nekom vrstom međusobnih dogovora«.

»Ako pogledamo hrvatsku nacionalnu manjinu, usprkos postojanja bilateralnog sporazuma između Srbije i Hrvatske, kojim se Srbija obavezala da će hrvatsku nacionalnu manjinu uključiti u institucije na lokalnom, pokrajinskom i republičkom nivou, do sada je to rješavano međusobnim dogovorima, odnosno neformalno, a ne formalno kao što to Sporazum podrazumijeva. Hrvatska manjina je imala svoje predstavnike u parlamentu isključivo kroz predizborne koalicije s Demokratskom strankom dok je još ova stranka bila u parlamentu. Nedostaci te vrste neformalnih dogovora su se pokazali kasnije kada je DS oslabio i od tada više nemamo predstavnike hrvatske nacionalne manjine u parlamentu«, kaže doc. Lončar.

Međutim, Sporazum je potpisan i ratificiran i predstavnici hrvatske nacionalne manjine u Srbiji traže da Srbija postupi prema Sporazumu i osigura predstavljanje na svim razinama kako se i obavezala. Za sada se, međutim, ne vidi kako će se to i ostvariti. Ostaje i pitanje je li moguće provesti Sporazum i osigurati predstavnike za hrvatsku nacionalnu manjinu ukoliko ne postoji izborni model koji će to i omogućiti hrvatskoj i drugim malobrojnijim nacionalnim manjinama.

»Ne može se ovo pitanje rješavati samo za hrvatsku nacionalnu manjinu, mora se rješavati i za ostale, prije svega malobrojne nacionalne manjine. Naime, od siječnja 2004. kada smo usvojili zakon kojim su uvedene afirmativne

mjere (poslije izbora 2003. kada ni jedna manjina nije ušla u parlament) prošlo je dovoljno godina i mogli smo vidjeti sve nedostatke ovoga modela, a to je da izborni sustav kakav jest pogoduje manjinama koje su bolje organizirane i brojnije – mađarskoj, bošnjačkoj i albanskoj, a sve ostale ne mogu osigurati predstavljanje. Drugo, Srbija je ratifikacijom Okvirne konvencije o zaštiti manjina Vijeća Europe prihvatila odgovornost da osigura ravnopravno sudjelovanje manjina u političkom životu. Preporuka savjetodavnog komiteta je da se uključe i malobrojne manjine, a i jedan od zahtjeva EU je da se malobrojnije manjine uključe u državne i predstavničke institucije. Sve su to zahtjevi koji postoje pred Srbijom i koji zahtijevaju sustavno rješenje, a ne samo bavljenje bilateralnim sporazumom, koji jeste važan, ali koji se mora riješiti na jednom višem nivou koji podrazumijeva i druge manjine.»

Prirodni prag ili zajamčeni mandati

Hrvatska je, s druge strane, riješila ovo pitanje tako što je uvela zajamčene mandate, odnosno rezervirana mjesta za predstavnike nacionalnih manjina u parlamentu i na regionalnim i lokalnim razinama. Treba li ovakav model biti primijenjen i u Srbiji, pitali smo dr. sc. Lončar.

»Po mom mišljenju zajamčena mjesta imaju nedostatke, a mi smo ih vidjeli na primjeru Kosova 2001. i kasnije kada su Srbi kao manjina imali svoje predstavnike u parlamentu, a zapravo je srpska manjina bojkotirala te izbore i nije priznavala tu instituciju i vlastite predstavnike, a oni su govorili i donosili neke odluke u ime svoje zajednice. Rezervirana mjesta to omogućuju. Ona omogućuju da nitko iz manjinske zajednice ne izađe na izbore, ali je to mjesto svejedno tu. Rezervirani mandati omogućuju tu vrstu zlorab, jer ukoliko nema međusobne konkurencije manjinskih stranaka ta stranka zaista ne mora ništa raditi i ne mora ni na koji način predstavljati svoju manjinu i manjina može biti potpuno nezadovoljna time. Ali, ukoliko nema snage udružiti se na drugi način, osnovati druge stranke koje bi izašle na izbore ta jedna stranka može vrlo lako zlorabljavati pozicije i davati potpuno pogrešnu sliku o problemima i pitanjima koja su od značaja za tu zajednicu. Zato hrvatski model nije nešto što bih preferirala i mislim da ga treba dodati kao dopunu, ali zadržati prednosti prirodnog praga«, objašnjava docentica Lončar.

Po njenom mišljenju prednosti prirodnog praga (modela koji i sada postoji u Srbiji) su »što on zahtijeva direktan kontakt manjinskih stranaka s biračima, jer da bi ušle u parlament i u lokalne skupštine moraju dobiti značajan postotak glasova svog biračkog tijela, što jest važno kad razmišljamo o odgovornosti tih predstavnika. To je prednost prirodnog praga u odnosu na rezervirana mjesta, jer potiče konkurenciju i ne sprječava pluralizam unutar manjina, što su važne stvari«, smatra doc. Lončar.

U tom smislu je docentica Lončar dala i preporuke za izmjenu izbornog zakonodavstva koje su predstavljene na okruglom stolu Helsinškog odbora u Srbiji.

»Nisam za to da se ide skroz na rezervirana mjesta, ali mislim da su rezervirana mjesta jedini način za najmalobrojnije manjine. Crnogorski i rumunjski model daju neke

dobre prijedloge kako to uraditi. Ono što je svakako važno je da se smanji broj potrebnih potpisa za kandidiranje lista na izborima. Ne bih išla na sastavljanje posebnih popisa nacionalnih manjina, jer je to suvišna i štetna esencijalizacija koja ne može donijeti ništa pozitivno. Treba zadržati prirodni prag i dopuniti ga rezerviranim mjestima u situaciji kada niti jedna lista nacionalne manjine koja ima udio u populaciji najmanje 0,5 posto ne osvoji dovoljan broj glasova. To bi, mislim, moglo potaknuti manjine da izlaze i na popis stanovništva koji nam se približava, kako bismo znali točne podatke. A možda bi se jedan zajednički mandat mogao dodijeliti najmalobrojnijim manjinama, slično kao u Hrvatskoj, ali bi ipak postojalo neko pred-natjecanje.«

Situacija podijeljenog kolača

Međutim, u Srbiji je ova tema potpuno potisnuta na margine i o njoj se rijetko kada govori. Postavlja se pitanje zašto je to tako.

»Trenutno ovo nije značajna i aktualna politička tema, među ostalim zato što imamo na vlasti stranku koju integracija manjina ne interesira pretjerano i što i pojedinim manjinskim strankama ovakva situacija podijeljenog kolača odgovara. Pojedine manjine su našle svoj dio, imaju svoju domenu u kojoj odlučuju i u koju im se nitko ne miješa i time su vrlo zadovoljne. Ni većinske stranke nemaju puno poticaja obraćati se manjinskim zajednicama niti imaju manjinske stranke poticaja obraćati se drugim zajednicama i međusobno surađivati nego su svi zatvoreni u neke svoje etničke granice. To odgovara i liderima većinskog naroda koji jesu nacionalisti i koje građanska i socijalna kohezija ni na koji način ne zanima. To odgovara i pojedinim manjinskim predstavnicima tako da postoji ta neka vrsta dogovora«, smatra dr. sc. Lončar.

A kakve su šanse da ovo pitanje dođe na dnevni red i da se izmijene zakoni koji reguliraju izborna pravila na način koji će osigurati zastupljenost manjina? Dr. sc. Lončar ocjenjuje da će to pitanje morati doći na dnevni red i da predstavnici manjina trebaju definirati svoje prijedloge kada taj trenutak dođe.

»Kada bi ovo pitanje netko 'gurao' i postavljao na dnevni red, vjerojatno bi i došlo na red, ali u ovom trenutku to nikome nije politički prioritet. Međutim, ako se bude mijenjao Ustav, tu se otvara određen prostor, a Ustav će se izgleda mijenjati. Ako bude dolazilo do izmjene izbornog sustava, i ovo će pitanje doći na dnevni red. Tu je i Strategija oko izmjene zakona o lokalnim izborima i postoji obveza Srbije i rok do sljedeće godine da se uradi nacrt tog zakona. Također, ako se budemo malo više bavili pitanjem integracije u EU i ovim pitanjem ćemo se morati baviti, jer je to dio poglavlja i morat će se rješavati. Samo je pitanje vremena, i moramo biti spremni kad to pitanje dođe na dnevni red, a važno je da i manjinske stranke o tome međusobno razgovaraju i imaju neke jasne prijedloge i utječu na ovaj proces«, zaključuje dr. sc. Lončar.

J. D.

Jelena Dodig o odlasku iz Kukujevaca

Jednosmjerna karta za odlazak

Događali su se po selu pretresi domova, privođenja i hapšenja, prebijanja i maltretiranja ljudi, prijetnje od verbalnih do oružanih, a onda i ubojstva. Kukujevci su etnički najprotjeranije mjesto u Srijemu i Vojvodini, s najviše civilnih žrtava, kaže Jelena Dodig

Na teritoriju Autonomne Pokrajine Vojvodine u razdoblju od 1991. do 1995. godine provedena je kampanja zastrašivanja i pritisaka na hrvatske civile, s ciljem da se isele iz svojih kuća i napuste Srbiju. Kampanja, čiji se intenzitet mijenjao i dostizao vrhunce u drugoj polovini 1991. godine, od proljeća do jeseni 1992. i u ljeto 1995. godine, rezultirala je protjerivanjem neko-

liko desetaka tisuća Hrvata iz Vojvodine. O tim olovnim godinama svjedoči **Jelena Dodig**, koja je protjerana iz sela Kukujevci kod Šida, a sada živi u Višnjevcu kod Osijeka u Slavoniji.

Kada nemir i strah uđu u nečije živote

»Rođena sam u Kukujevcima 1950. godine kao prvo od troje djece u obitelji **Marijana i Vite Ivakić**. Djed **Mato** i tata **Marijan** su bili zidari i uz nešto zemlje skrbili su o sedmeročlanoj obitelji. Mama **Vita** i baka **Marija** su brinule o zemlji i kućanstvu. S godinu dana mlađom sestrom **Genovevom** i šest godina mlađom **Anom** sam rano upoznala rad na zemlji i njezine vrijednosti. Ta plodna srijemska crnica ostala mi je u srcu i navikama toliko da su me djeca nakon dolaska u Osijek pozivala da idemo kopati i rekla 'ti, mama, da si zamijenila kuću u Parizu i

tamo bi našla njivu'. U Kukujevcima sam završila osnovnu školu, a onda Učiteljsku u Srijemskoj Mitrovici, pa Pedagošku akademiju za odgojitelje u Novom Sadu. Od 1971. sam radila u predškolskoj grupi pri osnovnoj školi **Vladimir Nazor** u Kukujevcima sve do preseljenja 1992. godine. U tom periodu sam radila i šest godina izvan struke i bila politički angažirana od 1983. do 1989. godine. Tamo sam zasnovala obitelj s **Antunom Dodigom**, rodila troje djece i mislila da su Kukujevci moj cijeli svijet. Sve se to promijenilo 90-ih godina – promjene Ustava u Srbiji i Vojvodini, višestranačje, raspad SFRJ, rat. Do devedesete godine sam bila jedina žena Hrvatica na mjestu predsjednice općine u Vojvodini, u Šidu. Zbog različitih političkih zalaganja sam proglašena autonomašem, a zbog izjave nakon nekoliko mitinga da ako se nastavi s ovakvom politikom povijest će nam pocrvenjeti na ovoj stranici, smijenjena sam s funkcije. Imala sam problema u zapošljavanju, uslijedili su pretresi kuće, uhićenje supruga, bacanje eksplozivne naprave na kuću, oružani napad na sina, telefonske i pisane prijetnje. Ušao je nemir u naše živote, nesigurnost, strah... A onda zamiranje, zatiranje, odlazak. Događali su se po selu pretresi domova, privođenja i hapšenja, prebijanja i maltretiranja ljudi, prijetnje od verbalnih do oružanih, a onda i ubojstva. U selu je ubijeno sedam civila, tročlana obitelj **Matijević**, tročlana obitelj **Oskomić** i **Živko Litrić**. Kukujevci su etnički najprotjeranije mjesto u Srijemu i Vojvodini, s najviše civilnih žrtava«, kaže Jelena Dodig.

Put u neizvjesnost

Obitelj Dodig je skoro godinu dana trpjela razne provokacije, a sve u nadi da će se stanje smiriti i da nećemo morati otići.

»Prije nas je otišlo oko 40 obitelji. Pokojni suprug je predlagao da ja odem s djecom, a on ostane, jer, kako je rekao, nije kukavica da bježi sa svoga kućnog praga, da nismo nikom ništa krivi... Mlađi sin i kći su bili u Zagrebu na pripremama za fakultet, nismo mogli s njima dva mjeseca ostvariti kontakt. Prevladala je želja da se u tim teškim trenucima ne razdvajamo i ostanemo zajedno kao

obitelj. Prihvatili smo ponudu za zamjenu kuće, ostavili radna mjesta i širu obitelj i pošli u jednu veliku neizvjesnost», kaže Jelena Dodig i navodi kako je tijekom 1991. pretučeno preko 50 civila u Kukujevcima.

»To se događalo kako na mjestima izvan naselja od strane *belih orlova*, tako i u policijskoj postaji Šid, legalnoj instituciji Srbije. Kucali su na vrata hrvatskih obitelji civili, radikalne skupine, vojska, dragovoljci s ratnih pohoda u Hrvatskoj. Svatko je imao svoju poruku koja se svodila na 'selite se'. Stizale su poruke 'selite se ili ćete biti zaklani' s potpisom *crna ruka*, rađeni su pretresi kuća u cilju traženja oružja ili radio-stanice, bacane eksplozivne naprave na obiteljske kuće. Jedno vrijeme je u Kukujevcima bilo zabranjeno zvoniti crkvenim zvonima, navodno zbog davanja nekih 'signala'. Bilo je pretužno sahranjivati pokojnike u muku, jer smo navikli na ispraćaj uz zvonu», kaže Jelena i naglašava kako je u Kukujevcima 1991. osnovana prva mjesna organizacija DSHV-a u Vojvodini, što je bio poseban poticaj za medijski linč i ratnohušakački pritisak.

»Suprug je bio delegat na osnivačkom skupu DSHV-a u Subotici, a oboje smo bili članovi inicijativnog odbora za osnivanje MO DSHV-a Kukujevci. Stoga su nam nakon drugog pretresa ostavljene jasne poruke», kaže Jelena.

Tužni trenuci

Nakon preseljenja imali su status izbjeglica i puno manje prava od prognanika, a otvarali su se problemi nostrifikacije diploma, zdravstvene zaštite, stjecanja državljanstva, ostvarivanja humanitarne i drugih vrsta pomoći u uvjetima nezaposlenosti i neostvarivanja prihoda.

Obnova devastirane crkve

»U Kukujevcima je velebna katolička crkva Presvetog Trojstva ostala prazna i devastirana, iako je zaštićeni spomenik kulture. Jedno vrijeme služila je novopridošlim stanovnicima kao pilana i staja. Vapila je za projektima koji će je spasiti od propadanja, kako bi otvorila vrata prognanima kojima je ona jedini dom u koji su dobrodošli u rodnom mjestu. Dragi Bog nam je kasnije poslao vlač. **Nikicu Bošnjakovića** koji je dolazio na naše skupove i otvarao nam vrata crkve i župnog dvora u Kukujevcima kad god smo dolazili. Poticao nas je da kao Zavičajna udruga *Kukujevci* krenemo u akciju prikupljanja sredstava za obnovu kapele Majke Božje u polju i da nam pomogne u nakani obnove naše crkve. To se i dogodilo te je 2019. i 2020. krenula široka akcija na prikupljanju sredstava za obnovu», kaže Jelena, koja je članica Zavičajne udruge *Kukujevci* od osnutka 1998., a sada i tajnica udruge i naglašava kako su Hrvati iz Srijema, Bačke i Banata dobili jednosmjernu kartu za odlazak, bez ikada iskazanog poziva za povratak na prostore koje su višestoljetno naseljavali.

»Sjećam se da kada smo stigli kamionom 2. rujna 1992. na našu novu adresu, Višnjevac, dočekao nas je dugogodišnji prijatelj. Mi sretni, obitelj na okupu, otvorili širom prozore, jer ne moramo spuštati roletne i zatvarati da nam ne uleti eksploziv koji smo dobili u Kukujevcima, a prijatelj plače. Pitamo zašto? 'Kako zašto, pa vaš cijeli život je stao u taj kamion. To je jako tužno'. Bilo je kasnije dosta tužnih trenutaka. Vraćamo se iz grada i ne znamo u mraku koja je naša kuća. Bilo je faza odbijanja prihvatiti

to kao svoje, problemi kako nastaviti život koji je prisilno promijenjen, objasniti nekima zašto smo došli, prilagoditi govor, navike ponašanja... Stoga smo osnovali Zajednicu protjeranih Hrvata Srijema, Bačke i Banata u prosincu 1991., a onda i ogranke u sredinama gdje je doselio veći broj. U Osijeku smo osnovali Ogranak Zajednice u listopadu 1992. Dobili smo prostoriju od Grada u kojoj smo se svakodnevno okupljali i dogovarali o rješavanju problema na koje smo nailazili, ali istovremeno nastavili s obilježavanjem naših blagdana, predstavljanjem naše kulturne baštine i običaja u sredinama u koje smo došli. Radila sam volonterski od osnutka Ogranka kao tajnica, bilježila podatke o doseljenim osobama i zajedno s odborom udruge tražila rješenja za brojna pitanja i probleme. Osiguravali smo humanitarnu pomoć, ali i povremenu novčanu», kaže Jelena i ističe kako je najveći problem bio u zapošljavanju, jer ubrzano stjecanje državljanstva je značilo da su ravnopravni građani Hrvatske, ali bez ikakvih dodatnih kriterija kod zapošljavanja, a u njenom slučaju je to je trajalo godinu dana.

»Bila sam sretna što su se djeca prebacila iz Zagreba u Osijek i nastavila studij prava samo uz trošak mjesečne karte; radili smo veliki vrt susjeda i jutro zemlje 'napola'. To je bila najteža godina, ali smo počeli raditi što god smo našli. Vrijeme učini svoje. Bila sam sretna kada sam dobila posao u vrtiću, u struci na određeno vrijeme i molila Boga da potraje dok djeca ne završe fakultet. Tako sam dočekala mirovinu», završava svoju priču Jelena Dodig.

Zvonko Sarić

Prof. dr. sc. Jovan Komšić, politolog

Vlastito sudjelovanje u kreiranju javnog dobra

Intervju vodila: Jasminka Dulić

Naše vlasti itekako dobro znaju da, naročito u politikama kriznih doba i epohalnih prijelaza, nisu toliko važne činjenice koliko predstave o njima. Košulja je ipak bliže od kaputa, pa mnogobrojni svjetski ugledni znalci misle da se formula za izlazak iz krize demokracije, opsjednute moćnim strukturama privatno-svojinskih korporacija i neformalnih interesnih grupacija može potražiti u kombinaciji tradicionalnog lokalizma i postmodernog centrifugalizma

U svojoj knjizi *Demokratija i dobra (samo)uprava* prof. dr. sc. **Jovan Komšić** kaže kako su »kao nikada do sada, utihnule široke, javne, teorijske i političke debate o temama lokalne samouprave i regionalizacije Srbije po mjeri europskih standarda«. Na pitanje zašto je to tako i zašto se glas većine društvenih znanstvenika ne čuje u javnosti, profesor Komšić odgovara kako je danas u Srbiji, kao i u većini novonastalih, »suverenih« nacionalno-političkih tvorevina na prostorima bivše Jugoslavije u tijeku proces koji se u teoriji naziva »izgradnjom države i nacije«.

»U balkanskoj izvedbi, na žalost, sve to nerijetko podsjeća na političke nedoraslosti 'malodobnih plemena', o kojima je polovicom 19. stoljeća pisao klasik europske liberalne misli **John Stuart Mill**. Riječ je zapravo o domi-

naciji ekskluzivnih, netrpeljivih etnocentrističkih ideoloških postulata 'državotvornosti' koji svoje opredmećenje zakonito nalaze u surogatima mira, tolerancije, građanstva i društvenosti. Takve simulacije ustavne zajednice slobodnih građana prije svega se oslanjaju na, kako bi **Max Weber** kazao, centralizirani monopol državnog nasilja. Dodao bih tome da je posrijedi ranodržavni monopol, nesklon pluralizaciji društva i pulziranju slobodne javnosti i života po mjeri europske maksime 'Malo je lijepo'. Zato u današnjoj imitaciji parlamentarizma i režimski organiziranoj javnosti skoro da nema drugomislećih. Za nevidljive 'agit-propovske' koordinacije, koje dirigiraju ideologijskom ponudom većine najutjecajnijih medija, naročito je važno da tu bude što je moguće manje nepotkupljivih intelektualaca. Oni, naime, jako dobro znaju da takvi ljudi mogu kompetentno i uvjerljivo pokazati kako postoje i drugačije opcije od aktualno prevladavajuće ponude«, kaže profesor Komšić.

Komšić ističe i kako »iskustva pokazuju da je, umjesto potrage za predvodnicima, za ljude mnogo važnije naučiti kako da prestanu biti puka čestica političkog stada. Posrijedi je naše pravo na izbor. »Da idemo svojim putem«, kako je rekao **Perikle**. A takva sloboda dobija punoću samo u tijesnoj povezanosti s realnim mogućnostima i sposobnostima da razborito shvatimo značaj vlastitog sudjelovanja u procesu formiranja javnog dobra, kontrole tzv. političkog dnevnog reda, kao i mjerenja rezultata i odgovornost dužnosnika kojima smo dali vremenski ograničen mandat za dobru upravu i upravljanje zajedničkim i općim interesima. Na žalost, za dostizanje takvih standarda građanske i vladavinske vrline neophodan je sklop brojnih pretpostavki, koje naše tranzicijsko društvo još nije sposobno iznjedrili«, kaže profesor Komšić.

► **Kada je riječ o pitanjima lokalne samouprave i demokracije, vrlo je malo rasprava u javnosti. Je li ovo pitanje postalo suvišno u vremenu u kojemu živimo?**

Kad bi ovo pitanje doista postalo suvišno, suvišna bi postala i nada da je moguće misliti, očekivati i uspostavljati demokraciju kao sustav uvećanja slobode i ograničenja neutoljivog poriva za nekontroliranom moći. Držim da nam za sagledavanje krajnje kompleksnih uzroka aktualnih, u mnogome specifičnih, populističkih obrazaca koncentrirane moći i nagovještaja dugoročnijeg poretka osobne vlasti može pomoći još jedna, skoro dva stoljeća stara analiza »misaonog nasilja« i »slabosti sviju« u postfeudalnoj tranziciji francuske države i društva. Mislim na **Alexisa de Tocquevilla**, koji u knjizi *Stari režim i revolucija* konstatira stanje u kome »nacija zamorena dugotrajnim rasprama rado dopušta da bude nasamarena«, da bi u čuvenoj *Demokraciji u Americi*, na tragu spoznaje kako se »zadovoljstva« dragovoljnog ropstva uvećavaju s neznanjem, primijetio da su lokalna i pokrajinska samouprava dobri i vrlo dostupni lijekovi, kako za »mane vlastodržaca« tako i za »nedotupavnost građana«. Valja, dakle, građane poučiti za demokraciju u osnovnim – lokalnim, kao i u višim – pokrajinskim »ško-

lama slobode«. Kao nekada – u »državi naših otaca« – i danas je razlog isti. Tocquevill ga je saopćio ovako: »Samo oni narodi koji imaju malo ili nimalo pokrajinskih institucija poriču njihovu korisnost, to će reći da samo oni koji stvar ne poznaju o njoj loše govore«. Na tom tragu, zalažući se za decentralizaciju, profesor **Ljubomir Madžar** s puno osnova piše o današnjem »političkom direktoriju« koji hazardno koncentrira moć odlučivanja u jednoj točki i tako sputava inicijativu i odgovornost na skoro svim punktovima privrednog i društveno-političkog sustava.

► **Rekli ste nedavno na skupu o lokalnoj samoupravi na Paliću kako »prema suvremenoj teoriji demokracija nigdje nije dobro funkcionirala bez velikog udjela lokalne samouprave«. Zašto je neophodna lokalna samouprava u današnjem društvu obilježenom globalizacijom?**

Nisu posrijedi samo naši »vrijednosni interesi«. Nije riječ samo o razlozima za politizaciju lokalnih potreba i interesa što izvire iz emotivnih zona najiskrenijeg lokalpatriotizma i identitetskih preferencija, iz osobnih i kolektivnih potraga za srećom, smislom i spokojem u sve rizičnijem ambijentu »globalnog sela«. Ako u ovoj priči zanemarimo nesporne koristi od gustine i širine svjetskog povezivanja, a fokusiramo se samo na uzroke rizika nezaustavljivih globalizacijskih procesa, prvo što ćemo uočiti svakako je dominacija nekontrolabilnog, najčešće neoporezivog kapitala multinacionalnih korporacija, kao i prvenstvo interesa našem oku, uhu i svakom drugom čuvstvu udaljenih asocijacija moćnih država i pojedinaca. Kad je riječ o pojedincima, zanimljiv je recimo podatak da zajedničko bogatstvo prvih 20 milijardera na najnovijoj Forbsovoj listi iznosi 2,1 bilijun dolara, što je jednako polovini ukupnog svjetskog bogatstva. Lokalna i regionalna samouprava neophodne su i zbog toga što, kako pokazuju respektabilne europske ekonomsko-socijalne studije, proizvode benefite i u sferi kojom neprikosnoveno dominira gvozdena racionalnost *homo economicusa*. Radi se o povezanosti decentralističkih ustanova i kulture s rastom kapaciteta povjerenja i pametnim strategijama, što se oslanjaju na dobiti od umrežavanja interakcijski najbližih pojedinaca i grupa, kao i obrazovno-znanstvenih, medijskih, privrednih i kulturnih institucija. Zato je i za rješavanje problema narastajućih osjećaja da je pokidana veza između osobne slobode pojedinca i kolektivne moći birača – o čemu razborito piše **Ivan Krastev** – vrlo značajna mogućnost oslanjanja građanina na njemu najbližu instituciju javne vlasti. Košulja je ipak bliže od kaputa, pa mnogobrojni svjetski ugledni znalci misle da se formula za izlazak iz krize demokracije, opsjednute moćnim strukturama privatno-svojinskih korporacija i neformalnih interesnih grupacija, može potražiti u kombinaciji tradicionalnog lokalizma i postmodernog centrifugalizma. **Sheldon S. Volin** u tom smislu piše da je »mali opseg jedini sumjerljiv s vrstom i količinom moći koju je demokracija u stanju mobilizirati« i da, shodno tome, moć demokratske politike leži u raznovrsnostima i višestrukostima skromnih položaja u

lokalnim ustanovama, kao i u sposobnostima običnog naroda da izmisli privremene oblike za zadovoljavanje svojih potreba. Zato su ovi lokalni entiteti fundamentalni za održavanje demokracije, podvlači navedeni autor.

► **Tvrdite da decentralizacija, regionalizacija i autonomija ne dezintegriraju društvo već ga, suprotno, integriraju na najbolji način. S druge strane, čini se da je u društvu mnogo više zastupljen stav da je decentralizacija »prijetnja« za državu, naciju... Odkle taj »strah« od decentralizacije?**

Europska iskustva pokazuju kako lokalni i regionalni nivoi vlasti i autonomnog organiziranja određenih ustanova i društvene dinamike predstavljaju najadekvatniji okvir ostvarenja izuzetno značajnog seta ustavno garantiranih, građanskih sloboda i maksimalno moguće suglasnosti o nacionalnim prioritetima. Takvo umijeće sabiranja interesa i integracije društva podrazumijeva sposobnost upravljača i upravljanih da dospiju do najmanje spornih sadržaja općenacionalnog interesa ne samo po komandno-hijerarhijskoj vertikali »odozgoniže«, već i putanjom »odozdo-naviše«. Na taj način, u formama društvene demokracije, na lokalnom i regionalnom planu, proširuju se i oplemenjuju klasični tokovi političke demokracije i autoriteta. A, kad su u pitanju izvori vlastodržačkih »strahova« od decentralizacije, najbolje je uputiti na narodnu izreku: »Ne laje kera sela radi već sebe radi«. Naprosto, čitavo prošlo, kao i prva desetljeća ovog stoljeća nude mnogo razloga da se zamislimo nad nekim autorskim dijagnozama o »ideološkoj zagađenosti«, »trijumfu gluposti« i »krizi znanja i djelovanja«, kako kaže **Giovanni Sartori**. O ratnim avanturama, tranzicijskim, postkomunističkim tumananjima, privatizacijskim uzurpacijama, političko-stranačkom predatorstvu, parodijama »slobode medija«, demokratskim fasadama i paradoksima tzv. zakašnjelih nacija da ne govorimo. Kako bilo, dalja i bliža historija uvjerava nas da narodi mogu određeno, kraće ili pak duže vrijeme tavoriti u ulozi svekolikog autsajdera, skrajnutog s magistralnih putanja (post)moderne epohe retrogradnom vladavinom, po mjeri autoritarne, staro-patriotske, antičke maksime: »Natrag državi naših predaka«! Zato, da ne bismo definitivno zaposjeli ulogu ključnog eksponata u takvom, memljivom muzeju starina, moramo pokazati mnogo više entuzijazma i umijeća na poslu harmonizacije pretpostavki moderne države i demokracije. To, dakako, uopće nije jednostavno, jer riječ je o kontekstu satkanom od interaktivnog djelovanja takvih faktora kao što su geopolitički okviri mira ili rata; stupanj ekonomske razvijenosti; volja i uvjerenja ključnih aktera vlasti; karakter institucija, sadržaji prevladavajuće masovne kulture i obrasci političkog ponašanja te mnogo toga drugog.

► **Kako vidite model dobre lokalne samouprave i kako do njega stići?**

Uz sve specifičnosti našeg podneblja, ukoliko namjeravamo biti dio boljeg svijeta, a to znači ukoliko nam egzistencija postane zdravija, sigurnija, ekonomski i ekološki održivija, slobodnija, civiliziranija i kulturnija, onda ne trebamo »otkrivati toplu vodu«. Dovoljno je samo da vlasti

»odvnu ventile« zatvorenog, hijerarhiziranog društva, da počev od razine lokalnih zajednica, preko pokrajine, pa sve do državne razine, potaknemo zapretene, ali još vitalne samoupravne energije i intelektualno-političke potencijale. Nije posrijedi vraćanje na grane nekad vrlo snažne realsocijalističke komune, rukovođene jednopartijskom mašinerijom. Riječ je o mnogo većem izazovu masovnog »pounutrašnjeja« funkcionalnih vrijednosti i kreativne implementacije principa dobrog demokratskog upravljanja na lokalnoj razini. Prema Strategiji Vijeća Europe iz Valencije (2007.), to su: 1) pravedno provođenje izbora, zastupanja i sudjelovanja...; 2) spremnost za reagiranje; 3) efikasnost i djelotvornost; 4) otvorenost i transparentnost; 5) vladavina prava; 6) etičko ponašanje; 7) stručnost i sposobnost; 8) inovativnost i otvorenost za promjene; 9) održivost i dugoročna orijentacija; 10) dosljedno financijsko upravljanje; 11) ljudska prava, kulturna raznovrsnost i socijalna kohezija i 12) odgovornost.

► **Vlada Srbije sačinila je *Strategiju reforme javne uprave u Republici Srbiji za period od 2021. do 2030. godine*. U njoj se, među ostalim, navodi kako novi sustav lokalne samouprave podrazumijeva i primjenu principa supsidijarnosti u upravljanju javnim poslovima, puno sudjelovanje građana i lokalne zajednice u procesu donošenja odluka, stabilan i održiv sustav financiranja, poticanje lokalnog ekonomskog razvoja, jačanje kvalitete i dostupnosti usluga prema građanima i privredi, unaprjeđenje međuopćinske suradnje i međusobnih odnosa različitih razina javne vlasti... Ovi ciljevi na papiru izgledaju dobro. Koliko su oni ostvarivi i idemo li u tom pravcu?**

Korisnu osnovu za prilagođavanje domaće politike i pravne regulative europskim pravnim tekovinama i praksi dobre uprave i upravljanja svakako predstavlja ocjena iz prijedloga programa reformi da »načela sadržana u pojedinim odredbama Europske povelje o lokalnoj samoupravi nisu dosljedno izražena u domaćem zakonodavstvu i praksi...«. Ovo se naročito odnosi na načela Povelje koja se tiču neposrednog sudjelovanja građana u ostvarivanju lokalne samouprave, djelokruga i prava na konzultiranje lokalne samouprave, upravnog nadzora od strane centralnih tijela i financiranja lokalne samouprave.

► **U Programu za reforme navodi se da Srbija nije ratificirala odredbu Europske povelje o lokalnoj samoupravi o supsidijarnosti. Zašto se princip supsidijarnosti, da tako kažemo, »slabo prima«, odnosno prihvaća u Srbiji?**

Princip supsidijarnosti temelji se na spoznaji da višim instancama vlasti ne treba povjeravati ništa što bliži nivo vlasti može bolje učiniti za dobrobit građana i čitave političke zajednice. To je logika ključnih dokumenata u Vijeću Europe, kao i primarnih izvora prava Europske unije i njenih javnih politika. Možda i zato ne čudi što naš Centar vlasti vrlo rezervirano prihvaća navedeno načelo. Naročito su elite moći nesklone operativnim konzekvencama navedenog principa, što se u portfoliju europskih

demokratskih načela nazivaju »partnerstvom« svih nivoa vlasti, procedurama konzultiranja, kao i drugim vidovima suradnje i sudjelovanja lokalnih i regionalnih institucija u procesu priprema opće obavezujućih odluka na nacionalno-državnom nivou.

► **Je li se u Srbiji ikada izgubio model koji podrazumijeva da na lokalnu moraju biti iste partije na vlasti kao i na državnoj razini kako bi se dobijala potrebna sredstva za razvoj?**

Na tragu **Constantovog** upozorenja da je »raznoobraznost život, a jednoobraznost smrt«, u našem slučaju već desetljeće prakticiranog »upodobljavanja« svih garnitura na svim razinama vlasti možemo samo primijetiti da takva politička igra »nultog zbira«, u kojoj pobjednik dobija sve, a gubitnik ništa, uopće nije primjerena parlamentarno-demokratskom obrascu politike. Takva strategija »jednosti i cijelosti«, odnosno usredotočavanja moći posredstvom istovremenosti izbora na svim razinama i svekolikog kristaliziranja stranačko-koalicijske jednoobraznosti, od lokalne, do nacionalne razine, bitno ugrožava funkcionalnost tzv. demokratskih ventila za usijane društvene konflikte, pa se konflikti socijalno-političkih suparnika premještaju, po modelu »prijatelj-neprijatelj«, iz institucija na ulicu, sa svim ekonomsko-društvenim rizicima koje sobom nose stihije žestokih, izvaninstitucionalnih okršaja.

► **Postojeći izborni model ni na državnoj ni na regionalnoj i lokalnoj razini ne omogućuje zastupljenost u donošenju odluka manje brojnih nacionalnih manjina. Kako vidite ovaj problem i ima li šanse da se izborni zakon mijenja u korist zastupljenosti predstavnika nacionalnih manjina na svim razinama? Na primjer, u Hrvatskoj se garantiraju mjesta za predstavnike manjina na svim razinama.**

Mislim da za početak treba sabrati sve argumente u prilog vraćanju većinskog sustava u izbor vijećnika lokalnih skupština, kao i mješovitog sustava izbora za pokrajinske zastupnike. Pa, ako i u takvim promjenama neka

od tradicionalnih nacionalnih manjina unutar vojvođanske populacije ne pronađe odgovarajuću političku reprezentaciju svog kulturnog identiteta i kolektivnih interesa, onda prije svega javnim politikama i strukturom pokrajinske administracije valja tražiti adekvatno rješenje. Takve institucionalne »alate« sadržala je, recimo, odredba Statuta AP Vojvodine o Savjetu nacionalnih zajednica (članak 40). Na žalost, osporena je (uz niz drugih odredbi) 2013. godine odlukom Ustavnog suda Srbije, zbog navodnog nesklada s »jednakošću građana i principa građanske demokracije«, odnosno, zbog »uvođenja prikrivene dvodomnosti pokrajinske skupštine«.

Plitvička jezera

Mjesto magične ljepote

Plitvička jezera najstariji je i najpoznatiji nacionalni park u Hrvatskoj čija je jedinstvenost prepoznata i na svjetskom nivou uvrštavanjem na UNESCO-ov Popis svjetske kulturne i prirodne baštine 1979. godine.

Legenda kaže da se s planine spustila Crna kraljica i nakon suše poslala iscrpljenom narodu jak vjetar i grmljavinu pa je na zemlju konačno pala kiša. Tako je nastalo 16 jezera. Zahvalnom narodu kraljica se obratila riječima: »Od sada će tvojim divnim Plitvičkim jezerima prolaziti gospoda iz cijeloga svijeta«.

Davne 1937. godine jedan od prvih istraživača prirodnog fenomena Plitvičkih jezera koji je dao nemjerljiv doprinos njihovom razumijevanju i očuvanju, akademik **Ivo Pevallek** je rekao: »Vode, jezera, slapova i šuma ima i drugdje, ali Plitvička jezera su samo jedna«.

Kao područje posebne prirodne ljepote Plitvička jezera su 1949. godine proglašena Nacionalnim parkom, iako je akademik Ivo Pevallek upozoravao na važnost njihove zaštite još od 1926. godine. Granice parka odredilo je tadašnje Ministarstvo šumarstva SR Hrvatske. Godine 1951. zaštićena površina je obuhvaćala prostor od 19.172 ha. Proces osedranja, kojim se formiraju sedrene barijere i stvaraju jezera, predstavlja jedinstvenu univerzalnu vrijednost zbog koje su Plitvička jezera dobila međunarodno priznanje 1979. godine, upisom na UNESCO-ov Popis svjetske kulturne i prirodne baštine. Godine 1997. područje Nacionalnog parka je prošireno i od tada zauzima površinu nešto manju od 300 četvornih kilometara. Park pripada Općini Korenica, a manjim dijelom općinama Otočac, Ogulin i Slunj.

Sedrene barijere i jezerski sustav

O prirodnim ljepotama Plitvica razgovarali smo s **Ognjenom Borčićem**, koji je starosjedilac područja Plitvičkih jezera, žitelj naselja Mukinje, s radnim stažom od 23 godine u NP Plitvička jezera, a sada je u Uredu ravnatelja, Savjetnik za odnose s javnošću – glasnogovornik.

»Sedrene barijere u današnjim vodenim tokovima i dalje su aktivne i svojom biodinamikom neprestano mijenjaju izgled jezera i slapova. Postoje mnogobrojne definicije sedre (eng. tufa), a jedna od općenitih, koja se uobičajeno koristi kod opisa sedre na Plitvičkim jezerima je: sedra je šupljikava, porozna stijena koja nastaje taloženjem u vodi otopljenog kalcijevog karbonata pomoću biljaka, algi i mahovina. Park je najvećim dijelom prekriven šumskom vegetacijom, 81 posto, manji dio prekrivaju travnjaci, 15 posto, i površine izmijenjene antropogenim djelovanjem, 3 posto, a vodene površine zauzimaju tek nešto manje od 1 posto površine Parka«, kaže Ognjen i pojašnjava kako

jezerski sustav Plitvičkih jezera čini 16 imenovanih i brojna manja, kaskadno poredana jezera.

»Zbog geološke podloge i karakterističnih hidrogeoloških uvjeta jezerski sustav podijeljen je na Gornja i Donja jezera. Prošćansko jezero, Ciginovac, Okrugljak, Batinovac, Veliko jezero, Malo jezero, Vir, Galovac, Milino jezero, Gradinsko jezero, Burgeti i Kozjak dvanaest su jezera koja čine Gornja jezera, formirana na nepropusnim dolomitima. Gornja jezera su prostranija, razvedenija i blažih obala u odnosu na Donja jezera nastala u propusnoj vapnenačkoj podlozi, usječena u uski kanjon strmih padina. Donja jezera čine Milanovac, Gavanovac, Kaluđerovac i Novakovića Brod. Sustav Plitvičkih jezera završava impozantnim slapovima Sastavcima, podno kojih počinje tok rijeke Korane«.

Gorska topografija, šumski ekosustavi

Ognjen kaže kako se Nacionalni park Plitvička jezera nalazi u gorskom dijelu Hrvatske, na južnom dijelu gorskog lanca Male kapele, na nadmorskoj visini od 369 do 1.279 metara.

»To je područje gorske topografije koja znatno utječe na klimatske prilike, a samim time i na vrstu vegetacije.

Prema Keppenovoj klasifikaciji, ovdje prevladava tip klime Cfb., umjereno topla i vlažna klima s toplim ljetima, klima bukve. Šumski ekosustavi stanište su velikih europskih zvijeri: medvjeda, vuka, risa i vidre. Smeđi medvjed je uz jezera i slapove najprepoznatljiviji simbol Nacionalnog Parka Plitvička jezera te se nalazi na logou parka», kaže naš sugovornik.

Osim šumskih ekosustava, posebno su zanimljivi travnjaci i livade koji obiluju raznolikim biljnim i životinjskim svijetom. Dosadašnjim istraživanjima za Nacionalni park Plitvička jezera zabilježeno je preko 1.450 biljnih svojta, vrsta i podvrsta, 30 posto od ukupne flore Hrvatske, od čega 25 endemičnih, odnosno velika je raznolikost orhideja, oko 60 svojti, među kojima je i najljepša europska orhideja gospina papučica *Cypripedium calceolus*.

Zbog svog načina ishrane posebno su zanimljive i jedinstvene u biljnom svijetu biljke mesožderke. Na području Parka zastupljene su tri vrste. U Nacionalnom parku Plitvička jezera dosad je zabilježeno oko 90 danjih vrsta i tek oko 350 noćnih vrsta leptira, kao i 170 vrsta ptica i 21 vrsta šišmiša.

Pješačke staze

Istočnim dijelom Parka prolazi cesta DC 1 uz koju se nalaze dva glavna ulaza u zonu posjećivanja jezera Nacionalnog parka, Ulaz 1 i Ulaz 2. Na oba ulaza osiguran je parking za posjetitelje s naplatom, a u neposrednoj blizini ulaza nalaze se i autobusna stajališta.

Nacionalni park otvoren je 365 dana u godini, no radno vrijeme mijenja se ovisno o dobu godine. Radi lakšega kretanja u jezerskoj zoni, posjetiteljima koji ulaze u Park na Ulazu 1 omogućen je izbor između četiri programa obilaska označenih zelenom bojom na informativnim pločama, odnosno četiri programa koji započinju na Ulazu 2 ozna-

čeni su narančastom bojom. Osam je programa obilaska, ovisno o vremenskom trajanju, odnosno području posjeta.

Pješačke staze u Parku relativno su uske i prolaze ponajviše neravnim terenom i drvenim mostićima duž obala jezera, stoga zbog sigurnosti posjetitelja i posebnosti područja nije dozvoljeno udaljavanje s označenih pješačkih staza. S obzirom na karakteristike terena, preporučeno je imati odgovarajuću odjeću i obuću, kao i zaštitu od kiše i/ili sunca. U zimskim uvjetima obavezna je prikladna i primjerena zimska topla obuća i odjeća, uz napomenu opreznog kretanja isključivo propisanim, uređenim i označenim pješačkim stazama i šetnicama.

U Parku prometuju električni brodovi i panoramski vlakovi za prijevoz posjetitelja, a za čije korištenje je potrebno imati važeću ulaznicu za Nacionalni park. Ulaznica je doprinos za trajnu zaštitu i uređenje Nacionalnog parka Plitvička jezera. U prodaji su jednodnevne i dvodnevne ulaznice koje vrijede isključivo za dva uzastopna dana, počevši od dana kupnje.

Ulaznice za posjet Parku dostupne su i putem internet trgovine Nacionalnog parka. Internet trgovina funkcionira na način da posjetitelj mora odabrati datum, vrijeme i ulaz na koji želi ući u park. Ukoliko se ne rasprodaju putem internet trgovine, ulaznice su dostupne i na ulazima Parka. Blagajne se nalaze na Ulazu 1, Ulazu 2 i na pomoćnom ulazu Flora.

Gastro pounda

Neobuzdana ljepota prirode Nacionalnog parka Plitvička jezera očarava svakog posjetitelja – kristalna jezera, žuborenje vode, huk slapova, a sve to u zelenom zagrljaju šumskog okruženja, razlog su zašto su Plitvička jezera uvjerljivo najposjećeniji hrvatski nacionalni park.

»Najveće među njima je jezero Kozjak, utkano u niz od 12 bisera koji čini splet Gornjih jezera, međusobno odvojenih sedrenim barijerama. Upravo se u toj oazi, začahuren u smirujućoj atmosferi Plitvičkih jezera i udaljen tek tristo-tinjak metara od smaragdnog zelenila Kozjaka, smjestio hotel *Jezero* – pravi dragulj zelenog odmora. U hotelu se nalazi istoimeni restoran, koji će vam pružiti pogled na opuštajuće zelenilo. Ugodna atmosfera vanjske terase s pogledom na jezera osvaja u jednakoj mjeri kao i široka ponuda pića i slastica», kaže Ognjen i naglašava ako turisti traže široku ponudu specijaliteta pripremljenih po tradicionalnoj recepturi i još posluženih u izvornom ambijentu, tada je nacionalni restoran *Lička kuća* lokacija koju moraju posjetiti.

»Zamislite samo ovaj prizor – otvoreno ognjište, pucketanje vatre koja titra ispod ražnja, zrak ispunjen aromatičnim začinima i miris pečene janjetine koji najavljuje da će se svježe pečeni lički specijalitet pojaviti na vašem tanjuru za samo nekoliko minuta. *Lička kuća* nije nadaleko čuvena samo po janjetini već i po tanko narezanom domaćem pršutu, kobasicama, ličkim sirevima, juhi od janjetine, janjetini i teletini ispod peke, ličkim polama, pastrvama, ličkim uštipcima i štrudlama od sira, jabuke ili šljiva», kaže Ognjen.

Zvonko Sarić

Izvanastavni program

Prvi puta dodijeljene knjižice i svjedodžbe

Učenicima koji su izučavali izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture izvan sustava obrazovanja, prvi puta dodijeljene su knjižice i svjedodžbe na kraju školske godine. Podjela je obavljena 21. lipnja u prostorijama HKUD-a *Vladimir Nazor* u Somboru gdje su se djeca i okupljala.

»Budući da u školama nije bio dovoljan broj zainteresirane djece, HKUD *Vladimir Nazor* je okupio djecu u Hrvatskom domu. Ove godine uređena je učionica u kojoj je ovaj predmet redovito pohađalo osamnaest uče-

nika osnovne i srednje škole, a osim Somboraca na sate hrvatskog jezika dolazila su i djeca iz Nenadića i dvojice učenika iz Lemeša. Mješovita skupina djece koja je izvrsno funkcionirala«, kaže profesor hrvatskog jezika i književnosti **Ivan Baričević**, koji je ove školske godine odlučio s djecom »proputovati« Hrvatsku. »Krenuli smo iz Sombora, preko graničnog prijelaza, pa se upoznali s Baranjom, Slavonijom, Podravinom, Međimurjem, Zagorjem, Moslavinom, Kordunom... Nismo stigli obići cijelu Hrvatsku, ali smo se ovih dijelova dotakli ne samo po geografskim cjelinama, nego i po znamenitostima i zanimljivostima, a s brojnim nazivima i imenima su se djeca prvi puta susrela«, kaže Baričević.

U ime Hrvatskog nacionalnog vijeća podjeli je nazočila savjetnica u obrazovanju **Nataša Stipančević**, koja je istakla da su uručene knjižice i svjedodžbe donacija Ministarstva znanosti i obrazovanja Hrvatske, koje je inicirala viša stručna savjetnica za hrvatsku nastavu u inozemstvu **Slavica Schreng**. Ujedno, osigurana je i potrebna pedagoška dokumentacija: imenik i matična knjiga. Po riječima Baričevića, djeca su sada prvi puta dobila službeni dokument koji će im jednoga dana koristiti kod upisa na fakultet ili prilikom traženja hrvatskih dokumenata.

Podjela svjedodžbi se ovih dana očekuje i u Srijemskoj Mitovici.

Ž. V.

Usvojena odluka o izradi plana detaljne regulacije

Na putu zaštite Starog Majura

Skupština grada Novog Sada na sjednici koja je održana 18. lipnja usvojila je Odluku o izradi plana detaljne regulacije Starog Majura u Petrovaradinu. Odluka obavezuje nadležnu instituciju za prostorno planiranje u Gradu, JP *Urbanizam*, da započne proceduru izrade plana detaljne regulacije, sukladno sektorskom Zakonu o planiranju i izgradnji.

Odluka je uslijedila nakon sjednice radne skupine Grada Novog Sada i Hrvatskog nacionalnog vijeća koja se bavi rješavanjem otvorenih pitanja hrvatske zajednice na području ove lokalne samouprave. Nakon sjednice, Gradskoj upravi se pismom obratilo HNV u prvoj polovici svibnja, apelirajući na snažniju institucionalnu zaštitu prostora i objekata ovog, »najhrvatskijeg« dijela Petrovaradina, koji su predmet snažne navale investitora u izgradnju višekatnica. Nakon toga je zakazana nova sjednica radne skupine 19. svibnja na kojoj je jedina točka dnevnog reda bilo pitanje zaštite graditeljskog nasli-

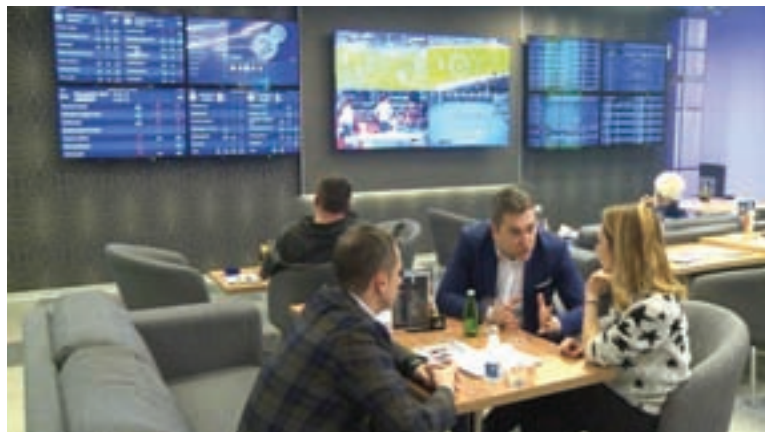
jeđa i obiteljskih stambenih objekata u Starom Majuru, a brzo iniciranje donošenja novog prostornog plana dobilo je jasnu potporu članova radne skupine. Dana 25. svibnja održan je sastanak članova radne skupine s članom Gradskog vijeća za upravu, propise i urbanizam **Milovanom Amidžićem**, od kojega je zatraženo da se postojeći plan pozornije primjenjuje (što do sada nije bio slučaj), te da se ubrza usvajanje novoga. Sjednica Komisije za planove Skupštine grada održana je već 27. svibnja, i na njoj je verificiran prijedlog odluke o izradi plana detaljne regulacije Starog Majura u Petrovaradinu, koja je nedugo zatim i usvojena.

Donošenje novog prostornog plana, očekuje se, omogućit će zaštitu onih objekata kojima je prethodna zaštita istekla koncem 2020. godine, te će, između ostalog, nakon formalne zaštite prostora donijeti i mogućnost obnove staromajurskih kuća iz javnih proračuna.

M. T.

Kladionice kao oaze spasa

Zahvaljujući sposobnosti menadžmenta Televizije Nova S i odsustva istog u rukovodstvu Radio-televizije Srbije veliki dio građana onemogućen je, bar u svojim domovima, pratiti Europsko nogometno prvenstvo. O sposobnosti ružičaste i sretne televizije – koje svoj program baziraju na mržnji, primitivizmu, prostakluku, neznanju, propagandi i opačinama svake vrste – suviše je i govoriti. Od njih takvi kakvi su, osim pobrojanog, drugo se niti ne očekuje. Ali, od javnog servisa, koji na mjesečnoj razini samo od obavezne pretplate utrži više od pola milijarde dinara, zacijelo se očekivalo mnogo više od opravdanja odgovornog urednika sportskog programa

RTS-a **Zorana Markovića** da »emiter koji je kupio prava prijenosa« (*United Group*, u kojoj se nalazi i SBB) nije ista ponudio kanalima s nacionalnom frekvencijom, »iako je bio u obvezi to učiniti«. Zoran Marković, međutim, ni sam nije smatrao da je u obvezi objasniti građanima (gledateljima) zašto na listi »važnih događaja REM-a« nema Europskog nogometnog prvenstva, što se pod tom listom uopće podrazumijeva i kakav je utjecaj javnog servisa u vezi sa svim tim. Ovo tim prije, jer gledatelji u Makedoniji, Albaniji, Crnoj Gori i Hrvatskoj putem svojih javnih servisa mogu pratiti reprezentativne utakmice koje se trenutno igraju diljem Europe.

Malo je, dakle, koristi od naknadnih objašnjenja ako je rezultat ovakav kakav je, pa je sasvim izvjesno da je broj psovki i kletvi na račun RTS-a – ali i operatera koji u svoj paket ponudi nemaju *Novu S* (i *N 1*, naravno) – zbog neprenošenja utakmica vjerojatno približno isti iznosu dinara koji im se na mjesečnoj razini slije na račun. I, što je ogorčenim građanima u opisanoj situaciji preostalo?

Kako je snalaženje prirodna potreba svakog bića, pretplatnik koji ne može doma gledati utakmice grozničavo je ovih dana tražio rješenje. »Gledati na stranim kanalima utakmice?«, prva je pomisao koja je većini vjerojatno pala na pamet. Ne može – zatamnjeno! »Tko od bližnjih, pa i ne moraju biti baš bližnji, ima *Novu S*?«, slijedi(la)

je druga. »Dobro, danas. Ali... ne može se tako svakog dana«, odgovara i svijest i savjest. »Kafići? Da. Ali... koji imaju *Novu S*?«, sada već iz očaja. »Daaaaa! Kladionice!«, rađa se spasonosna ideja.

Sreća, pa Subotica bar u kladionicama ne oskudijeva. A kladionice poput tržnice – države u državi: tamo vrijede druga pravila u odnosu na administrativno-birokratsko-političke ratove kakvi se vode između kablovskih i zemaljskih emitera, operatera i kuća s nacionalnom frekvencijom i onih bez nje. »Imate li *Novu S*?«, naivno pitanje. »Naravno«, profi odgovor. »Prenosite li utakmice?«, još gluplje. »Naravno«, u istom tonu.

Već na prvi pogled, nešto poput »kvartovnih kavana«, vidi se razlika između »starosjedilaca« i »dodoša«. Prvi suvereno vladaju prostorijom, s osobljem se odavno znaju, šeću od stola do stola... dok drugi, ma vidi se iz aviona da su tamo prvi puta, sramežljivo zauzimaju mjesta, odlaze do šanka naručiti piće ne znajući da dolazi osoblje, šute i upijaju »kućni red«. Ali... za razliku od kafića, gdje se uglavnom navija iz srca, u kladionicama također vrijede druga pravila, i to se vidi već nakon prvog ulaska. Da, »starosjedioci« također navijaju, raduju se ili nerviraju, ali iz njima posve razumljivih razloga. »Koliko je?«, pita tek pristigli. »1:1. Na koga si igrao?«, pita ga drug. »Nema veze, 3+«, ravnodušno će pristigli. I još jedna razlika u korist kladionice u odnosu na kafiće: nema »rezerviranih mjesta«, nema gledanja s visine u odnosu na nove goste, nema provokacija ili neprimjerenih reakcija na različito navijanje u odnosu na većinu... Sve je, zapravo, podređeno interesu i zabavi i po tome ova mjesta, a posebno njihovi posjetitelji podsjećaju na onaj posebnosti ljudi – kockare, kojih se ne dotiču svakodnevni problemi (ili bar o njima ne govore), koji se nekim svojim urođenim instinktom klone škakljivih tema (političkih i nacionalnih uglavnom), poštujući načelo da se većina tamo okuplja iz samo jedne pobude: dobitka.

Na koncu, što bi mogao biti i zaključak i poučak iz ove žalosne priče o nogometu? Zaključak svakako da svega ovoga ne bi bilo da je javni servis velikom broju (su)građana omogućio njihovo pravo da »znaju sve«. Naravno, ukoliko »lista važnih događaja« REM-a ne podrazumijeva Božanskog po pola dana uživo na svim dalekovidnicama s nacionalnom frekvencijom, a drugu polovicu na reprize istog lika za one koji ga nisu gledali uživo. Poučak? Paaa, recimo, taj da su i kladionice prave akademije »tolerancije i suživota« u odnosu na stvarnost koja nam se servira sa »servisak: tamo se, naime, ovih dana otvoreno navija (i) za Hrvatsku.

Z. R.

Monografija o srijemskim Hrvatima predstavljena u Hrtkovcima

Škrinja prošlosti

»Svaki dolazak čelnika hrvatske zajednice u naše mjesto je nama podrška i vjetar u leđa kako bismo ustrajali na ovim prostorima i bili ono što jesmo. Za ovih 15 godina, koliko sam župnik u Hrtkovcima, nije bilo ovakve vrste istraživanja«, kazao je župnik Ivica Živković

Nakon Zemuna, monografija *Identitet srijemskih Hrvata kroz prizmu tradicijske baštine* predstavljena je i u Hrtkovcima u petak, 18. lipnja, u prostorijama župnog doma. Monografija je plod etnološkog

vojvođanskih Hrvata, na više od 450 strana. Obraćajući se i zahvaljujući se župljanima na pomoći prilikom istraživanja, ravnatelj ZKVH-a **Tomislav Žigmanov** istaknuo je kako im je želja bila da ovom knjigom dio tradicijske baštine Hrvata u Srijemu otrgnu od zaborava.

»Mislimo da smo ovom knjigom dobili jedan trajni prinos, trajnu vrijednost kada je u pitanju tradicijska baština hrvatske zajednice u Srijemu. Imat ćemo sada ono što druge zajednice u Vojvodini imaju, a to je da su sebe, svoju povijest, svoj život na ovim prostorima primjereno zabilježili i prezentirali. Kulturna baština Hrvata u Vojvodini je bogata, još uvijek neistražena. Do sada smo uspjeli završiti dvije monografije o bunjevačkim i šokačkim Hrvatima. Ovo je treća monografija u tome nizu. Uskoro možemo očekivati i četvrtu knjigu o banatskim Hrvatima. Drago mi je što smo u prilici u ovom važnom mjestu i bolnom za hrvatsku

zajednicu u Vojvodini predstaviti ovu knjigu i da svima onima koji su kazivali što se i kako nekada radilo u sva-

istraživanja među srijemskim Hrvatima koje su provele dvije generacije studenata etnologije i antropologije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, u okviru kolegija Prakse terenskih istraživanja pod mentorstvom prof. dr. sc. **Milane Černelić**. Istraživanja su započela 2017. godine u Petrovaradinu, Srijemskoj Mitrovici, Slankamenu i Sotu, a sljedeće godine su istraživanja novih tema nastavljena u Srijemskoj Mitrovici i Golubincima, a započela su i u Hrtkovcima, Nikincima, Rumi i Zemunu. U ukupno 11 mjesta u Srijemu, koja su bila obuhvaćena istraživanjem, sudjelovalo je 138 kazivača. Recenzirana monografija prva je sveobuhvatna etnološka i kulturno-etnološka studija, s raznim aspektima tradicijske baštine i identiteta srijemskih Hrvata u Vojvodini.

Trajna vrijednost

Knjiga je tiskana prošle godine u sunakladi Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, FF – pressa i Zavoda za kulturu

Prisilne migracije

Stručna suradnica za kulturne programe i projekte ZKVH-a Katarina Čeliković, prilikom obraćanja okupljenim župljanima, posebno je ukazala na značaj dijela monografije koji nosi naziv *Dvadeset godina poslije* i rad *Preseljeni Srijemci stvaraju dom u Hrvatskoj*, autorice **Jasne Čapo**, znanstvene savjetnice u trajnom zvanju u Institutu za etnologiju i folkloristiku i redovite profesorice na Zagrebačkom sveučilištu. »U tom radu je poseban akcent stavljen na značaj prisilnih migracija i osjećaje ljudi prilikom preseljenja. Kako je istaknula Čeliković, monografija pokazuje da je to vrlo emotivno stanje našeg naroda koji su prisilno morali otići. Zato, jedino zapisano može svjedočiti o njima«, kazala je Čeliković.

kodnevnom životu, u običajima, u veseljima, kulturnim i vjerskim događajima u Hrtkovcima darujemo po jedan primjerak knjige, kako bi ona ostala trajna uspomena na ovu našu aktivnost. Mislimo da su bili posljednji sati da se oni zabilježe. Ponosni smo što je to urađeno na stručan i primjeren način i što smo uspjeli istražiti prostore u Srijemu u kojima još uvijek postoji hrvatski živalj», istaknuo je Žigmanov, dodajući da je malo napisa o povijesti i sadašnjosti hrvatske zajednice u Hrtkovcima te da će ZKVH u svojim aktivnostima nastojati posvećivati više pažnje memoriranju i tog dijela povijesnog naslijeđa.

Živo sjećanje kazivača

Župnik domaćin **Ivica Živković** rekao je kako je promocija ove knjige iznimno važna za hrvatsku zajednicu u Hrtkovcima i okolnim mjestima.

»Svaki dolazak čelnika hrvatske zajednice u naše mjesto je nama podrška i vjetar u leđa kako bismo ustrajali na ovim prostorima i bili ono što jesmo. Za ovih 15 godina, koliko sam župnik u Hrtkovcima, nije bilo ovakve vrste istraživanja. Puno se običaja tijekom vremena izgubilo, jer je veliki broj Hrvata otišao s ovih prostora. No, ostalo je živo sjećanje kod starijih osoba koje su i bile kazivači prilikom etnološkog istraživanja. Želja nam je da ova monografija bude jedna škrinja svih naših običaja, te da oni ponovo zažive«, kazao je župnik.

Mirko Paulić iz Nikinaca sudjelovao je u projektu kao kazivač:

»Drago mi je što sam mogao sudjelovati u istraživanjima i da su studenti Sveučilišta u Zagrebu boravili na ovom području. Važno je prenijeti te običaje na mlađe

naraštaje koji su ostali živjeti ovdje. Mi koji smo ostali živjeti u Srijemu nastojimo te običaje održavati i negovati«.

Jedna od kazivačica bila je **Katica Horvat-Pal**:

»Istraživanje običaja i monografija za nas iz Hrtkovaca je od iznimno velikog značaja. Prošlost, tradicija i običaji su vrlo važni u životu svakoga čovjeka. Mnogi stari običaji su danas izbljedjeli. Moramo živjeti u ovom vremenu, ali se isto tako sjećati i nastojati sačuvati običaje koji su se nekada prakticirali«.

Monografija obuhvaća tekstove o svadbenim običajima, tamburaškoj tradiciji Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva *Matiija Gubec* u Rumi, aspektima suvremenog glazbenog života, svakodnevnoj tradicijskoj prehrani, svinjokolji, božićnim običajima, svetom Vinku, svetkovini hrvatskog vinogradarskog sveca, pokladnim i uskršnjim običajima, Velikim Tekijima, hodočašću Gospi Snježnoj, te posmrtnim običajima. Započeta tema istraživanja o narodnoj nošnji srijemskih Hrvata nije uvrštena u ovu monografiju. Kako u uvodu knjige navodi mentorica etnološkog istraživanja prof. dr. sc. Milana Černelić, pokazalo se da je temu tradicijskih zanata moguće tek fragmentarno istražiti, pa se odustalo od nje, jer bi rezultati bili nepotpuni i fragmentarni.

Stručna suradnica za kulturne projekte i programe ZKVH-a **Katarina Čeliković** zahvalila se domaćinima i kazivačima bez kojih, kako je rekla, pored studenata,

tiskane knjige ne bi bilo. Posebno im se zahvalila na starijim fotografijama i predmetima koji su predstavljeni studentima prilikom istraživanja.

Svim kazivačima su uručeni primjerci monografije, a njeno predstavljanje bit će nastavljeno tijekom cijele godine.

S. D.

Dužijanica 2021. – sjećanje na Justiku Skenderović Lešinu (II.)

Prvih 70 godina u rukama žena

Kada se Justika udala, prestala je biti aktivna članica Katoličkog divojačkog društva, ali je svoj aktivizam nastavila u Dobrotvornoj zajednici Bunjevaka. Skrbila je za obitelji, siromašne učenike i za nezbrinutu djecu

Organizaciju prvih *Dužijanica* vodile su članice Katoličkog divojačkog društva. Uloga i značaj ove ženske, katoličke i laičke udruge pod vodstvom **Justike Skenderović Lešine** ogledala se ponajprije u činjenici da je upravo kroz njezino djelovanje *Dužijanica* stekla obilježje javne svetkovine.

Prve *Dužijance* održavane su u župi sv. Roka u Subotici, a nakon Prvog svjetskog rata su slavljene u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske. Od samih početaka pa do danas *Dužijanica* se razvijala, a kao izvorni elementi – simboli zadržani su žitni vijenac za bandaša, perlice od slame i žitni vijenci kojima su se ukrašavala karuca.

Katoličko divojačko društvo kao podružnica?

»Po nekim dokumentima mogli bismo reći da je Katoličko divojačko društvo bilo podružnica centrale *Katholikus Leányok Országos Szövetsége* (Zemaljski savez katoličkih djevojaka) iz Mađarske. Iz njihovih prepiski vidimo da je mons. **Blaško Rajić**, kao duhovnik ovdašnjeg društva, u prvim godinama djelovanja slao izvješća. U jednoj prepisci se iz Mađarske zahvaljuju na izvješću u kom piše da su fascinirani organizacijom manifestacije žetvenih svečanosti koju su tako detaljno prikazali. Tragao sam, uz pomoć ravnatelja subotičkog arhiva **Stevana Mačkovića**

■ Vjenčana slika Justike Skenderović i Gabora Ostrogonca (vlasništvo Marije Tumbas, rođ. Skenderović)

koji je u Mađarskoj pokušao pronaći arhivu spomenutoga Saveza, kako bih našao ta izvješća iz kojih bismo mogli vidjeti kako su se točno održavale prve *Dužijance*, ali nije bilo uspjeha. Postoje prepiske, ali nažalost nemamo izvješća«, kaže direktor UBH-a *Dužijanica* **Marinko Piuković**.

Podnošenje izvješća je bilo prisutno samo u prvim godinama društva (do Prvog svjetskog rata), a nakon novog uređenja države Rajić ih je prestao slati.

»Imam dojam da je Rajić tada ignorirao centralu, a novom situacijom i novim uređenjem nisu više imali obvezu podnositi bilo kakva izvješća i Katoličko divojačko društvo se osamostalilo. To je moje viđenje situacije, a to potvrđuju i dokumenti u kojima se iz Mađarske moli za izvješće, ali im ono nije bilo poslano«, objašnjava sugovornik.

Divojačko i momačko društvo

Članice ovoga društva su od početka priređivale proslavu *Dužijance*, od izbora bandaša i bandašice, pletenja vijenaca, perlica, kićenja karuca, pa sve do određivanja datuma proslave i pozivanja propovjednika i uzvanica.

■ Familija Skenderović, stoje: Gabor Ostrogonac, Justika, Julije, Antun, Janja, Nesto Kopilović, sjede: Manda, Marga, Ivan i Mihajlo (vlasništvo Julija Skenderovića)

Tako je bilo sve do sredine 1920. godine, kada je osnovano Bunjevačko momačko kolo koje se željelo uključiti u organizaciju *Dužijance*.

»Dok sam se raspitivao o Justiki Skenderović i tragao za podacima, došao sam do zapisnika u kojima se jasno vidi da se Bunjevačko momačko kolo htjelo više uključiti u organizaciju *Dužijance*, ali su se žene borile da *Dužijancu* zadrže u svojoj organizaciji. Iz zapisnika se vidi da je ta borba bila žestoka, a napravljen je krajnji dogovor. *Dužijancu* organizira Katoličko divojačko društvo, a Bunjevačko momačko kolo će iz svog članstva birati bandaša. Sve ostale manifestacije, poput prela i drugih zabava, su skupa organizirali«, priča Piuković i pojašnjava kako je zapravo zanimljiv podatak da je nakon Drugog svjetskog rata *Dužijancu* »preuzela« također žena, seka **Jovana Stanić**. Ona se najviše angažirala upravo u *Dužijanci*, te je do 1980-ih godina skupa sa svećenicima predlagala bandaša i bandašicu. Po riječima Piukovića, u njenoj kući su se održavala čišćenja žita, pleli vijenci, kitila karuca. Ujedno, ona je bila i posljednja predsjednica Katoličkog divojačkog društva koje je ukinuto 1945. godine.

»Ono što moram istaknuti i što mi je osobito drago jest da, kada bolje pogledamo u povijest, možemo vidjeti da su u velikoj većini *Dužijancu* u suradnji s crkvom vodile i organizirale žene. Prvih 70 godina *Dužijanca* je bila u rukama žena«, kaže Piuković.

Dobrotvorna zajednica Bunjevaka

Kada se Justika udala, prestala je biti aktivna članica Katoličkog divojačkog društva, ali je svoj aktivizam nastavila u Dobrotornoj zajednici Bunjevaka. Skrbila je za obitelji, siromašne učenike i za nezbrinutu djecu. »Kada govorimo o Justiki, sada već **Ostrogonac**, ne smijemo zaboraviti na njeno sudioništvo u osnutku Dobrotvorne zajednice Bunjevaka, društva koje je okupljalo bunjevačke žene, podupiralo različite pothvate, brinulo se o siromašnoj djeci. Ovo je društvo djelovalo sve do 1945. i svake je

 Gabor i Justika Ostrogonac u ljetnikovcu (vlasništvo Marije Tumbas, rođ. Skenderović)

 Justika Ostrogonac (vlasništvo Marije Tumbas, rođ. Skenderović)

godine priređivalo svoje prelo na Marin, 2. veljače«, kaže Piuković.

Kada se 1961. godine slavilo 50 godina od održavanja prve javne proslave *Dužijance*, bandaški par bili su **Mate Dulić** iz Subotice i **Vita Skenderović** iz Tavankuta. Budući da prvi bandaš **Ive Prčić** i bandašica **Marija Bajić** tada nisu bili živi, njih su na svečanoj proslavi 50. obljetnice kao počasni bandaški par predstavljali Justika (Skenderović) Ostrogonac, kao prva predsjednica Katoličkog divojačkog društva i njen brat **Antun Skenderović** koji je bio bandaš 1912. godine, a te jubilarne godine je imao ulogu najstarijeg živućeg bandaša. Ova proslava je održana vrlo skromno, prema tadašnjim mogućnostima, a Justika je tom prigodom napisala pjesmu i posvetila je jubileju *Dužijance*.

Iako su Justika i njen suprug **Gabor Ostrogonac** bili iz imućnih obitelji, što se može vidjeti i po brojnim fotografijama, nakon Drugog svjetskog rata sve im je konfiscirano i do kraja života 1971. godine živjeli su u vrlo skromnim uvjetima.

Na brojnim fotografijama možemo vidjeti Justiku kako pozira u raznim bunjevačkim *ruvima*, a posjedovala je veliki broj raskošnih svilenih *ruva*, koje je rado oblačila.

»Čuo sam od rodbine da je imala puno nošnje, spominju čak na desetke svila, i ljudi, kao i ja sâm, pitali su se što je s tim? Neko moje mišljenje je da je, budući da su im sve oduzeli, iz nužde prodavala. Sve do smrti (14. lipnja 1971.) je živjela vrlo skromno, ali se uvijek nosila bunjevački«, kaže Piuković s posebnim poštovanjem prema ženi koja je *Dužijanci* (koju mi poznajemo) postavila temelje.

Ž. Vukov

Kuharica starih monoštorskih jila

Pogled u šokačku kujnu

»Cile godine se znalo kada se šta kuva i šta se jide. U svake kuće isto jilo kuvalo se ponediljkem, znalo se šta se kuva utorkem, pa sridom... Svaki sokak je mirisao na isto jilo«, kaže Marija Šeremešić

Tisto na rizance, fluta, zaprigana čorba, gusta čorba, popara, gra i rizanaca, papula, zaprigani gra, tašci, šterc, nasuvo kupusem, nasuvo jajcima, neka su od starih jila koja su bila nekada, a i sada su u po nekim obiteljima, svakodnevni dio monoštorske trpeze.

Siromaška vrmena

»Bila su ta stara vrmena dosta drugovačija. Siromaška. Kuvala su se jila od onoga što je bilo kod kuće i u bo-
stanu. Cile godine se znalo kada se šta kuva i šta se jide.

U svake kuće isto jilo kuvalo se ponediljkem, znalo se šta se kuva utorkem, pa sridom... Svaki sokak je mirisao na isto jilo. Znalo se šta j za njivu, šta j za kod kuće, šta se kuvalo i peklo liti, a šta zimi, šta se jide ujutru, šta u podne, a šta k večeri. U Monoštoru se ujutru ruča, u podne užina, a uveče večera. Ako vas kadgod put nanese u selo, pa svratite na divan kod komšija, a oni večeru, slobodno im kažite 'nazdravlje vam večera', a oni će vam uzvratiti, onako iskreno iz srca: 'Ajte s nama'«, napisala je u uvodu kuharice Marija Šeremešić. Svako *jilo* ilustrirano je fotografijama, a uz postupak pripreme date su i količine sastojaka, ali ne u gramima već onako kako se nekada mjerilo; na zavatiš, probaš, vidiš.

»Kuharica je kompleksni izvorik iscrpnih bilje-
žaka o nazivima obroka, jela, posuđa, o izgledu kuhinje, o mjeranju. Posebno bogata galerija foto-
grafija upotpunjuje knjigu i smješta je u enciklope-
dijska štiva. Na tragu je i udžbeničkog štiva, ali i
zanimljive slikovnice, koja će zainteresirati i mlađe
i starije«, kazala je **Marija Mrgić** na predstavljanju

kuharice *Ajte s nama* u Monoštoru.

Stari, provjereni recepti

Stare Monoštorke još se uvijek drže recepata iz kuha-
rice.

Ova jela, i još sedamdesetak drugih, nalaze se u kuharici *Ajte s nama* autorice **Marije Šeremešić**, koja je tiskana u nakladi UG-a *Urbani Šokci* iz Sombora. Knjiga je pisana na šokačkoj ikavici, a na kraju je popis riječi iz šokačkog govora. Značajan doprinos ovoj knjizi dali su kazivači, a ponajviše **Eva i Petar Pašić (Drckovi)**.

»I danas kuhamo stara jila, kad planiramo uvijek gledamo da to bude što starije, bilo da su kolači ili nešto kuhano. Najčešće nasu-vo rizanaca ili jajcima, suparni krompira, suparna gra i sutradan od njega pravimo gusti gra. Od kolača staroviračke pite sa orasima, može i s makem, petkoricama (rogač)«, kaže Eva Pašić.

»Kuhalo se nekada šterca, krumpira valjušaka, tarane, paradič-ke i rizanaca, griza i rizanaca. Meso se kuhalo četvrtkom i ne-
djeljom. Dođe na red i danas to da se kuva«, kaže **Janja Baša**, objašnjavajući kako se u Monoštoru kuha šterc: »Prvo se skuhamo krumpiri, u slanoj vodi. Kuhani krumpiri se izgnječe vilicom. Upo-

redo se mijese valjušci, koji se razviju, iskidaju i skuhamo u vodi. Krumpiri se u laboški, na zagrijanoj masti pomiješaju s crvenom paprikom i na kraju se dodaju valjušci. Jide se uz zelenu salatu«, kaže Janja.

»Vridne ruke žena pravile su čuda i od ma čega. Još dok su bile na njive, već su snotale kako da što prija svrše večeru. Ako su bile kod kuće, ope je bilo puno posla. Bilo je veliki vaga i kantara, a za kujnu ne, tribalo se snać. Brašno se mjerilo na pregršće. Uz jedno jajce jedno pregršće brašna. Šećer se mjerio na žlice za jilo, sol štipetkom – koliko se zahvati među tri prsta. Mast na guke (veliči-na oraha) ili na žlicu«, kaže autorica kuharice.

Kuharica je predstavljena u Monoštoru, a osim ove knjige pred-stavljena je i knjiga *Monoštor u riječi, slici i pjesmi*, koja je već imala svoju somborsku promociju.

Z. V.

Dužijanica 2021. - Najava događanja

30. lipnja u 9 sati – Etno-radionica pravljenja ta-rane – Etnosalaš u Đurđinu.

4. srpnja u 10 sati – *Dužijanica* u Žedniku – crkva sv. Marka evanđelista.

9. – 17. srpnja – XXIV. *Saziv Prve kolonije naive u tehnici slame* – Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame, HKPD *Matija Gubec*, Tavankut.

10. srpnja od 6.30 sati – *Takmičenje risara* – nji-va pokraj crkve sv. Josipa Radnika, Đurđin.

11. srpnja u 10.30 sati – *Dužijanica* u Bajmaku – crkva sv. Petra i Pavla apostola, Bajmak.

17. srpnja u 18 sati – Natjecanje u pucanju bi-čevima – njiva pokraj crkve sv. Josipa Radnika, Đurđin.

18. srpnja u 10.30 sati – *Dužijanica* u Tavankutu – crkva Presvetog Srca Isusova, Tavankut.

21. srpnja tijekom dana – postavljenje izloga u središtu grada za natjecanje aranžera izloga, Subotica.

21. – 28. srpnja u 19 sati – otvorenje izložbe *S Božjom pomoći* – dvorana HKC *Bunjevačko kolo*, Subotica.

25. srpnja u 10 sati – *Dužijanica* u Maloj Bosni – crkva Presvetog Trojstva, Mala Bosna.

29. srpnja do 29. kolovoza – Izložba slika s XXIV. Međunarodne likovne kolonije *Bunarić* – HKC *Bunjevačko kolo*, Subotica – otvorenje 29. srp-nja u 19 sati.

1. kolovoza u 10 sati – *Dužijanica* u Đurđinu – cr-kva sv. Josipa Radnika, Đurđin.

1. kolovoza od 14 sati – Konjičke utrke *Dužijanica* – Gradski hipodrom, Subotica.

1. kolovoza u 18 sati – *Dužijanica* u Mirgešu – kod križa.

5. kolovoza u 19 sati – Književna večer u orga-nizaciji Katoličkog društva *Ivan Antunović* – sve-čana dvorana HKC *Bunjevačko kolo*, Subotica.

Naši gospodarstvenici (XLVIII.)

Do uspjeha uz rad, red i međusobno poštovanje

*Od svih poslova koje su do sada radili Saša Vojnić Hajduk ističe da su mu posebno dragi i da mu najviše znače oni na vjerskim objektima, a od trenutno aktualnih tu su radovi u crkvi sv. Roka u Subotici * »U Subotici trenutno ima desetak firmi ovakvog kapaciteta, kao što smo mi i koje se bave sličnim poslovima. 'Borimo' se međusobno da bismo dobili neki posao, ali i mi imamo svoj 'dio kolača' u ovom gradu, prije svega zahvaljujući našem dobrom poslovanju«*

Samostalna zanatska radnja ZRG (Završni radovi građevine) iz Subotice, koja se bavi molersko-fasaderskim i gipserskim radovima, sutra (subota, 26. lipnja) obilježava 15 godina uspješnog poslovanja. Njezin vlasnik je **Saša Vojnić Hajduk**, koji je nakon deset i pol godina rada u jednoj subotičkoj molersko-farbarskoj firmi odlučio otvoriti vlastitu, za koju tada nije ni sanjao da će se tako brzo proširiti (kako po broju zaposlenih, tako i po vrsti poslova) i za kratko vrijeme imati svoj zaslužan »dio kolača« kada su u pitanju građevinski radovi i u Subotici, ali i u čitavoj zemlji.

Rast i razvoj

ZRG je počeo raditi s jednim uposlenikom (njegovim vlasnikom), da bi već iste godine kada je osnovan, u studenom bio »radni dom« za 11-ero ljudi.

»Nisam mislio da ću stići do ovdje, zamišljao sam da ću raditi sam i prvobitna djelatnost je bila samo molersko-farbarski radovi. Međutim, zbog potreba i zahtjeva investitora, stigli smo do toga da sada radimo i adaptacije, kao i gradnju novih objekata (od temelja do krova). Znači, uz suradnju s elektro, keramičarskom, stolarskom i drugim radnjama, radimo po principu 'ključ u ruke'. U jednom trenutku smo imali čak 22-oje zaposlenih, ali je 2011. zbog krize firma doživjela kolaps. Uspjeli smo se izvući i trenutno zapošljavamo 17-ero ljudi – osim mene, tu je poslovođa, građevinski inženjer, magacioner, a ostalo su moleri, zidari, gipsari i pomoćni radnici. Kada su veći poslovi u pitanju, međusobno se potpomažemo s drugim firmama iste djelatnosti, a ta se suradnja prije svega ogleda u razmjeni radne snage«, pojašnjava Vojnić Hajduk ističući kako tržište diktira tempo i vrste poslova i tome se trude prilagoditi. Ipak, nastoji naći neki balans.

»Ne želim da nas 'pojede' posao, iako ima trenutaka da u 15 sati, kad je kraj radnog vremena, ne znamo kako se zovemo, zbog obveza i pritisaka. Uz naše zaposlene, na dnevnom nivou imamo još oko 25-ero njih koji rade za našu firmu (keramičari, vodovodari...).«

Trenutni i ostali radovi

S radovima ZRG pokriva cijelu Srbiju – od Subotice do, najdalje, Novog Pazara.

»Jedan od naših investitora za kojeg radimo dugi niz godina je kompanija iz Novog Sada – *Studio Moderna* (Top shop), koja ima oko 50 prodavaonica po cijeloj Srbiji. Za njih smo najviše radili u Beogradu, u Subotici dva lokala, a najdalji lokal je u Novom Pazaru. Radili smo u hotelu *Palisad* na Zlatiboru, potom za Poštu, Toplanu, za *Telekomove* poslovnice u Subotici, Somboru, Apatinu, Odžacima, Staroj Pazovi, u jednom od najljepših tržišnih centara u Srbiji *Rajićeva* u Knez Mihajlovoj, te u *Ušću* u Beogradu«, nabraja sugovornik radove izvan, kao i one u Subotici i njezinoj okolici:

»Radili smo fasadu na Vojnić palači na Korzou, tijekom više godina unutrašnje radove za hotel *Galleria*, fasadu upravne zgrade Turističkog informativnog centra na Paliću, fasadu Ekonomskog fakulteta, na Domu učenika, radili smo fiskulturnu dvoranu Tehničke škole *Ivan Sarić*, Mađarsku kuću na Paliću, dvije hale *Masterplasta*, te na dosta novih stambenih zgrada.«

Od svih poslova koje su do sada radili Saša Vojnić Hajduk ističe da su mu posebno dragi i da mu najviše znače oni na vjerskim objektima, a od trenutno aktualnih tu su radovi u crkvi sv. Roka u Subotici.

»Puno radimo na crkvama u Vojvodini (katoličkim, pravoslavnim, protestantskim), radili smo i na unutrašnjim radovima u subotičkoj Sinagogi, renovirali smo sva tri kata samostana sestre Dominikanki. Trenutno radimo u kerskoj crkvi sv. Roka, odnosno na njenom unutarnjem uređenju, kako bi zasjala u punom sjaju u povodu svojih 125 godina postojanja. Što se konkretnih radova ovdje tiče, osvježavamo njenu unutarnjost kroz reparaciju zidova. Naime, molerski radovi su specifični i dijele se na tri vrste: molersko osvježanje prostora, molersko krečenje s djelomičnim popravkama i molersko vraćanje u prvobitno, odnosno najbolje moguće stanje. Radovi u kerskoj crkvi su između drugih i trećih navedenih, jer postoje oni koje bi mogli, ali ih smijemo uraditi, poput onih na kapitelima (ukrasni elementi).«

Od skorijih radova Vojnić Hajduk navodi one na adaptaciji objekta PU *Naša radost* u Aleksandrovu, gdje su smještene jaslice vrtića *Marija Petković – Biser*.

Način rada i potpora

Nedostatak radne snage u ZRG-u uspijevaju riješiti planiranjem i dobrom organizacijom.

»Naša suradnja s drugim firmama koje nas potpomažu je višegodišnja i unaprijed se pravi tzv. dinamički plan te suradnje. Imali smo i taj problem da netko ne želi raditi

baš za nas, jer mu ne odgovara stroga disciplina koja ovdje vlada. Naime, ZRG zahtijeva od svojih zaposlenih da budu na poslu u 15 do 7, da odlaze u 15 sati, da trebaju ispoštovati svoje radno vrijeme i vrijeme za pauzu. S druge strane, zaposleni točno znaju kad će dobiti akontaciju i plaću. Imaju pravo na godišnji, proslavu praznika, nagrađeni su za prekovremeni rad, a tu su i dodatni bonusi za kršćanske blagdane i drugi dodaci poput školskog pribora za djecu. Znači, najvažniji su red, rad i disciplina, čega se i ja naravno držim, jer želim u tom smislu biti primjer svih zaposlenima. Također, jako su mi važni međusobno povjerenje, poštovanje među svim zaposlenima, bez obzira na vjersku i nacionalnu pripadnost, riječju dobri međuljudski odnosi što mi je najvažnije od svega«, ističe Saša Vojnić Hajduk.

Na pitanje kako poslovanje sličnih firmi utječe na njihovo, kaže da voli zdravu konkurenciju, jer je to nešto što dodatno motivira na kvalitetan rad.

»U Subotici trenutno ima desetak firmi ovakvog kapaciteta, kao što smo mi i koje se bave sličnim poslovima. 'Borimo' se međusobno da bismo dobili neki posao, ali i mi imao svoj 'dio kolača' u ovom gradu, prije svega zahvaljujući našem dobrom poslovanju«, kaže ZRG-ov vlasnik, dodajući da mu u svemu puno znače ogromna potpora i veliko razumijevanje supruge **Biljane** i triju kćeri – **Dunje** (završava drugi razred na hrvatskom Srednje medicinske škole), **Lane** (završava osmi razred na hrvatskom i pred upisom je i Gimnaziju) i **Sare** (6 godina).

Biljana, koja je dugo bila učiteljica u hrvatskim odjelima u OŠ *Ivan Milutinović* u Subotici, trenutno radi kao nastavnica u OŠ *Matija Gubec* u Tavankutu gdje u hrvatskim i srpskim razredima predaje informatiku i matematiku.

Što se tiče budućnosti firme, Saša Vojnić Hajduk velike nade polaže u svog poslovođu **Kristijana Molnara**, pored kojeg bi, dodaje, mirno mogao otići u mirovinu. Kristijan, koji u ZRG-u radi četiri i pol godine, ističe da mu je zadovoljstvo raditi dinamičan i raznovrstan posao i to u firmi koja ima ugled poput ove; među ostalim je zadužen za vođenje rasporeda rada majstora na gradilištima, kontroliranje njihovog učinka i kvalitete rada, vođenje knjiga i završnih računa, te za obilazak gradilišta.

Saša na koncu kaže da voli raditi poslove koji ostavljaju trag, a to se prije svega odnosi na vjerske objekte i ponosan je na sve poslove koje su radili na njima i to prije svega zato što je vjernik.

»Svaki radni dan, moj poslovođa Kristijan i ja, s kojim dijelimo ured, započinjemo riječima 'Dragi Bože, pomози za današnji dan', a završavamo 'Dragi Bože, hvala Ti za snagu koju si mi dao'. To je nešto što me nosi kroz posao.«

Dodaje kako su se u ovih 15 godina svojim radom dokazali na način da im ne treba nikakva reklama, većinu poslova rade na preporuku, imaju mnogo višegodišnjih stalnih mušterija, te kako se trudi da svaki njihov investitor na kraju bude zadovoljan, ali isto tako nastoji zaštititi sebe, svoje zaposlene i interes svoje firme.

I. Petrekanić Sič

Četrdeset naslova za nagradu **Emerik Pavić**

SUBOTICA – Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata donio je Odluku o imenovanju članova Povjerenstva za dodjelu nagrade **Emerik Pavić** za najbolju knjigu godine u 2020. godini, u sastavu: **Ljubica Vuković-Dulić**, dipl. povjesničarka i povjesničarka umjetnosti (predsjednica), **Zlata Vasiljević**, novinarka te glavna i odgovorna urednica tjednika *Hrvatska riječ* i **Davor Bašić Palković**, urednik kulture u tjedniku *Hrvatska riječ*.

Knjiška produkcija Hrvata u Vojvodini u 2020. godini broji 40 naslova, čiji su autori vojvođanski Hrvati. Popis naslova dostupan je na interentskoj stranici Zavoda: www.zkvh.org.rs.

Podsjetimo, nagradu za najbolju knjigu godine, koja nosi ime središnje osobe hrvatske književnosti, znanosti i publicistike iz XVIII. stoljeća **Emerika Pavića**, ZKVH je ustanovio 2012. godine, u cilju pospješivanja sustavnog pristupa valorizaciji aktualne knjiške produkcije među Hrvatima u Vojvodini.

Nagrada **Emerik Pavić** za najbolju knjigu 2020. godine bit će svečano uručena u listopadu 2020. u okviru književne manifestacije *Dani hrvatske knjige i riječi* – *Dani Balinta Vujkova*. Osim diplome i plakete, nagrada će imati i svoj novčani iznos.

Priskakanje vatre u Tavankutu

TAVANKUT – Povodom blagdana svetog Ivana Krstiteља, HKPD *Matija Gubec* organizira u petak, 25. lipnja, *Priskakanje vatre* ispred Etno salaša *Balažević*. Ovaj drevni običaj se nekada organizirao po selima i salašima, nije bilo šora u selu na kojima se nije palila vatra. Vatra se u večernjim satima palila od svetog Ivana do Petrova. Sada je već polako zaboravljen i rijetko se prakticira. Početak je u 20 sati.

Gostovanje HKPD-a **Jelačić** u Nišu

NIŠ – Zbor, klapa i orkestri HKPD-a *Jelačić* iz Petrovaradina gostovat će 26. i 27. lipnja u Nišu, na poziv Hrvatske udruge *Široko* iz tog grada. U subotu, 26. lipnja, priredit će koncert u župnoj crkvi Uzvišenja svetog Križa u Nišu, koji počinje u 18 sati.

M. T.

Godišnji koncert tamburaša **Gupca**

RUMA – Veliki tamburaški orkestar HKPD-a *Matija Gubec* iz Rume održat će svoj godišnji koncert u subotu, 26. lipnja, u prostoru Ljetne bašte udruge. Početak je u 20 sati.

Festival **Djeca su ukras svijeta** u Tavankutu

TAVANKUT – HKPD *Matija Gubec* iz Tavankuta organizira XXVI. Festival dječjeg stvaralaštva *Djeca su ukras svijeta* koji će biti održan u nedjelju, 27. lipnja, u Tavankutu. Program počinje u 18 sati, a održava se na ljetnoj pozornici Etno salaša *Balažević*.

Predstavljanje monografije o srijemskim Hrvatima

SRIJEMSKA MITROVICA – Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata predstaviti će monografiju *Identitet srijemskih Hrvata kroz prizmu tradicijske baštine* u nedjelju, 27. lipnja, s početkom u 17 sati, u prostorijama Hrvatskog doma u Srijemskoj Mitrovici.

Ovo kapitalno djelo tiskano je 2020. godine u sunakladi Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju, FF-pressa i ZKVH-a, a plod je rada dviju generacija studenata etnologije i kulturne antropologije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u okviru kolegija Prakse terenskih istraživanja čija je nositeljica prof. dr. sc. **Milana Černelić**.

Istom prigodom bit će predstavljen i projekt virtualne arhivske zbirke Baština Hrvata u Srbiji na međunarodnoj suradničkoj digitalnoj platformi Topoteka (<https://hrvatisrbija.topoteka.net/>) te će i Mitrovčani biti pozvani da se uključe u ovu platformu i tako sačuvaju i predstave javnosti vlastitu kulturnu baštinu preko fotografija i sličnih predmeta.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE POTREBNA IZRADA STUDIJE PROCJENE UTJE- CAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

za projekt: »Postrojenje za skladištenje neopasnog otpada«, na katastarskoj parceli 3234 K. O. Stari grad, u Ulici Gajeva, Subotica (46.100861°; 19.642865°), nositelja projekta »ECO FENIX B TEAM« d.o.o., Subotica, Gajeva br. 75.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja. Tekst rješenja se u cijelosti može preuzeti na internet adresi: http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Resenja/501-123-2021.pdf

Osnivanje Zrinskog u Mitrovici, sprovod rodoljuba Lazara Oršića

19. lipnja 1910. – Neven piše da će gradski činovnik i športist **Ivan Sarić** na subotičkom trkalištu isprobati svoj leteći stroj.

19. lipnja 1939. – *Hrvatski dnevnik* piše da je u Mitrovici povedena akcija za osnivanje športskog kluba, kojem će se dati ime **Zrinski**. Pokretači akcije obratili su se za upute i potporu Prvom Hrvatskom građanskom športskom društvu u Zagrebu, te su dobili odgovor da će im se rado pomoći.

20. lipnja 1928. – *Dom*, glasilo HSS-a, piše da su 17. lipnja predsjednici Seljačko-demokratske koalicije **Stjepan Radić** (HSS) i **Svetozar Pribičević** (SDS) održali veliku skupštinu u Somboru. Skupštinu je otvorio predsjednik mjesne organizacije HSS-a dr. **Grga Vuković**, a predsjedao joj je predsjednik organizacije SDS-a dr. **Emili-**

dana zatvora, jer je prilikom jedne proslave izvjesio hrvatsku trobojnicu.

21. lipnja 1936. – *Subotičke novine* pišu da je 14. lipnja Križarsko bratstvo u Tavankutu održalo svoju svečanu sjednicu na koju je kao predavač bio pozvan vlč. **Ivan Kujundžić**. Na sjednici je bilo 100 križara iz Tavankuta i Šebešića.

21. lipnja 1940. – *Subotičke novine* pišu da se vlč. **Albe Vidaković** vratio iz Rima, gdje je bio tri godine učenik Papinskog glazbenog instituta.

22. lipnja 1907. – *Fruškogorac* piše da Hrvatsko pjevačko društvo *Neven* iz Petrovaradina priređuje svojim članovima u nedjelju 23. lipnja u vrtu gostione *K Dojčin Petru* koncert s plesom.

22. lipnja 1933. – *Obzor* piše da je u Subotici održan veličanstven sprovod bunjevačkog rodoljuba, odvjetnika i gradskog činovnika dr. **Lazara Oršića**, »koji je bio na daleko poznat po svojim nacionalnim i rodoljubnim radom«. Opijelo je održao subotički biskup **Lajčo Budanović** uz asistenciju svojih suradnika. Oršić (negdje kao Orčić) je inače jedan od prvih Bunjevaca-Hrvata koji su studirali na Zagrebačkom sveučilištu.

23. lipnja 1939. – *Subotičke novine* pišu da će u nedjelju poslije Petrova u Monoštoru održati svoju prvu sv. misu vlč. **Josip Pašić**, koji je završio teologiju u Somboru. Prije toga Pašić se školovao u Somboru i Travniku.

24. lipnja 1933. – *Obzor* piše da će se u Lemešu prirediti 12. rujna pasionske igre u velikom opsegu. Na čelu odbora za priređivanje proslave nalazi se župnik **Bolto Agatić**.

24. lipnja 1939. – *Obzor* piše da je u općinsku upravu u Bajmaku ušlo 35 vijećnika s liste HSS-a, koja je pobijedila na općinskim izborima. Nova uprava je pod predsjedništvom **Nikole Babića** održala prvu sjednicu na kojoj su vijećnici položili zakletvu na hrvatskom i mađarskom jeziku. *Obzor* naglašava: Ovo je po prvi puta u posljednjih 20 godina da su stanovnici ove općine po svojoj želji izabrali općinsku upravu.

25. lipnja 1937. – *Subotičke novine* pišu da se subotički biskup **Lajčo Budanović** vratio iz Vrnjačke banje, gdje je bio na oporavku.

jan Grigorijević (gradski liječnik). I Radić i Pribičević su kritizirali vladu, pripisujući joj korupciju i separatizam i najavljujući joj borbu do kraja. Nakon skupštine, Radić se sa zastupnicima HSS-a (**Stipe Matijević**, **Ivan Čelan**, **Ivan Tizaj**, **Tomo Mađerić**) uputio u Monoštor, gdje je održao govor pred šokačkim Hrvatima. Radić je svoj dug govor završio riječima: »Bog Vas poživio sve skupa! Živio hrvatski seljački narod! (Burno: Živio!) Živio seljački narod mađarski, njemački i sav ostali cijele naše države (Živio!). Živjele naše majke, žene i sestre, i živjela naša djeca!« Nakon govora nastalo je dugo i oduševljeno klicanje Radiću, hrvatskom seljačkom narodu i HSS-u.

20. lipnja 1939. – *Hrvatski dnevnik* piše da je **Đeno Duilić**, tajnik Seljačke sloge iz Đurđina osuđen na sedam

Godišnji koncert HKPD-a *Jelačić* iz Petrovaradina

U susret ljetnim nastupima

Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo *Jelačić* iz Petrovaradina priredilo je 20. lipnja godišnji koncert u Velikoj dvorani SPENS-a u Novom Sadu. Vrela lipanjska večer, uz miris lipe, donijela je za oko stotinu posjetitelja i radost uživanja u veselim notama kojima su *jelačićevci* razgaljivali svoju publiku, uvježbavajući time svoje glasove i nastup za nove susrete s publikom koji su im u planovima. Nakon dulje stanke, uvjetovane pandemijom, članovi

mješovitog zbora, klape i tamburaškoga orkestra su se ponovo počeli sakupljati i vježbati u ožujku, a od tada su održali dva uskrsnja koncerta. Tradicionalno, međutim, ljetni dio sezone započinju godišnjim koncertom.

Njega su otvorili gosti *Jelačića*, članice i članovi zbora župe Presvetoga Trojstva iz Srijemskih Karlovaca, kojim je ravнала **Vlasta Malešević**, dok ih je na glazbalu pratio **Zvonko Tadić**, karlovački orguljaš. Karlovčanin **Ilija Okru-**

gić Srijemac, opat i svećenik, autor je nekoliko pjesama koje standardno izvodi mješoviti zbor *Jelačića*. Tako je bilo i ovoga puta. Zborom je ravнала prof. **Vesna Kesić-Krsmanović**, a korepetitorica na instrumentu bila je prof. **Milica Keča**. U izvođenju Okrugiceve *Za jedan časak radosti* zboru se pridružio tamburaški orkestar *Jelačića*, koji vodi **Borivoj Sutrin**. Nakon toga, mladi tamburaši su nastupali i samostalno.

Novost u nastupu Petrovaradinaca bilo je gostovanje **Klaudije Klanac-Pušковиć**. Poznata natjecateljica ovdašnjih pjevačkih televizijskih natjecanja, Petrovaradinka rodom iz Dalmacije, oduševila je daškom dalmatinskih popularnih melodija. Za njom je, u istom ozračju, nastavila *Jelačićeva* klapa, a njihov nastup pojačali su solisti: veterani **Miroslav Klačnja**, te **Velimir Matanović**, **Miroslav Ristić** i **Aleksandar Tkalac**.

Na koncu koncerta publici se obratio i zahvalio predsjednik hrvatske udruge iz Petrovaradina **Mirko Turšić**. Koncertu su, među ostalima, prisustvovali i zvanice iz novosadske gradske uprave: zamjenica načelnika Uprave za kulturu **Vlasta Pokas** i vijećnik u Skupštini grada Novog Sada **Slobodan Kokanović**.

Jelačićevce, kako smo saznali, čeka nastup u Nišu, te tijekom ljeta barem jedno gostovanje u Hrvatskoj, na poziv Krčke biskupije, u gradu Krku.

M. T.

Kazalište

Komedija Marjana Kiša postavljena u Pečuhu

Dramski komad *Tripud Bog pomaže* **Marjana Kiša** iz Subotice postavljen je u Hrvatskom kazalištu u Pečuhu. U pitanju je komedija pisana na bunjevačkoj ikavici koja je ranije tripud izvedena u produkciji amaterskih kazališnih skupina u Vojvodini. Online premijera predstave u Pečuhu bila je 24. travnja, a premijera uživo 18. lipnja.

U pečuškom Hrvatskom kazalištu postavljaju komade iz života i na govoru bunjevačkih Hrvata iz Bačke. Tako je prošle godine postavljen *Bunjevački blues – saga o svitu koji nestaje* **Tomislava Žigmanova**. Marjan Kiš kaže kako je on pozvan na preporuku redateljice **Nine Kleflin**, koja potpisuje dramaturgiju teksta.

»Hrvatsko kazalište je htjelo nakon epidemije koronavirusa sezonu otvoriti jednom komedijom. Poslao sam im više svojih tekstova, a ovaj im je najviše odgovarao zbog ansambla i tehničkih mogućnosti. Uz neke dorade, predstava je dobila na kvaliteti i dinamici. U predstavi glume profesionalci, tako da je ovo najbolja izvedba komada do sada«, kaže Kiš, dodajući kako je u planu da predstava gostuje i u Vojvodini.

Redatelj predstave je **Slaven Vidaković**. Radnja se vrti oko supružnika Ente (**Stipan Đurić**) i Mare (**Tena Milić**), a počinje supruginom preljubom. U predstavi još igraju: **Dejan Fajfer** (Vince zvani Auspuh), **Goran Smoljanović** (Bolto Mikulaš), **Rafael Arčon** (Ramče Ramadanovski), **Čarna Kršul** (Snaš Roza Tortarka), **Čaba Čanji** (Markuš), **Marica Fačko** (Mica Mičiguza), **Mirko Bošnjak** i **Tomo Božanović** (članovi bande Lipog Markuša).

D. B. P.

Uručena subotička priznanja *Dr. Ferenc Bodrogyvári* za 2020. godinu

Stvaratelji novih vrijednosti

Na svečanosti u Velikoj vijećnici Gradske kuće, u utorak, 22. lipnja, predsjednik Skupštine grada Subotice **Bálint Pásztor** uručio je priznanja *Dr. Ferenc Bodrogyvári* za 2020. godinu. Priznanja su dobili dramaturginja **Kornélia Góli**, povjesničar **Szilárd Patyi** i profesorica srpskog jezika i književnosti **Nevena Mlinko**.

Nevena Mlinko, Szilárd Patyi, Kornélia Góli i Bálint Pásztor

Priznanje *Dr. Ferenc Bodrogyvári* dodjeljuje se istaknutim kulturnim stvarateljima (ne starijim od 40 godina) u području književnosti, znanosti, likovne, glazbene, kazališne i filmske umjetnosti koji su svojim djelima i radnjama pridonijeli razvitku kulturnog života Grada ili dali doprinos na polju kulture u zemlji i inozemstvu, uzimajući u obzir zapažena ostvarenja u prethodnoj kalendarskoj godini.

Kako je Pásztor, među ostalim, kazao, ovom se nagradom izražava zahvalnost prema istaknutim mladim stvarateljima koji svoj rad stavljaju u službu ponovnog stjecanja kulture naših predaka, prenošenja stvorenih vrijednosti i bogaćenja te baštine.

»Dajemo im do znanja da su nam važni njihovi uspjesi i rezultati, da nam puno znači što svojim stručnim, znanstvenim i kreativnim radom doprinose stvaranju novih vrijednosti, da prepoznamo zahtjevnost koja ih vodi i kvalitetu koju pružaju. Drago nam je što se ovaj grad, tako ponosan na svoju kulturu, obrazovanje, povijest i duhovnu raznolikost, može pohvaliti sugrađanima, i to mladim stvarateljima koji su već dali prilog trajnim vrijednostima, koji svojim kvalitetama premašuju ostvarenje osobnih profesionalnih ambicija služeći tako napretku svoje zajednice«, naglasio je Pásztor te poželio dobitnicima priznanja da ih i dalje motivira »želja za znanjem, nadahnuće i radost stvaranja«.

Nevenu Mlinko je za priznanje predložio Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, ističući njezinu angažiranost na području kazališne umjetnosti i književno-jezičnom. U izjavi za medije Mlinko je istaknula kako joj puno znači što je u zajednici u kojoj djeluje prepoznata vrijednost njezina rada.

»Sretna sam zbog toga, a s druge strane, puno mi je srce što su na dodjelu večeras došli moja rodbina, prijatelji i suradnici bez kojih vjerojatno ne bih dobila ovo priznanje, jer su vjerovali u moje ideje i moj rad, pomagali u realizaciji toga. Iako ovo priznanje naslovno pripada meni, pripada i mnogim drugim ljudima koji su iza kulisa sve vrijeme stajali i podržavali me. Subotica ima svoje potencijale, svoje ljude kojima se trebamo baviti i ne smijemo zaboraviti njihov rad«, izjavila je Mlinko.

Dodala je kako joj je ovo priznanje poticaj za daljnji rad, ali da je »svako vrijeme neizvjesno, a posebno ovo naše« te da se nikad ne zna što nosi sutra.

D. B. P.

20. dani hrvatske knjige i riječi – dani Balinta Vujkova

Lazaru Franciškoviću nagrada za životno djelo

Najveća književna manifestacija Hrvata u Vojvodini, Republici Srbiji, *20. dani hrvatske knjige i riječi – dani Balinta Vujkova*, bit će održana od 6. do 9. listopada, dogovoreno je na sastanku Organizacijskog odbora u ponedjeljak, 21. lipnja. Tom je prigodom definiran program, a dio programa za djecu i mlade bit će održan među šokačkim i srijemskim Hrvatima.

Jednoglasno je odlučeno da se nagrada za životno djelo na području književnosti dodijeli književniku **Lazaru Franciškoviću** iz Subotice. U okviru manifestacije planiran je bogat program, od programa za djecu i mlade, znanstveno-stručnoga skupa, do tiskanja triju knjiga.

»Ove će se godine posebna pažnja posvetiti temama novog kulturnog preporoda kroz tematiziranje značajnih

osoba i događaja, a dio aktivnosti usmjeren je na jezičnu baštinu Hrvata u okruženju koju je zapisao **Balint Vujkov**«, rekla je predsjednica Organizacijskog odbora **Katarina Čeliković**.

U program je uključena i Umjetnička akademija Osijek koja sa svojim studentima glume sudjeluje u predstavljanju velikana **Pavla Bačića** kroz dramatizaciju njegovih predstava za djecu.

Organizatori ove manifestacije su Hrvatska čitaonica Subotica, Gradska knjižnica Subotica i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata. U znanstveno-stručnom skupu kao suorganizatori sudjeluju Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj i *Šokačka grana* iz Osijeka.

H. R.

»Godine novog preporoda«: 250 godina od smrti Luke Čilića (1707.-1771.)

Franjevac i filozofski pisac iz Baje

Skupa s franjevačkim subratom fra Jeronimom Lipovčićem, Čilić je 1749. vodio crkveni obred prigodom proglašenja Sombora oslobođenim kraljevskim gradom

U višestoljetnoj povijesti Hrvata u ugarskom Podunavlju, njihovi kulturni prinosi i ostvaraji bili su najvrjedniji, vjerojatno, u stoljeću neposredno nakon protjerivanja Turaka s ovog područja – u 18. stoljeću. Ne samo zbog toga što su bili u supremaciji po brojčanosti među prvima – hrvatski živalj je bio jedini brojniji u vrijeme vojnih krajina u Bačkoj, nego što su bili dionici onih i onakvih kulturnih praksi koje su bile komplementarne s najprestižnijim kulturnim postignućima ne samo u Srednjoj Europi nego i u cijeloj Europi toga vremena!

Franjevci Hrvati su bili voditelji prestižnih filozofskih i teoloških učilišta, ugledni predavači na istima, autori istovrsnih djela na latinskom i hrvatskom jeziku, vrsni književni stvaraoci, prevoditelji, graditelji sakralnih objekata, meceni likovnim umjetnicima, uzorni moralni predvoditelji puka... Kao kuriozitetno spominjemo podatak da je naš franjevac **Matija Petar Katančić** (1750. – 1825.) preveo na tadašnji hrvatski – novoštokavsku ikavicu, i Bibliju, što je prvi prijevod na hrvatski jezik koji je objelodanjen u cijelosti – prijevod je za tisak priredio i objavio njegov redovnički subrat fra **Grgur Čevapović**: *Sveto pismo starog zakona* i *Sveto pismo novog zakona* šest godina nakon Katančićeve smrti u Budimu 1831. godine.

Prvaci na planu prosvjete

Ta i takva postignuća ovdašnjih Hrvata bila su veza uz djelovanje redovnika Reda male braće, u narodu

zvanih po njihovu utemeljitelju sv. Franji iz Asiza – jednostavno franjevci. Na ovome zemljopisnom području – srednji dio ugarskog Podunavlja – organizacijski su djelovali u okviru franjevačke Redodržave Bosna Srebrena od 15. stoljeća, a od njezina preustroja, zbog nemogućnosti funkcioniranja koje su nametali geopolitički razlozi, 1757. godine u provinciji Svetog Ivana Kapistrana. Nju će, naime, činiti franjevačko redovništvo i samostani Bosne Srebrene među Hrvatima sjeverno od rijeke Save i istočno od Dunava – na teritoriju Habsburške monarhije – od Budima na sjeveru do Bača na jugu i od Broda i Našice na Zapadu do Temišvara i Radne na Istoku. Ovdje neka spomenuti budu oni najvrjedniji među franjevcima iz Bačke: **Mihajlo Radnić, Stipan Vilov, Nikola Kesić, Emerik Pavić, Lovro Bračuljević, Dominik Martinović, Grgur Čevapović...**

Osim posvećenog djelovanja na planu vjerskog života povjerenog im puka i naobrazbe vlastitog pomlatka, franjevci su dali velike prinose i na planu prosvjete i kulture mjesnog katoličkog življa, napose ovdašnjih Hrvata. Tako su, osim osnovnih škola koje su organizirali pri samostanima, u mnogim mjestima u kojima su djelovali bili osnivači humanističkih i gramatikalnih škola. U 18. stoljeću vode tako 18 srednjih škola, a nakon ukinuća Isusovačkog reda (1773.), preuzimaju sve škole koje su oni vodili, te se procjenjuje da su koncem istog stoljeća franjevci provincije Sv. Ivana Kapistrana vodili 10 posto srednjih škola u ugarskom dijelu monarhije, među kojima i u svim većim gradovima u kojima živi hrvatski živalj – (Slavonski) Brod, Našice, Osijek, Požega, Petrovaradin, Ruma, Sombor, Baja, Mohač.

U okvirima vlastitog prosvjetnog sustava, pri franjevačkim samostanima osnivali su i vodili filozofska i teološka učilišta (Budim, Našice, Osijek, Brod, Baja, Mohač, Bač...), od kojih su neki imali značaj i za cijeli Red – budimsko je od 1722. godine imalo status *generalnog učilišta prvog reda*. U tom smislu razumljivi su njihovi vrhunski prinosi na planu filozofijskih i teoloških znanosti, među kojima je, osim gore spomenutih, i **Luka Čilić**. Premda je franjevaca hrvatske narodnosti bilo u 18. stoljeću i u samostanu u Subotici, on je pripadao ugarskoj provinciji Presvetog Spasitelja i nije toliko od važnosti za kulturnu povijest ovdašnjih Hrvata toga doba.

Vojni kapelan, predavač, kustod

Luka Čilić se rodio, kako stoji u kronikama, nedaleko od Baje 1707. godine, no, osim mjesta, povijest ne poznaje ni točan dan i mjesec njegova rođenja. U spisima iz onoga doba više je i inačica (ne samo ortografskih!) njegova prezimena: Karaga, Csilich, Csilics i Csility, od kojih je vjerojatno, iz vizura etnonimije, najintranigantnije ono – Karadža. U franjevačku Provinciju Bosnu Srebrnu stupio je 10. kolovoza 1726. godine u Baču, nakon što je novicijat pohađao u franjevačkom samostanu u istome mjestu. Kako navodi poznati franjevački povjesničar **Franjo Emanuel Hoško**, budući da se nakon školovanja dobro služio i govorio njemačkim i talijanskim jezikom, pretpostavlja se da je nakon ulaska u red školovanje nastavio u franjevačkim učilištima negdje na sjeveru Italije, gdje se govorilo tim jezicima.

Kao mlad redovnik najprije je bio vojni kapelan austrijske vojske na Korziki (1731. – 1733.), nakon čega se vraća u rodni grad, gdje predaje filozofske predmete na trogodišnjem studiju filozofije na Filozofskom učilištu pri franjevačkom samostanu u Baji (1734. – 1737.). Budući da su franjevci još od 1593. prihvatili učenje srednjovjekovnog filozofa i teologa **Ivana Duns Skota** (1265./6. – 1308.) kao jedini obvezatan nauk za svoj red, sasvim je razumljivo da je i na ovdašnjim franjevačkim filozofskim učilištima predavana filozofija primarno u *skotističkoj* recepciji, bez obzira na to da li se je, kako i u kome omjeru pozivala na **Aristotela** i njegovo djelo, koje je zahvaljujući filozofiji **Tome Akvinskog** postalo nužnom sastojnicom kršćanske filozofije. Isključiva je, pak, namjena filozofskog studija i ovdje bila uvod za studij teologije za svećenička i redovnička zvanja, koji je, kao i na drugim katoličkim učilištima, potom uslijedio. Kao predavač filozofije studentima u Baji, Luka je Čilić u ljeto 1735. održao u Vukovaru i javnu raspravu iz filozofije pred generalnim vizitatorom Reda **Tomom Kajetanom**.

Po nastavnom planu, na prvoj je godini filozofskog studija predavana logika, na drugoj metafizika, dok je na trećoj predavana fizika. Premda se ne može sa sigurnošću tvrditi, većina autora ipak mu pripisuje autorstvo filozofskog priručnika iz fizike *Physica seu octo Libri Physicorum* (hrv. *Priroda ili osam knjiga o fizici*), zatim *Philosophia moralis* (hrv. *Filozofija morala*) te *Metaphysica* (hrv. *Metafizika*), koje su kao rukopisne cjeline na latinskom nastale u 1733./34. godine u Baji (Bajae, 1733/34; vel.

19 x 19 cm, pisar Stjepan od Valpova). Tu pretpostavku potkrepljuje činjenica da je Čilić u to vrijeme i predavao na trogodišnjem filozofskom učilištu upravo u Baji, a one su mu služile kao skripte iz kojih je predavao. Rukopisi ovih triju djela danas se čuvaju u knjižnici franjevačkog samostana u Našicama.

Krepostan život

U vrijeme dok je po Slavoniji i Podunavlju 1738./39. harala kuga, Luka Čilić djeluje u Budimu kao hrvatski propovjednik te je, kako navodi Hoško, »požrtvovno dvorio oboljele«. Godine 1741. u Budimu je položio ispit i za profesora bogoslovnih znanosti. U to vrijeme, više je godina bio odgojitelj novaka u Radni (danas Rumunjska), odakle je 1745. došao za profesora teologije na Generalno učilište Prvog reda u Budim (1745. – 1750.), a zatim prelazi na Teološko učilište u franjevački samostan u Osijeku, gdje predaje na bogosloviji sljedećih osam godina (1750. – 1758.). U posljednjoj godini boravka u Osijeku – 1. svibnja 1758. godine tadašnji mu je provincijal **Filip Penić** dodijelio naslov *lector jubilatus* – najveće predavačko zvanje među franjevcima. U trogodišnjem mandatu bio je dekanom Generalnog učilišta u Budimu (1759. – 1762.). Odlikovao se krepošću života i temeljitom naobrazbom kako se to dobro vidi i iz djela koja je napisao.

Za mjesnu povijest Hrvata u Bačkoj vrijedi istaknuti da je 1749. godine, skupa s franjevačkim subratom fra **Jeronimom Lipovčićem**, vodio crkveni obred prigodom proglašenja Sombora oslobođenim kraljevskim gradom. U vodstvu zajednice također je obnašao brojne odgovorne dužnosti: biran je za kustoda u provinciji Bosne Srebrene 1756./57. u vrijeme kada je provincijal bio **Antun Bačić** i u tom je svojstvu sudjelovao na općem kapitolu Reda u Španjolskoj, a definitor u novoutemeljenoj Provinciji sv. Ivana Kapistranskoga bio je od 1760. do 1762. godine. U ime vrhovne uprave Franjevačkog reda bio je imenovan generalnim vizitatorom u Bugarskoj.

Kada je riječ o spisima, plod je njegova odgojiteljskog rada kao učitelja novaka priručnik duhovno-asketskog sadržaja na latinskome jeziku *Directa ad coelum via* (hrv. *Ispravan put na nebo*), tiskan 1755. godine u Osijeku, u kojemu je razvio naučavanje o tri stupnja evanđeoske savršenosti. Djelo ima 440 stranica i podijeljeno je u tri dijela prema trima stupnjevima evanđeoskoga savršenstva. Pripisuje mu se i autorstvo pjesme *Paeana festivum illustrissimo (...)* *Josepho Ant. Chiolnich* (Osijek, 1752.).

Kako navodi **Matija Evetović**, fra Luka Čilić bio je veliki dobrotvor sirotinje. Godine 1762., od posljedica kapi, oduzet mu je i govor. Bolovao je devet godina. Od 1766. je boravio u rodnoj Baji strpljivo podnoseći svoje patnje sve do svoje smrti – 21. travnja 1771. godine. Pokopan je u kripti franjevačke crkve svetog Antuna u Baji.

O Luki Čiliću su pisali Matija Evetović, Franjo Emanuel Hoško, **Ante Sekulić** i **Ivo Pranjković**, no njegovo vrijedno filozofsko i teološko djelo još uvijek čeka svestraniya istraživanja i tumačenja.

Tomislav Žigmanov

ZA VJETNO ZA VIČAJNI DAN

**VAJSKA,
2. VII. 2021.**
župa sv. Jurja

17 sati – Sveta misa s procesijom

18.30 sati - Kulturni program

U programu sudjeluju:

- dječja dramsko-folklorna skupina „Antun Sorgg“ Vajska
- Emilija i Valetina Kovačev iz Bođana
- HKC „Bunjevačko kolo“ iz Subotice
- poezija Josipa Dumendžića
- Meštra iz Bođana i Tonke Šimić iz Plavne

Obljetnica crkve sv. Nikole Tavelića

Proslava 50. obljetnice polaganja kamena temeljca i započinjanja gradnje crkve sv. Nikole Tavelića bit će obilježena u nedjelju, 27. lipnja, svetom misom za hvalnicom koja počinje u 11 sati. Misno slavlje predvodit će mons. **Stjepan Beretić**, župnik župe subotičke stolne bazilike sv. Terezije Avilske. Domaćini ovog slavlja, katolički vjernici salaša na Bezdanskom putu u Somboru, radošno očekuju da s gostima podijele svoju radost.

M. T.

Proštenje i ređenje

U subotu, 26. lipnja, proslavit će se proštenje na Bajskom groblju sv. Petra i Pavla. Sveta misa slavit će se u kapeli sv. Josipa (Peić kapela) u 9 sati. Istoga dana, u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske, s početkom u 11 sati, polaganjem ruku subotičkog biskupa mons. **Slavka Večerina**, za svećenika Subotičke biskupije bit će zaređen vlč. **Damjan Pašić**.

U susret blagdanima

29. lipnja – Petar i Pavao, Krešimir
30. lipnja – Rimski prvomučenici
2. srpnja – Pohod Blažene Djevice Marije
3. srpnja – Toma apostol
5. srpnja – Ćiril i Metod
9. srpnja – Marija Petković
11. srpnja – Benedikt opat
13. srpnja – Majka Božja Bistrička
16. srpnja – Gospa Karmelska

Vjera spašava

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Čovjek oduvijek teži za moći. Želi imati moć nad događajima, ljudima, životom... I kako je kroz povijest napredovao, bivao je sve moćniji. Ipak, uvijek su postojale, a i danas postoje stvari pred kojima je čovjek potpuno nemoćan. I sami znamo da, koliko god se trudili i ulagali napora, u našem životu mnogo toga ne ovisi o nama i događaju se stvari na koje ne možemo utjecati. A ono pred čime smo najnemoćniji to je smrt. Što god činili, ona je neminovna i zato čovjeka plaši. Međutim, iako je slab i nemoćan pred mnogim stvarima, ipak ima netko tko mu i u tim beznadnim situacijama ulijeva nadu, a to je Isus Krist. Evanđeoski ulomak koji govori o ozdravljenju Jairove kćeri (usp. Mk 5,21-43) na najbolji način govori o suprotnosti ljudskoga beznađa i Božje moći. U njemu se sudaraju nemoć i vjera, a vjera odnosi pobjedu. U ovim teškim vremenima, kada se cijelo čovječanstvo nalazi u općem stanju straha i beznađa, kada mu se čini da je borba protiv koronavirusa kao borba protiv vjetrenjača, jer stalno nailaze neki novi problemi, Isus ovim ulomkom iz Markova evanđelja šalje poruku ohrabrenja i nade.

Vjera je pobijedila smrt

Isus je za vrijeme svoga javnog djelovanja učinio mnoga čuda, mnoge ozdravio i pomogao im. To je čuo Jair, nadstojnik sinagoge, te dolazi moliti ga za pomoć, jer mu je kći na umoru. Isus prepoznaje njegov očaj zbog nemoći da pomogne kćeri, ali i vjeru s kojom pred njega dolazi, te ga ne odbija, već kreće pomoći mu. No, tada se događa još jedan susret, koji pojačava poruku ovonedjeljnog evanđelja. Naime, u masi koja je pratila Isusa prema Jairovoj kući bila je bolesna žena, kojoj nijedan liječnik nije mogao pomoći. Ipak, žena zbog toga nije očajavala, jer ona je zapravo

nosila lijek u sebi, a to je bila njezina čvrsta vjera da je dovoljno samo doći do Isusa i dotaknuti ga: »Dotaknem li se samo njegovih haljina bit ću spašena« (Mk 5,28). I nije se prevarila. Isus otkriva što je to što ju je izliječilo, unatoč nemoći svih lijekova i liječnika: »Kćeri, vjera te tvoja spasila! Pođi u miru i budi zdrava od svojega zla« (Mk 5,34).

No, ovo ozdravljenje bilo je samo najava još većega čuda. U ovom drugom čudu još je snažniji kontrast između ljudske nemoći i snage vjere. Isus sâm hrabri oca djevojčice naočigled njegovih ukućana koji dolaze donijeti mu loše vijesti: »Kći ti je umrla. Čemu dalje mučiti učitelja?« (Mk 5,35). Ali, Isus ne dopušta da to bude posljednja istina i zato hrabri oca: »Ne boj se! Samo vjeruj!« (Mk 5,36). U kući svi plaču, očajni i beznadni, nemaju moć promijeniti situaciju. No, za Isusa ništa nije nemoguće i sve može preokrenuti po svojoj želji. Tako se po ljudskoj vjeri Božja svemoć očituje i nad samom smrću, pa se Isus Bog objavljuje kao gospodar i života i smrti. On je onaj koji svime upravlja i čovjeku pokazuje put vječnosti.

Vjerujemo

»Ne boj se! Samo vjeruj!« Isusove su riječi koje ponavlja i nama. A mi dopuštamo da nas strahovi odvedu u beznađe. Zaboravljamo da je Isus svemoćan i da nam može pomoći, ali potrebno je vjerovati. Vjera nas spašava za vječnost, ali i u svijetu. Isus je, kada god je činio čuda, tražio da ljudi vjeruju, pa im je tek onda pomagao. I nama nudi pomoć, ali i traži vjeru, onu iskrenu, iskonsku, koja ne sadrži niti tračak sumnje. Kada s takvom vjerom u njegove ruke izručimo sve naše strahove i brige, on će nam pomoći. Zato vjernik ne poznaje strah, jer čvrsto vjeruje svome Bogu.

Iz povijesti *Dužijance* (II.)

Ženski torzo *Dužijance*

Nakon što je 1911. proslavljena u crkvi svetog Roka, *Dužijanica* je organizirana i 1912., kada je bandaški par bio **Antun Skenderović** i **Maca Bajić**, a 1913. godine su ulogu bandaša i bandašice obnašali **Stipan Dulić** i **Roza Peić Tukuljac**. Za vrijeme Prvog svjetskog rata proslave *Dužijance* nisu organizirane te je prva sljedeća priređena 1919. godine. Od 1919. do 1940. središnje *Dužijance* održavane su u crkvi sv. Terezije Avilske u Subotici, a proslave su priređivane i u župama u Somboru te u Tavankutu i Žedniku, a poslije i u Bajmaku, Đurđinu, Maloj Bosni, Čonoplji i drugdje.

Ulogu bandaša i bandašica od 1941. do 1946. vršila su djeca. Odrasli bandaši i bandašice se biraju u godinama 1946. i 1947., a 10 godina, od 1948. do 1958., opet djeca preuzimaju ulogu bandaša i bandašica. Nakon 1958. do danas, u *Dužijanci* imamo mladiće i djevojke u ulogama bandaša i bandašica.

Nažalost, nisu pronađene fotografije s *Dužijanci* od 1912. do 1925. godine, vjerojatno se nije fotografiralo niti

za vrijeme II. svjetskog rata, ali je sačuvan plakat za *Dužijancu* iz 1920. Kao što se može vidjeti na tom plakatu, program zahvalne žetelačke svečanosti koju je organiziralo Katoličko divojačko društvo obuhvatio je vježbu konjičke čete dan ranije. Na dan *Dužijance*, 8. kolovoza, na vašarištu je ujutro bio sastanak čete koja je išla po vijenac, a vijenac je dočekan pred »Velikom crkvom« u pol 10, gdje je bio govor, zahvala, misa. Popodne od 15 do 19 sati priređeno je kolo, a u večernjim satima davala se kazališna predstava *Kolera i Pepeljuga*. Večer se time nije završila već je poslije toga bila *igranija* do zore.

Zanimljivo je da su tih godina bandaši i/ili bandašice bili i s Pavlovca, iz Đurđina, Donjeg Tavankuta. Tako saznamo i za danas vrlo rijetko prezime **Romić Regić**, po bandašu **Mati** iz 1926. godine. S fotografije iz iste godine možemo iščitati i da su se pripreme za *Dužijancu* odvijale u dvorištu predsjednice Katoličkog divojačkog društva **Marge Peić Tukuljac**, u Ulici Mihajla Radnića u Subotici.

Brižne, muslinu nalik, čuvarice naslijeđa

Najveće zasluge za održavanje i opstojanje *Dužijance* u razdoblju od 1911. do sredine 1940-ih imali su Katoličko divojačko društvo i Bunjevačko momačko kolo. To razdoblje predstavlja prvu fazu proslave *Dužijance*.

Do početka 1920-ih Katoličko divojačko društvo je imalo važnu ulogu u organiziranju *Dužijance*. To međuratno razdoblje bilo je »zlatno doba« Društva, koje je tada usko surađivalo s Bunjevačkim momačkim kolom, subotičkom muškom katoličkom laičkom udrugom. Već u prvim godinama nakon rata Katoličko divojačko društvo aktivno djeluje na priređivanju kazališnih predstava i drugih manifestacija. Predsjednica je 1925. bila Marga Peić Tukuljac, kasnije **Marija Poljaković** (1937.) zatim **Jovana Stantić** (1939.) dok je tajnica tada bila **Vita Zelić**. O snažnom utjecaju na bunjevačku žensku omladinu svjedoči i to što je Katoličko divojačko društvo u 1933. godini imalo čak 601 članica i članova.

Godine 1932. godine Jovana Stantić bila je izabrana za tajnicu tog Društva, zbog svog zalaganja i požrtvovnog rada. Na toj dužnosti ostaje sve do 1938. godine, kada je na prijedlog upravitelja mons. **Blaška Rajića** izabrana za, nažalost, posljednju predsjednicu Katoličkog divojačkog društva u Subotici. U teškim ratnim i poratnim vremenima, sve do ukinuća 1946. godine, Katoličko divojačko društvo je vodila Jovana Stantić. Poslije završetka rata, nakon što je odbilo suradnju s novim socijalističkim vlastima, Društvo je bilo raspušteno. Tada je Jovana Stantić prikupila svu pisanu ostavštinu i sačuvala je za povijest i pokoljenja koja dolaze. Tražila je načina prema ondašnjim

Dužijanica 1926., bandaš Mate Romić Regić i bandašica Kata Miljacki Matak

mogućnostima kako sačuvati rad katoličkih hrvatskih organizacija. Bila je to desetljećima duga svečanost *Dužijance*. Ona je u suradnji s Bunjevačkim momačkim kolom organizirala društveni vid žetvenih svečanosti. Inicirala je da se s tim svečanostima nastavi u tada jedinom mogućem obliku, da se to obavi s djecom, prvopričesnicima od 1948. do 1958. godine, kako u katedrali, tako i po hrvatskim župama u okolici Subotice. Od 1958. godine ulogu bandaša i bandašice ponovno preuzimaju mladići i djevojke. Jovana Stantić je sama godinama, uz pomoć svojih suradnica, birala bandašicu tiho i neprimjetno. Organizirala je sve pripremne radove i akcije oko *Dužijance*, pletenje vijenaca od žita, pravljenje krune i drugo, a sve se to događalo u njezinoj obiteljskoj kući.

Sakrivena u oblicima mogućeg

U ovom razdoblju je *Dužijanica* dugi niz godina poprimala obogaćujuće forme isključivo unutar crkve i hrvatskih bunjevačkih udruga koje su se okupljale oko Crkve,

Dužijanica 1948., djeca – nositelji slavlja

kao što su bili Katoličko divojačko društvo i Katoličko momačko društvo. U vrijeme komunizma *Dužijanica* je bila samo crkvena javna svečanost. Tijekom rata *Dužijanica* nije obilježavana, a poslije II. svjetskog rata je novi državni režim zatvorio u crkvu i sveo slavlje *Dužijance* samo na crkvene okvire. Ipak, nikada nije uspio zabraniti *bandašicino kolo*. Primjer i djelovanje Katoličkog divojačkog društva pokazuje i potvrđuje da je nacionalno dje-

Dužijanica u Subotici 1927., okićeni fijaker

lovanje unutar katoličkih društava bio jedini mogući oblik nacionalne borbe bačkih Hrvata u to vrijeme.

Katolička prosvjetno-odgojna i zabavna organizacija mladeži, Bunjevačko momačko kolo, osnovana je 1920. i djelovala između dvaju svjetskih ratova, dajući doprinos i održavanju žetvenih svečanosti. U godini kada je osnovano Bunjevačko momačko kolo, Trianonskim ugovorom je određena buduća sudbina područja kojem je pripadala i Subotica. Bunjevci su time prešli iz mađarskog imperija u južnoslavenski, odnosno srpski. U to je vrijeme u Subotici živio rekordno zabilježeni broj Bunjevaca. Na popisu iz 1919. bilo ih je 65.135. Također, u to su vrijeme salaši nosili polovicu ukupnog broja pučanstva, a ogromna većina, negdje oko 80 posto stanovništva bavilo se zemljoradnjom. Politička događanja, djelovanje centralističkih i federalističkih struja, odrazila su se i u bunjevačkoj zajednici. Veći dio njih bio je okrenut prema Zagrebu, a drugi prema Beogradu. Budući da je Bunjevačko momačko kolo bilo jasno hrvatski opredijeljena udruga, na što ukazuje i službeni jezik u njihovom Statutu, ona nije imala potporu režima u međuratnom razdoblju Kraljevine. To nije bitno utjecalo na njihov rad, ali nije je zanemarivo, a vjerski predznak bio je presudan za ukidanje BMK-a nakon Drugog svjetskog rata, saznajemo iz istraživanja povjesničara **Stevana Mačkovića**.

Dužijanica se othrvla svim promjenama vremena, sačuvala i izgradila kulturu hrvatskog naroda na prostorima Bačke. Od Austrougarske monarhije do stvaranja Republike Srbije, *Dužijanica*, ta svetkovina ratara, preživjela je sedam državnih tvorevina.

Nela Skenderović

Piše: Katarina Korponaić

Mala kapela na staroj fotografiji

Zahvaljujući tornjevima katedrale sv. Terezije Avilske i položaju spomenika sv. Trojstvu, i danas je moguće prepoznati iz kojeg je ugla u centru grada nastala gornja fotografija prije više od stotinu godina. Sve ostalo što vidimo na slici danas je potpuno drugačije, do neprepoznatljivosti kada se uspoređuje sa starim prizorom, uključujući i kapelu sv. Roka. Da, na fotografiji je doista kapele podignuta u osamnaestom stoljeću, ali u drugačijem obličju no što je sada vidimo u Ulici Matka Vukovića.

Prema analizi poznavalaca kolekcija starih fotografija i razglednica Subotice, ova fotografija s nekadašnjeg pijačnog trga pripada najstarijim poznatim (a moguće je i najstarija). Naime, malo je snimaka grada iz devetnaestog stoljeća, a ovaj je pouzdano nastao prije 1884. godine. To se prepoznaje po

tome što prikazuje nekadašnji skromni izgled kapele sv. Roka. Zdanje kapele koje danas postoji izgrađeno je 1884. godine u stilu neorenesanse po projektu arhitekta **Titusa Mačkovića**, te je upravo ovaj podatak od važnosti za procjenu starosti snimka.

Kapela sv. Roka napravljena je još 1738. godine, nakon velike epidemije kuge, u vrijeme dok je subotičko područje imalo status Vojnog šanca, dakle prije proglašenja statusa komorskog grada i civilne vlasti. Iako je u proširenju grada bilo prijedloga o pomicanju lokacije ove zavjetne kapele vrlo značajne simbolike, svaku takvu naznaku su Subotičani odbili, te je obnavljana, a i iznova građena, ali je ostala na autentičnoj lokaciji.

Donja fotografija prikazuje kapelu i okolne nove palače početkom dvadesetog stoljeća.

Trubač Panta

simpatije prema tzv. zapadnjačkoj glazbi i njenim slobodnijim formama, usmjerile su ga prema njegovom najomiljenijem instrumentu – trubi. U svom adolescentskom vremenu interesirala ga je samo glazba i sve je manje mario za školske obveze što je rezultiralo višestrukim ponavljanjem razreda u subotičkoj Gimnaziji.

»Baka je pričala kako je tata u školu samo nosio svoju futrolu za trubu, a kada bi ga pitala gdje su mu knjige, on bi odgovorio kako su i one unutra skupa s instrumentom. Očevidno nisu bile, jer je tata na koncu maturirao skupa s mamom (dr. **Gizela Temunović**, djevojački **Ušumović**, koja je rođena 1943. godine) u velikoj mjeri i zahvaljujući njezinoj asistenciji«, smije se Livija i sliježe ramenima.

Mladalačke godine ostat će upamćene po njegovom organiziranom sviranju u orkestru OKUD-a *Mladost*, na plesnjacima koji su organizirani u gradu, te brojnim zajedničkim svirkama s mnogim subotičkim glazbenicima poput **Kornelija Bate Kovača**, **Zvonka Vojnića Tunića Šekija**, **Karla Letića Karesa**, **Lászlóa Lilo Lévy**,

»Jedan stariji gospodin, koji je bio mušterija u mojoj optičarskoj radnji, u neobaveznom razgovoru na temu prolaznosti životnog vremena ispričao mi je sljedeću anegdotu. Priča mi kako je vrijeme njegove mladosti bilo mnogo romantičnije, isprepleteno brojnim izlascima, svirkama i provodima, te kako su redovito odlazili na veliku terasu (pored tzv. Nove općine u Subotici prim. a.) gdje bi točno u ponoć trubač Panta odsvirao posljednju melodiju za ples. Momci bi izabrali djevojke, zaplesali i na najljepši način završili večer. Gospodin se ne malo iznenadio kada sam mu rekla kako je dotični trubač bio moj tata **Branislav Temunović**, mnogo poznatiji po svom nadimku **Panta**. Bila je to posve nevjerovatna koincidencija«, započela je priču o svom ocu kći **Livija Temunović**.

Željeznica

Branislav Temunović rođen je 1941. godine u Žedniku, gdje je njegov otac službovao kao šef željezničkog kolodvora. Najranije djetinjstvo proveo je, prirodom očeve službe, živjeći na nekoliko drugih kolodvora u Vojvodini da bi po okončanju Drugog svjetskog rata, istim povodom, stigao u Suboticu iz koje više nikada nije otišao. Osnovnu školu i Gimnaziju je završio u gradu svoje mladosti, potom na očevu inzistiranje i Željezničarsku srednju školu u Beogradu, a potom se zaposlio na željeznici gdje je, sve do mirovine, odradio cijeli svoj radni vijek.

Glazba

Iako nikada nije bio profesionalni glazbenik, ljubav prema glazbi u velikoj mjeri je obilježila cijeli život Pante Temunovića, jer njegovo ime znao je samo najuži krug obitelji i prijatelja. Još od djetinjstva pokazivao je sklonost ka jednoj od najljepših umjetnosti, što je uvjetovalo i upisom u nižu osnovnu glazbenu školu. Počeo je svirajući violinu, ali je zbog svoga slobodnog stava i neprimjerenog glazbenog ponašanja za ondašnje stroge socijalističke kriterije (samostalnost komponiranja, sklonost prema jazzu, bluesu, dixielandu) potom kasnije bio izbačen na intervenciju ravnateljice **Kóre Milkó**. Upravo navedene

Nadimak

Prema kazivanju nekoliko vjerodostojnih svjedoka zasluga za pomalo neobičan nadimak pripada susjedi Kseniji koja ga je jednom zgodom umjesto Brana pogrešno oslovila s Panta. I nadimak je zauvijek ostao...

Józsefa Keszlera i drugih. Početkom šezdesetih (1962.) kasnije glasoviti svjetski kompozitor **Szilveszter Lévy** napisao je glazbu za pjesmu *Sumrak*, autor stihova bio je Branislav Panta Temunović, a skladbu koja je osvojila nagradu publike na subotičkom Omladinskom festivalu izvela je **Marika Matijević**. Veliki autorski uspjeh zauvijek ih je razdvojio, Lévy je otišao u Njemačku, a Panta se nakon odsluženja vojnog roka zaposlio na željeznici. Mnogo godina kasnije, prigodom jednog od svojih dolazaka u Suboticu, Szilveszter Lévy je Panti donio na dar trubu poznate marke *bach*, na kojoj je on svirao sve do svoje smrti 2020. godine.

»Tata je cijeloga svoga života gotovo svakoga dana svirao trubu. Jednostavno je volio glazbu i živio za nju, iako nikada tu svoju vještinu nije želio materijalizirati«, kazala je na koncu ove subotičke glazbene priče njegova kći Livija.

D. P.

U susret Gerardovu

Hodočašće djece do križa o. Gerarda Tome Stantića

Učenici OŠ **Vladimir Nazor** iz Đurđina po prvi puta hodočastili su do križa o. **Gerarda Tome Stantića** koji je udaljen od škole sedam kilometara. Ova inicijativa potekla je od djece, a njima u ovome hodočašću, koje će svi pamtit, priključile su se vjeroučiteljica **Zorica Svirčev** i učiteljice **Verica Far-kaš**, **Iris S. Miljački** i **Adrijana Žarić**, kao i župnik vlč. **Dražen Dulić**, te **Amalija** i **Ivan Stipić**.

»Dječja inicijativa hodočastiti do križa o. Gerarda mi se činila prihvatljiva iako nisam znala točnu lokaciju križa. Na sa-tima vjeronauka razgovarali smo i pla-nirali ovo hodočašće, te smo nekoliko

»Djeca su bila oduševljena, a moram pri-znati i mi učiteljice. Srce nam je gorjelo od uzbuđenja i želje hodočastiti do rodnog sa-laša o. Gerarda i sve teškoće dana prikazati kao žrtvu Isusu i molbu Gerardu za zagovor. Miris usjeva i vjetar koji je hladio naša čela podsjećali su nas da je o. Gerard sin ravnice i da je i on u svojoj mladosti isti miris i žegu dana podnosio«, ističe vjeroučiteljica.

Na hodočašće se uputilo 22 djece i osme-ro odraslih, a dolazak do metalnog križa na kome je nekada bio Gerardov salaš je bio ostvareni cilj. Kod križa se spontano poveo razgovor o Gerardu i njegovom životu, a tada je svatko ponaosob napisao molitvu koju su stavili u vremensku kapsulu i zakopali ju, te

puta mijenjali datum, ali je realizirano 18. lipnja. O. Gerard se rodio u Đurđinu i mještani gaje posebni odnos prema ovom sluzi Božjem. Ne mogu prešutjeti njihovu ljubav koja daje, a ne uzima ni-šta za sebe. Ljubav koja se rađa i raste na plodnoj zemlji, na ognjištu predaka koji su u znoju i krvavim žuljevima digli temelje sigurnog utočišta obitelji«, kaže vjeroučiteljica Svirčev i pojašnjava kako su planovi bili prvo da se na hodočašće krene biciklima, ali na kraju su se roditelji organizirali i djeca i učiteljice su se put križa uputili uz pomoć traktora i zmajev-ke (prikolice).

se dogovorili kako će doći i sljedeće godine. Nakon toga djeca su zasadila cvijeće (peruni-ku) kod križa, izmolila molitvu za proglašenje blaženim, a bračni par Stipić je sve počastio vodom, sokovima i sladoledom.

Bio je ovo put, hodočašće za pamćenje. Na putu do škole zaorila se pjesma, smijeh i radost zadovoljne djece, a sve to nagradio je župnik još jednim sladoledom i blagoslovom djece.

U realizaciju ovog dječjeg hodočašća uklju-čili su se roditelji, spomenute učiteljice, kao i ravnateljica škole **Ljiljana Dulić**, svi pota-knuti slugom Božjim o. Gerardom Tomom Stantićem.

Ž. V.

U susret međunarodnom Danu Dunava

Međunarodni Dan Dunava obilježava se 29. lipnja u 14 europskih podunavskih zemalja koje su potpisale konvenciju o zaštiti Dunava 29. lipnja 1994. godine u Sofiji (Bugarska).

Konvencija je potpisana s ciljem podizanja svijesti o očuvanju Dunava kod što većeg broja ljudi i kako bi se apeliralo na racionalnu uporabu vodenih resursa.

Dunav je druga po duljini europska rijeka, dugačka 2.888 kilometara, a kroz Srbiju tok Dunava je dug 588 kilometara. U njega se ulijevaju: Drava, Tisa, Sava, Tamiš, Morava, Nera, Timok...

Okružuju ga brojni specijalni rezervati prirode, poput nacionalnih parkova i parkova prirode.

Zanimljivosti koje možda niste znali:

- * Tok Dunava je od istoka ka zapadu i svrstao je ovu rijeku u središte brojnih povijesnih događaja. Izvire u regiji Crna šuma u Njemačkoj i ulijeva se u Crno more.

- * Na obalama Dunava nalaze se četiri glavna grada i sva počinju na slovo B: Beč, Beograd, Budimpešta, Bratislava.

- * Dunav je najuži i najdublji kod Đerdapske klisure. Širina mu je tamo 150 m, a dubina 90 m. To je ujedno i najatraktivniji dio Đerdapske klisure.

- * Ratni njemački brodovi iz 1944. godine nalaze se na dnu Dunava, a mogu se vidjeti s obale tijekom ljeta kada je nivo vode nizak.

- * Zbog bogate povijesti i multinacionalne pripadnosti Dunav je rijeka s najviše naziva: Tračani su ga nazivali Istros, Skiti Mataos, stari Rimljani Danister i Danubius, a Grci Dunavius. U Njemačkoj i Austriji je poznat kao Donau, a Francuzi ga zovu Le Danibe. U Mađarskoj je poznat pod imenom Duna, a u Rumunjskoj kao Dunarea, dok ga Turci nazivaju Tuna, Rusi i Slovaci Dunaj.

Priredila: Ž. V.

ZOVEM SE: **Petra Valuh**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Aleksa Šantić*, Vajska – 5. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: nemam

VOLIM: ići u crkvu, jer se tamo i družimo i igramo nogomet

NE VOLIM: učiti

U SLOBODNO VRIJEME: čitam *Hrcka*

NAJ PREDMET: hrvatski jezik i tehničko

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: nemam još neke želje

Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Mičurinoj 22, Subotica. Informacije na mobilni: 066-555-49-61.	Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.
Prodaju se: dunje, dvije nekorištene perne punjene novim sitnim guščijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570	U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025 544-92-20; 064 280-84-32.
Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.	Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.
Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Knjaževac 30 kw. Tel.: 024 528682.	Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, vrangeši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.
Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m ² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.	Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.
Izdaje se jednosoban stan na Proizvici u Subotici (42 km, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.	Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmo-mjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.
Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m ² , za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.	Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.
Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m ² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadordeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.	Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m ² , parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.
U Somboru prodajem kompletno završenu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.	Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m ² . Kao i zemlju 1h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 – ispr., 64/2010 – odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 – odluka US, 50/2013 – odluka US, 98/2013 – odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 – dr. zakon, 9/2020 i 52/2021) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

za izgradnju višepodružno stambeno-poslovnog objekta Po+P+2+PK k.p. 694/8 i 694/9 K. O. Novi grad, Ulica Kireška bb u Subotici, s urbanističko-arhitektonskom razradom lokacije

(naručitelj projekta – *Socialista d.o.o.*)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o urbanističkom projektu od 2. do 8. srpnja 2021. godine, svakog radnog dana od 8 do 13 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internet stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog urbanističkog projekta je *Kubarch d.o.o.*, Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida, mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 2. do 8. srpnja 2021. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Laura Marton Bence.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 15. 6. 2021.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.
Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Isprika

U *Hrvatskoj riječi*, od 28. svibnja, u broju 945, u rubrici *Sačuvano od zaborava* u tekstu *Šergt s 14 godina* pogrešno je navedeno ime sugovornika. Umjesto **Ivan Brdar** ispravno je **Stipan Brdar**. Ispričavamo se Stipanu Brdaru i čitateljima.

ILI-ILI

AKCIJA

do 30. 04. 2021.

Priključenje **BESPLATNO**

➤ Birate između:

- 6 meseci po 1 dinar ili
- 12 meseci sa 50% popusta

AT

Astra
Telekom

011 44 22 009

Kristijan SEKULIĆ 59	Agencija za prodaju nekretnosti, Hrvatska	Najljepše životno doba	Srbijanski kolumnist Svetislav	Termo- dinamička funkcija	Rijeka u Europi Japhetov sin		Njemačka narodna pjesma iz juž. Srbije		Drugo slovo	U redu je, složem se (američka uzmečka)	Karat	Prvi samoglas.	Bančanin
Gork, veranda, (bun.)								Posuda za piće Onaj što voli roniti					
Navijač NK Vojvodina u slengu									15. slovo		Umazati stvari ili novce na gomil	Austrija Poroditi se u životinja	
Krivo, kontra od normalnog										Nag. golflav mačak			
Jedan lijek Sluga Ama- -ymona demoni									Napitak Musliman, m. ime				
						NK iz Zagreba Kali							Jedna molitva u Muslimana
Roadside Safety Analysis Prognose					Davati obvezu kuluka Sumpor								
Američki SF film iz 1982.			Islamic State		Raznoik Vrsta lijeka								
Tau		Nutarnja osobnost, duša, duh (lat.)	Joker Pomoćni svećenik		Obraditi lokaciju Bečar								
Napad, naježda							Životinjski, slovo, naslono	14. slovo Tamburaš, sastav iz Subotice		Hrvatski pjesnik ... Ujević			
Strani, tuđi, neki drugi				Grad u Netraski Skoro						Independ. School District			
Nale žensko ime									Anarchy, simbol punk pokreta		2. i 3. samoglas. Veranda		
Izviranje, istjecanje napljenje										Tona Apikacija za mobilni		Simbol za smiley face igrač FKV Dejan...	
	Trgovinski brand Kafica od mlija				Termo- fisher Scientific				Virgin, Em. Man, Ass, Pošta eng.				
10. slovo latinske abecede		Nick Mira Strip junak Osco...			Dva lista slova			Smjesa od pasiranog krumpira					Vrsta papira
Tvrtka za Software u Californiji, USA					Lora Leight Mostar			Pojas ze- mije iz mors. rjeke Edo Sedč					
Ticino			Deutsche Mark Alfa			Mala putna tašna 4. slovo							
Riječni otok				Od nazad, straga									

SE. JELEO, LALA, IGROU, AYA
OKOITO: A. AS NEKRETNOSTI, KATA. BUDOST, ANKA. KID. BASARA. VIKAR. A. ENTROPJA. ONIAD. TRAS. S. LOKA. NO. DUNAV
K. LAMICTA. D. SAVO DUSO. ANIMALIO. ROHILAC. HAJO. ES. B. KURBA. A. POST. OK. MACOR. VIBER. K. GOMILATI. TERASA. A. OKOITTI
OBALA. TI. DAI. NESEGER. ADA. ODOSTRADA
VODORAVNO: D. ARBETUS. BOKA. SLAVIR. K. A. NASTRANO. GOL. EDARAVON. BOKA. AKOBOS. DRAVO. HSAP. KILUČITI. ET. IS.
SARVOK. T. J. LOGRATI. NAWALA. J. TIL. IN. OMAY. ISD. NIKOLJA. EI. EMAYACJA. T. J. ARO. TRO. VERA. K. IRI. AA. PIRE. ADA. LL.

Hrvatska u osmini finala Europskog prvenstva

Na ruskom tragu

Drugo poluvrijeme protiv Škotske podsjetilo je na igru s prošloga SP-a

Kada je neumorni kapetan **Luka Modrić** zabio fantastičan pogodak za vodstvo od 2:1, dileme više nije bilo. Hrvatska je ponovno počela i stvarno izgledati poput momčadi koja je prošla sve prepreke na putu do finala na Svjetskom prvenstvu u Rusiji 2018. godine. Točku na ovu konstatirajuću činjenicu stavio je neumorni **Perišić**, koji je nadvisio svoje čuvare i glavom poslao loptu u nebranjeni dio mreže škotskog vratara **Marshalla**. Susret je završio rezultatom 3:1, a pobjeda s dva gola razlike donijela je Hrvatskoj drugo mjesto u skupini D. A tko će biti suparnik u osmini finala, nažalost nije još bilo poznato kada je (zbog tiskarskih rokova) nastajao ovaj tekst.

Vatreni ponovno imaju žar

Uvodna dva susreta na Euru 2020 (službeni naziv), kao da su *vatreni* tražili drva za potpalu njihove nekadašnje, sada već, besmrtnne vatre koja se razbuktala prije tri godine i donijela svim Hrvatima veliki ponos druge nogometne nacije svijeta. Protiv Engleske (0:1) nije joj bilo ni traga, s Češkom je zatinjala samo na trenutak fantastičnim pogotkom **Perišića** (1:1), ali od 62. minute odlučujućeg susreta protiv domaćina Škotske (igralo se na Hampden parku u Glazgovu) plamen se počeo ojačavati. Do kraja meča i posljednjeg zvižduka odličnog argentinskog suca **Rapallinija** (razmjena UEFA i Južna Amerika), vatra se solidno razvila i raspalila optimizam glede nastavka natjecanja u izlučnoj fazi. Pored gotovo svih igrača koji su izvrsno igrali na ovom susretu, posebice strijelaca **Vlašića**, **Modrića** i **Perišića**, veliki kredit ide, u posljednje

vrijeme dosta osporavanom izborniku **Zlatku Daliću**. Postavkom startne momčadi (povjerenje **Juranoviću** i **Vlašiću**), ali ponajviše smirivanjem strasti nakon škotskog izjednačenja i pravim savjetima u poluvremenu, srebrni izbornik je potpalio žar za lomaču velike pobjede.

Momčad

Uz naravno osiguran plasman u izlučni dio (osmina finala) još jednog velikog natjecanja, posebice raduje povratak harmonije u reprezentativnu momčad koja je posljednjih dana i mjeseci bila pod neprestanim udarom medija i javnosti. Nanizali su se brojni porazi (8 u posljednjih 15 susreta), tražila se igra i prava formacija u zbilja širokom izboru kvalitetnih igrača. Bilo je lutanja, traženja i na tom putu kiksiranja (Liga nacija, poraz na startu SP

Suparnik

Kao drugoplasirana momčad skupine D Hrvatska će u osmini finala igrati u Kopenhagenu (ponedjeljak) s drugoplasiranom momčadi iz skupine E (Švedska, Slovačka, Španjolska i Poljska).

Prijekid negativne serije

Hrvatska je, nakon pet dosad odigranih susreta (2 poraza i 3 remisa), konačno uspjela svladati Škotsku. Također, prvi puta je na velikim natjecanjima, kada joj je u posljednjem susretu u skupinama trebala pobjeda, uspjela i to napraviti.

kvalifikacija protiv Slovenije, poraz protiv Engleske na startu ovoga EP), ali kada je to najviše trebalo, onda su sve stvari legle na svoje mjesto. A to mjesto je ono koje *vatrenima* pripada!

Ovaj sastav Hrvatske se čini onaj pravi, na svim linija i pozicijama, osobito na uvijek problematičnim bokovima gdje su ovoga puta odličan posao napravili Juranović i **Gvardiol** (debitanti na velikim natjecanjima). Vratar **Livaković** standardno dobar i siguran (nije krivac za pogodak), pa čak i uvjetno govoreći krivac **Vida** i drugi stoper **Lovren**. Veza je bila posebna priča, **Brozović**,

Kovačić i Modrić, jer momčad koja ih ima ne bi smjela brinuti o bilo kojem protivniku. **Petković** iznimno važan u vrhu napada, dok je o strijelcima Vlašiću i Perišiću već sve rečeno. Alternative iz pričuve **Kramarić**, **Ivanušec**, **Barišić** i **Rebić** bili su također na visini zadaće i njihov daljnji doprinos se očekuje.

Neka bude tako.

Neka se raspali pobjednički žar!

P. S. Prođe li Hrvatska u četvrtfinale, igrat će ponovno u Rusiji. U Sankt Peterburgu!

D. P.

POGLED S TRIBINA

Subotica – Wimbledon

Sljedeća dva tjedna, počevši od ponedjeljka, 28. lipnja, sve do nedjelje, 11. srpnja, na terenima All England Croquet and Lawn Tennis Cluba igrat će se Otvoreno prvenstvo Engleske u tenisu, treći Grand Slam turnir sezone mnogo poznatiji pod svojim skraćanim imenom – Wimbledon. Počevši od svoga prvoga izdanja, davne 1877. godine do današnjih dana je doživio 133 turnira (nije se igralo tijekom ratnih godina, kao i prošle 2020. godine zbog pandemije koronavirusa), a vremenom je postao najprestižnije svjetsko tenisko natjecanje koje svojim pobjednicima garantira doživotnu slavu i sportsku besmrtnost. Upisati svoje ime na srebrni pokal namijenjen pobjednicima u nekoliko natjecateljskih konkurencija (pojedinačno, muški, ženski i mješoviti parovi) najveći je san svakoga igrača bijeloga sporta. Ali postoji i još jedan, također veliki san. Zaigrati na najvećem od najvećih turnira, na besmrtnoj travi Wimbledonu. S ovih naših bačkih prostora malo

se tenisača može pohvaliti kako je uspjelo upisati svoje ime u popis sudionika i biti uvršteno na tzv. tablu Glavnoga ždrijeba (Main draw). Još od već pomalo davne 1976. godine, kada je najbolji subotički tenisač svih vremena **Nikola Špear** posljednji puta nastupio na Wimbledonu (igrao je ukupno 8 puta), grad u čijoj se najbližoj okolici na jezeru Palić tenis počeo igrati još 1878. nije imao predstavnika. A ove 2021. godine imat će čak dva sudionika na turniru svih turnira.

Četrdeset pet godina kasnije na travu Wimbledonu stat će rođeni Subotičani, braća **Ivan** i **Matej Sabanov**, istina ne skupa (iako je i taj dan sve bliži) i zaigrati u paru s **Dušanom Lajovićem**, odnosno **Filipom Krajinovićem**. Subotica će ponovno imati predstavnika, odnosno čak dvojicu, i još jednom naći svoje mjesto u povijesti jednog od najljepših i najpopularnijih svjetskih sportova.

Zanimljivo je istaknuti kako će ova dva dubla, sastavljena specijalno za Wimbledon, ujedno biti i predstavnici vojvođanskog tenisa (uz **Lászlóa Győrea** iz Sente), jer Lajović je rođen u Staroj Pazovi, a Krajinović u Somboru. Konačno, TK *Palić 1878* je samo jednu godinu mlađi od Wimbledonu...

D. P.

Narodne poslovice

- Nitko nije tako dobro potkovan da se ne bi mogao okliznuti.
- Sreća je sklona onima koji se služe razumom.
- Pas i mačka mogu se poljubiti, ali time neće postati prijatelji.

Vicevi, šale...

Nastavnik matematike pita Pericu:

- Perice, zašto si u bilježnici ostavio ovu stranicu potpuno praznu?
- E, tu sam, nastavnice, računao napamet!
- E, stari moj, ovaj život stvarno nije fer.
- Zašto, druže?
- Kad god upoznam neku zgodnu curu, il' je ona udana, il' sam ja oženjen!

Mudrolije

Nikada nemoj odustati, jer uvijek postoji vrijeme i mjesto kada će se plima promijeniti.

Neka ti udica uvijek bude bačena. U vodi u kojoj najmanje očekuješ, pojavit će se riba.

Tajna sreće je sloboda. A tajna slobode je hrabrost.

Vremeplov – iz naše arhive

Misa za školarce 2007.

Iz Ivković šora

Vašar

Piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi. E, toliko sam čeko taj vašar ko ga je njegovog. Vamo pao na svetog Antuna, a onda je bilo baš i proštenje u Tavankutu. Sve sam lipo rasporedio, uranili ja i deran u tu nedilju pa pripravili sve što triba, uredili limuzinu za put i ajd. Al kad smo ošli tamo, imamo šta i vidit! Kurtala bilo i tolikog spremanja, dunio niki vitrina, odno mi šešir na drugi kraj vašarišta, dobro da već ni nema josaga na vašaru pa mi se nije ni s čim umandro, božem prosti. A s vašarom se borme više ne možmo falit. Nema na njem ništa ko kadgod; od josaga ništa osim dvadest-tridest zecova, par škatulja mali pilića i pačica, al zato kerova i kojikaki male fajte kokošivi koliko ti bog oće. A tek vamo po sokakima kugod da je čovik oćo med kaki velik starež: gvožđurije i kojikaki andramolja koliko voliš. Vidio sam i par ovi što skupljaju gvožđe i »akubulatore« po šorovima, a valjdar potribe što je još za hasnu i prodaju na vašaru. Našeg svita borme ni nema, nisam vidio par poznati. Nisam mogao a da se ne mislim kako je to kadgod bilo. Ta kad su baćo išli na vašar, sva se dica radovala i jedva ga dočekala, a on bi uvik došo veso, dono bi šećera, onog svilenog i onog od maline što je zdravo farbo ruke i usta; ako se dobro pazarilo, doteklo bi di kome i papuče, šećerna kvaka jal kandžija i brica. E, da vam ne zaboravim: Bog mi svidok da na cilom vašaru nisam vidio ni jednog konja, ni jednog papučoša, samo ovi kineski nejlonski. Tio sam kupit bricu, al andraka – ni jedan bricoš nije bio na vašaru, a tek jedan je prodavo kandžije i bičove. Za bič je isko osam iljada, šta dalje divanit... Izumrlj nam zanati, borme. Stari majstori su pomrlj jal nisu vridni, a mladi neće da rade stare zanate i gotovo. I tako mi došli u naš lipi Ivković šor, vitar nas dobro izduvo da nisam mogao ni na proštenje oćić. Baš sam bio bisan. Ovo je valjdar prvo proštenje u Tavankutu na kojem nisam bio, a išo sam bome cigurno više od po vika. Došo mi moj Joso, pa kad sam mu ispriповido kako sam se provo, on u smij pa veli: »Ta bar da si divanio da 'šić pa da ti ušparam puta, ja sam se manio iđišta već dvi-tri godine. Ta propalo je naše skroz, rođo moj, a ne vidiš da više ni kod nas u šoru, pa ni u selu, nema ni jedan konj skoro. Da nije ovi trkački u Mirka, ne bi ni bilo cigurno. Pa kome ondak da prave amove, oglavnike i sersame? Nikom borme. Sad kad bi se i pojavili majstori, ondak bi pravili navlake na sicove na limuzinama jal štogod slično. Za konje više ne triba, nažalost. Ta ne vidiš da i tvoj deran ne popravlja aptike i karuce, špeditere već pravi struju na limuzinama«. Pa kad se sitim i promislim, u pravu je Joso. Gotovo je sa starim vrimenom, čeljadi moja. Skroz se privrnilo. Sad već ni vake limuzine skoro ne tribaje; sad su već opasno krenili so tima što iđu na struju. Ove naše će, vele, za koju godinu i otrt s putova, a ja bi se još bakćo s konjima. Smijem se sam sebi u brk i gustiram: »Iđi, Braniša, u peršin. Ne samo da si omatorio već si i skroz zaosto, ti bi kandžiju«. Ajd kad je već prošla moda od konja, al zašto nema ni brica, baš mi nikako krivo. Ajd, zbogom.

Rič po rič

Odvodnjavanje

Piše: Željko Šeremešić

Kako su udarile ove vrućine i komarci više vremena sam isprid televizije, pa tako čujem i vidim sa stolca šta i ne mislim da mož. Eto baš mi bilo onako slušat i gledat kako svit, pametni ljudi pridviđu da dolazi vrime veliki vrućina, suša, da neće padat kiša, da će zime nestat, jel će bit brez sniga. Da onako po naški kažem bićemo mi a i zemlja žedni. Mislim se u sebe, ta za mene će uvijek bit koje pivo jel mal vina ladnog, sve iz našeg podruma. Kad ga izneseš a flašu sam ko rosa da udari. No što su kazali i sam sam otkrio. I kad pada, pada da se vrapci napiju, jel pada da sve potuče. Liti sve priprne u ataru di je lošija zemlja. Kažu sve će sad it na navodnjavanje pa još ono »kap po kap«. Ajd, mislim se, sve se minja pa i tu moramo pratit što bi rekli »savremene tokove«. I ne b' mene to začudilo pa da još kažem i odviše zabrinilo da niki dan ni došo naš poštar pa nam dono, eh-eh, da ne grišim dušu al dono nam »ljubavno pismo« u kojem piše da nas odviše volju, poštivu, da nam pomažu pa da zato triba za odvodnjavanje platit. I ovaki zaboravan sitim se da nas svake godine ojadi odvodnjavanje. Ne bavim se više novcima u kuće jel su to snaja i sin priuzeli, al sam čo kako gunđu i divanu da ovima nikad dosta. Da svake godine plaćamo ni za šta. Ko da se sve poklopilo jel je unuk Marin očo poljat papriku u atar, pa se malo mislim da taman imam malo proštudirat oko odvodnjavanja a dok on ne dođe pa ta mogu pametno i pitat. Eto, mislim se, kako j to moguće da već da ne kažem po vika najmanje u ataru suša, ko bi da ima malo više taj mora navodnjavat. I sve to košta. To što pada često j taman da vrapci ne ostanu žedni. I mi sad navodnjavamo i kad kiša pada. Pa još čudnije i tamo di vodu iz kanala vučemo, ako nam du. plaćamo za navodnjavanje koliko znam. Za vodu iz kopani bunara nisam ciguran al i tu se cigurno pitu, no to Marin zna. Čeljadi moja, da istinu kažem ta sva voda što poljivamo ode natrag u zemlju, zemlja popije. Sa naše njive ni kapljica na drugu njivu. Dragi Bože, da bi priživili navodnjavamo pa to onda platimo i onda opet dobijemo račun da platimo što nam se odvodnjava. I za ovi moji skoro 100 godina ja se ne sićam da j u ataru kadgod bilo vode tako da j kiša padala, da j podavila sve posijano pa se moralo odvodnjavat. A bome ni mi jasno ni kako to i di odvodnjavu. I kako nisam još ni završi študiranje kad evo ti Marin ulazi u gank. Odviše pametno dite, oma će k mene da mi podnese šta j novo, dobro jel lošo u ataru. No, ja njemu i prija oma postavim pitanje dokle ćemo i zašto ćemo plaćat odvodnjavanje kad to ne postoji. Nasmijan sidne na hoklicu pa će: »Viš, dida, to j bilo uvijek a za to smo mi jel kogod prija nas glasali kad smo birali«. I sade, kaže Marin, kad smo glasali, glasali smo za odvodnjavanje. E, dida-dida, to se zove politika. A nju obična čeljad ne možu prominjit jel komugod gore to odgovara. Uzet a ne vratit već potrošit ko zna jel za šta. E baš je pimudro moje dite, u par riči sve zna kazat. Mislim se ovo j ko vraćanje: plaćaš što vidiš a plaćaš i ono što ne vidiš. Što bi naša čeljad rekla: cirkusu nikad kraja.

U NEKOLIKO SLIKA

Bulke

**PETAK
25.6.2021.**

06:15 TV kalendar
06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:20 Heartland
11:10 Stani v Zagorju: Krapina, serija
11:42 TV kalendar
12:00 Dnevnik 1
12:25 Dajem ti život
13:15 Dr. Oz
14:00 Vjetar u leđa
15:00 Umorstva u Midsomeru
16:35 Bajkovita Hrvatska
16:43 TV kalendar
17:00 Vijesti u 17
17:15 HAK - promet info
17:20 Crno-bijeli svijet
19:00 Dnevnik 2
19:48 Sport
19:55 Odredište Tokio
20:10 Bostonski heroji, film
22:20 Dnevnik 3
22:42 Vijesti iz kulture
22:54 Vrana, film
00:40 Amerikanci
01:30 Reprizni program
02:36 Dr. Oz
03:21 Dnevnik 3
03:36 Vijesti iz kulture
03:44 Divlja zemlja, telenovela
04:29 Umorstva u Midsomeru, serija
06:19 Dajem ti život

05:20 Kultura s nogu
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
07:04 Ljama Ljama
07:15 Jojo i brojevi
07:22 Šašavi hotel
07:33 Pjesmica Neću
07:45 Slonko
08:06 Pjesmica Neću
08:09 Godina čitanja
08:42 Zvrko ide u čudovijet
08:46 Pjesmica Pusa
08:51 Šašavi hotel
09:03 Ljama Ljama
09:12 Godina čitanja
09:13 Pjesmica Neću
09:16 Naprijed, Go Jetteri
09:41 Hu Hu

09:49 Godina čitanja
09:50 Šareni lonac
10:00 Pjesmice i brojalice
10:30 Godina čitanja
11:00 Na talijanski način
11:50 Mir, ljubav i nerazumijevanje, film
13:35 Promjena smjera, film
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Medvjedići i ja
17:35 Čamcem na planinu
18:10 Stipe u gostima
18:50 Istina ili mit
19:00 Kapetan Clark
19:30 Glazba, glazba
20:05 EUROPEO - emisija
20:57 Šibenik, vaterpolo - Hrvatska - Mađarska

**SUBOTA
26.6.2021.**

07:08 TV kalendar
07:20 Klasika mundi
08:00 War paint, film
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
11:42 TV kalendar
12:00 Dnevnik 1
12:21 HAK - promet info
12:25 Veterani mira
13:15 Ekspedicija sa Steveom Backshallom: Meksiko
14:10 Prizma
15:00 Ljubavni roman gospodina Savršenog, film
17:20 Manjinski mozaik
17:40 Lijepom našom: Beliše
19:00 Dnevnik 2
19:55 Odredište Tokio
20:10 Vjenčanje iz vedra neba, film
21:56 Dnevnik 3
22:19 Vijesti iz kulture
22:30 Manjinski izvještaj, film
00:53 War paint, film
05:30 Veterani mira
06:15 Prizma

05:50 Regionalni dnevnik
06:35 Susjedstvo tigrića Daniela
06:59 Pjesmica Neću
07:13 Jojo i brojevi
07:18 Šašavi hotel, crtana

07:29 Pjesmice i brojalice: Mali navigači
07:38 Hu Hu pjesma
07:41 Slonko
07:50 Pjesmica Neću
08:16 Godina čitanja
08:23 Pustolovka Abby
08:28 Zvrko ide u čudovijet, serija
08:40 Pjesmica Pusa
08:44 Šašavi hotel
09:08 Godina čitanja
09:10 Naprijed, Go Jetteri
09:56 Šareni lonac
10:11 Godina čitanja
11:04 Vrtlarica
11:39 Život u parku
12:34 Poslovni plan
13:09 Dom na kvadrat
13:44 Auto Market
14:20 Inspektor Montalbano
16:00 Regionalni dnevnik
16:30 Budi nekom dom, dokumentarna serija
17:00 Brigitte Macron - Francuski roman
17:52 Nogomet, EP
20:05 EUROPEO - emisija
20:50 Nogomet, EP
23:00 EUROPEO - emisija
00:00 Sretnik
00:55 Obiteljski zločini
01:45 Graham Norton

**NEDJELJA
27.6.2021.**

08:10 Anastazija, film
10:00 Pakoštane - Drage: Misa
11:07 Pozitivno
12:00 Dnevnik 1
12:21 HAK - promet info
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Pula: More
14:00 Nedjeljom u 2
15:05 Sveta zemaljska čuda
16:05 Mir i dobro
16:43 TV kalendar
17:00 Vijesti u 17
17:15 HAK - promet info
17:20 popuna
17:35 Volim Hrvatsku
19:00 Dnevnik 2
19:48 Sport
19:55 Odredište Tokio
20:38 Budi nekome dom
21:04 Loto 6 - izvještaj
21:10 Legendarne prve dame: Lady Bird Johnson
22:00 Dnevnik 3
22:22 Vijesti iz kulture
22:34 Planeti: Jupiter
23:28 Anastazija, film

06:05 Regionalni dnevnik
07:01 Pjesmica Neću
07:05 Ljama Ljama
07:10 Važna poruka
07:16 Jojo i brojevi
07:21 Šašavi hotel
07:39 Hu Hu pjesma
07:51 Pjesmica Neću
08:06 Godina čitanja
08:11 Susjedstvo tigrića Daniela
08:36 Pjesmica Neću
08:43 Zvrko ide u čudovijet
08:53 Godina čitanja
08:54 Pjesmica Pusa
08:58 Šašavi hotel
09:42 Godina čitanja
09:50 Vera, serija
11:25 Priča o Diani: Mlada princeza
12:20 Najbolji britanski amaterski kuhari
13:20 Prijestolnice slatkog života Od Tunisa do Sidi Bou Saida
13:50 Herbie: Punom brzinom, film
15:25 Odbrojanje do Tokija
15:55 Poldark
16:56 Život je san, film
17:52 Nogomet, EP

**PONEDJELJAK
28.6.2021.**

06:15 TV kalendar
06:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:15 Heartland
11:05 Adam i Eva
11:40 TV kalendar
12:00 Dnevnik 1
12:25 Dajem ti život, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:00 Vjetar u leđa
15:00 Umorstva u Midsomeru
16:35 Bajkovita Hrvatska
16:43 TV kalendar
17:00 Vijesti u 17
17:15 HAK - promet info
17:20 Crno-bijeli svijet
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:55 Odredište Tokio
20:00 Vrijeme
20:10 Ekvator iz zraka: Tihi ocean
21:00 Počivali u miru

22:05 Dnevnik 3
22:27 Vijesti iz kulture
22:38 TV Bingo
23:08 Amerikanci
23:58 Crno-bijeli svijet
00:43 Reprizni program
01:28 Dr. Oz
02:13 Dnevnik 3
02:28 Vijesti iz kulture
02:36 Divlja zemlja, telenovela
03:21 Reprizni program
05:23 Dajem ti život, telenovela

05:05 Peti dan
06:05 Riječ i život
07:04 Ljama Ljama
07:22 Šašavi hotel
07:33 Pjesmica Neću
07:45 Slonko
08:09 Godina čitanja
08:12 Susjedstvo tigrića Daniela
08:35 Pjesmice i brojalice
08:37 Pustolovka Abby
08:41 Važne poruke Elma i prijatelja
08:42 Zvrko ide u čudovijet
08:46 Pjesmica Pusa
08:51 Šašavi hotel
09:03 Ljama Ljama
09:12 Godina čitanja
09:49 Godina čitanja
09:50 Šareni lonac
10:00 Pjesmice i brojalice
13:35 Obiteljske fotografije, film
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni buntovnici
20:05 EUROPEO
20:50 Nogomet, EP
23:00 EUROPEO - emisija
00:00 Sretnik
00:50 Obiteljske fotografije, film
02:15 Noćni program

**UTORAK
29.6.2021.**

06:15 TV kalendar
06:30 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
10:15 Heartland
11:05 Hrvatska moj izbor: Elena i Trifun

* Sva prava eventualane izmjene programa zadržavaju TV postaje.

12:00 Dnevnik 1
12:25 Dajem ti život
13:15 Dr. Oz
14:00 Vjetar u leđa
14:50 Reprizni program
15:00 Umorstva u
Midsomeru
16:35 Bajkovita Hrvatska
17:14 Vrijeme
17:20 Crno-bijeli svijet
19:00 Dnevnik 2
19:48 Sport
19:55 Odredište Tokio
20:10 Ekvator iz zraka
21:00 Sasvim obična
ljubav, film
22:35 Dnevnik 3
23:08 Amerikanci
23:58 Crno-bijeli svijet
01:28 Dr. Oz
02:13 Dnevnik 3
02:28 Vijesti iz kulture
02:36 Divlja zemlja
03:21 Dnevnik 2
04:10 Reprizni program
05:25 Dajem ti život

05:05 Izvan formata
05:50 Regionalni dnevnik
06:35 Susjedstvo tigrića
Daniela
07:01 Pjesmice i brojalice
07:03 Juhuhu
07:22 Šašavi hotel
07:33 Pjesmica Neću
07:42 Hu Hu pjesma
07:44 Pjesmica Pusa
07:54 Pjesmice i brojalice
07:56 Tri prijatelja
08:06 Pjesmica Neću
08:09 Godina čitanja
08:12 Susjedstvo tigrića
Daniela

08:35 Pjesmice i brojalice
08:37 Pustolovka Abby
08:41 Važne poruke
Elma i prijatelja
08:42 Zvrko ide u
čudovijet
08:46 Pjesmica Pusa
08:51 Šašavi hotel
09:03 Ljama Ljama
09:12 Godina čitanja
09:48 Hu Hu pjesma
09:49 Godina čitanja
10:02 Vlak dinosaura
10:29 Pjesmica Pusa
10:35 Odred za čuda
11:00 Ekvator iz zraka:
Tihi ocean
11:50 Umjetnost
zaljublivanja, film
13:35 Savršena veza, film
15:05 Novo ruho stare
kuće
16:45 Rođeni buntovnici:
17:52 Nogomet, EP
0:00 Sretnik serija
00:50 Savršena veza, film

SRIJEDA
30.6.2021.

06:30 Dobro jutro,
Hrvatska
07:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro,
Hrvatska
10:00 Vijesti
10:17 Heartland
11:09 Globalna
Hrvatska HTV
12:00 Dnevnik 1
12:25 Dajem ti život
13:15 Dr. Oz
14:00 Vjetar u leđa
15:00 Umorstva u

Midsomeru
16:35 Bajkovita Hrvatska
16:43 TV kalendar
17:00 Vijesti u 17
17:15 HAK - promet info
17:20 Crno-bijeli svijet
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:48 Sport
19:55 Odredište Tokio
20:03 LOTO 7
20:10 Serengeti:
Sudbina, serija
21:00 Loto 7 - izvještaj
21:01 Priča o Jane
Austen, film
23:01 Dnevnik 3
23:23 Vijesti iz kulture
23:34 Amerikanci
00:24 Crno-bijeli svijet
01:09 Reprizni program
01:54 Dr. Oz
02:39 Dnevnik 3
02:54 Vijesti iz kulture
03:02 Divlja zemlja,
telenovela
03:47 Dnevnik 2
04:36 Reprizni program
05:27 Dajem ti život

05:50 Regionalni dnevnik
07:15 Jojo i brojevi
07:44 Pjesmica Pusa
07:45 Slonko
08:06 Pjesmica Neću
08:09 Godina čitanja
08:37 Pustolovka Abby
08:51 Šašavi hotel
09:03 Ljama Ljama
09:12 Godina čitanja
09:13 Pjesmica Neću
09:49 Godina čitanja
09:50 Šareni lonac

10:02 Vlak dinosaura
10:29 Pjesmica Pusa
10:35 Odred za čuda
11:00 Ekvator iz zraka
11:50 Sasvim obična
ljubav, film
13:35 Tajni milijunaš,
kanadski film
16:00 Regionalni dnevnik
17:35 Pustolovina u
Hrvatskoj
18:10 Stipe u gostima
19:00 Kapetan Clark
19:30 Glazba, glazba...
21:05 King Otto
22:30 Bijeg iz Los
Angelesa, film

ČETVRTAK
1.7.2021.

06:15 TV kalendar
06:30 Dobro jutro,
Hrvatska
07:00 Vijesti
10:15 Heartland
11:05 Neuspješna skroz
11:40 TV kalendar
12:00 Dnevnik 1
12:25 Dajem ti život
13:15 Dr. Oz
14:00 Vjetar u leđa
15:00 Umorstva u
Midsomeru
16:35 Bajkovita Hrvatska
16:43 TV kalendar
17:00 Vijesti u 17
17:15 HAK - promet info
17:20 Crno-bijeli svijet
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:48 Sport
19:55 Odredište Tokio

20:03 LOTO 6
20:10 Tko želi biti
milijunaš?
21:00 Loto 6 - izvještaj
21:01 Kroz divljinu, film
22:46 Dnevnik 3
23:08 Vijesti iz kulture
23:19 Amerikanci, serija
00:09 Crno-bijeli svijet
00:54 Reprizni program
01:39 Dr. Oz, talk-show
02:24 Dnevnik 3
02:39 Vijesti iz kulture
02:47 Divlja zemlja
03:32 Dnevnik 2
05:28 Dajem ti život

05:50 Regionalni dnevnik
07:01 Pjesmice i brojalice
07:15 Jojo i brojevi
07:22 Šašavi hotel
07:56 Tri prijatelja
08:06 Pjesmica Neću
08:09 Godina čitanja
08:12 Susjedstvo tigrića
Daniela
08:35 Pjesmice i brojalice
08:37 Pustolovka Abby
08:46 Pjesmica Pusa
08:51 Šašavi hotel, serija
09:12 Godina čitanja
09:16 Naprijed, Go Jetter
09:50 Šareni lonac
10:29 Pjesmica Pusa
10:30 Godina čitanja
11:00 Serengeti: Sudbina
Austen, film
19:00 Kapetan Clark
19:30 Glazba, glazba...
20:05 EUROPEO - emisija
22:15 Barcelona: San o
nogometnom savršenstvu
00:25 Sretnik, serija

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetonik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Sport i priroda

Sezona utrka u lađi je službeno otvorena

Gotovo sam zaboravila što znači imati utrku, spakirati se, putovati do određene destinacije, otkrivati nova mjesta, upoznati druge natjecatelje. Ovaj je vikend bio prava nagrada u tom pogledu i službeno mogu reći da je sezona utrka u lađi otvorena.

Osobni pregled

Kad volite ono što radite, želite to raditi što je češće moguće. Već sam pisala o tome da je biti član tima *Salašari somborski* čast i veliki izazov. U godinama smo koje donose određeni životni ritam i mnoge obaveze, a kad tome dodamo da kretanje čamca ovisi o deset veslača i jednom paričaru, sasvim je jasno da je vrlo teško organizirati barem jedan trening u tjednu kojem će svi prisustvovati. A kad se pojave poteškoće, vrlo je lako odustati.

U svom nastanku i ideji, ekipu *Salašari somborski* su činili salašari, kao što i samo ime govori. Vremenom su neki morali odustati zbog obaveza i drugih životnih preokreta, pa sada u sastavu ima svega četiri salašara i njima je najteže uskladiti se s terminima. Ekipa je pojačana i momcima koji nisu u poljoprivredi, a osnovana je i ženska ekipa, pa je tako nastao i jedan jako dobar i kvalitetan mješoviti tim. E, upravo je nizom okolnosti ekipa u mješovitom sastavu nastupila na prvom kupu lađa u Boroviku.

Sportski izvještaj

Kup Borovik je utrka inspirirana *Maratonom lađa*, organizirana na jezeru Borovik. Ovo je prvi kup neretvanskih lađa na ovom jezeru. Organizator je Vaterpolo klub *Đakovo*, a suorganizator je Turistička zajednica grada *Đakova*. Na utrci dugoj 10 kilometara snage je odmerilo deset ekipa: Udruga lađara *Stablina*, Udruga Lađara *Zagreb*, Udruga Lađara *Gusari - Komin*, *Argonauti* Bjelovar, Lađari *Hrvatsko šumarsko društvo*, Udruga lađara *Gospa Karmelska Krvavac*, Udruga lađara *Sisak*, *Salašari somborski* HKUD *Vladimir Nazor*, Udruga *Vinkovački lađari* i Vaterpolo klub *Đakovo - Đakovački bečari*. Utrka je okupila neke od najjačih ekipa koje se bave ovakvim načinom veslanja. Za ekipu *Salašari somborski* nastupili su: **Gašpar Matarić, Petar Keresteš, Srđan Radmilović, Danijel Mandić,**

Ivica Pekanović, Gorana Koporan, Kristina Pekanović, Aleksandar Keresteš, Ana Keresteš i Ivana Saulić. Ekipa je zauzela deveto mjesto, među deset ekipa, s odličnim vremenom. Bez potrebe za opravdanjem, važno je istaknuti da su jedino *Salašari somborski* nastupili u mješovitom sastavu i ovom prilikom, uz pohvalu momcima, posebno pohvaliti djevojke, čiji je nastup pokazao da su u odličnoj formi i da pripreme za Maraton lađarica odlično napreduju. Važno je da u ovom periodu idemo na što više utrka i da treniramo punom parom, jer je svaki zaveslaj veoma bitan.

Kada priroda iznenadi

Uvijek očekujem lijepu prirodu, pogotovo kada idem na vodu, ali su me jezero Borovik i priroda oko njega posebno impresionirali.

Jezero Borovik nalazi se zapadno od *Đakova*. Nastalo je 1978. godine izgradnjom brane na samom početku toka rijeke *Vuke*. Dužina mu je oko 7 km, površina 160 ha, a dubina 15 m.

Pod njegovom vodom ostalo je selo Borovik, po kome je i dobilo ime. Vrlo je atraktivno ribičima, izletnicima, planinarima i ostalim zaljubljenicima »nedirnute« prirode.

Uz lijepu i pristupačnu obalu, jezero Borovik ima nekoliko pješačkih staza za planinare i rekreativce koji žele istražiti prirodu oko samog jezera. Slavenska planinarska staza naziva se jednom od planinarskih staza: *Vučje Glave – Borovik*. Obuhvaća planinu *Krmdiju*, počevši od područja *Vučje glave* i završavajući kod planinarske kuće Borovik u Općini *Drenje*.

Izazovi, sport, druženje i priroda su nešto što dobijate kada ste dio jedne ovakve ekipe.

Pisati o svom timu zaista je velik izazov, prvenstveno zato što se trudite zadržati svoju objektivnost, a opet pokušavate ne poricati veličanje nečega što definitivno zasluži da ga se spominje zbog velikih uspjeha i zahvalnosti.

Izazovi, sport, druženje i priroda nešto su što dobijete kad ste dio ovakvog tima.

Gorana Koporan

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

5+Plus

Paket SIGURNOSTI

za samo

3.600 RSD

GODIŠNJE

Osiguranje drugačije od svih

Oprez u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisnu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da **jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.**

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a za samo 3.600RSD godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici
(oluj, grom, grad, snežna lavina i poplava)

MILENIJUM[®]
OSIGURANJE

www.mios.rs
011/ 715 23 00

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

Čast nam je pozvati Vas na svečanu akademiju

povodom obilježavanja praznika hrvatske
zajednice u Republici Srbiji

Dana rođenja biskupa Ivana Antunovića

koja će biti upriličena **25. lipnja 2021.** godine
u **Velikoj vijećnici** Gradske kuće u **Subotici**
s početkom u **18 sati**,

a na kojoj ćemo ujedno nagraditi najbolje
učenike u nastavi na hrvatskom jeziku.

Prije same akademije bit će polaganje
vijenca na spomenik biskupa
Ivana Antunovića ispred subotičke katedrale.

Program:

17 sati – polaganje vijenca na
spomenik biskupa Ivana Antunovića

18 sati – svečana akademija
u Velikoj vijećnici Gradske kuće
u Subotici

